

FLORVM, ET
CORONARIARVM
ODORATARVMQVE

NONNVLLARVM

HERBARVM

HISTORIA,

WIMB
Oede

REMBERTO DODONÆO

Mechliniensi Medico auctore.

236886

ANTVERPIÆ,

Ex officina Christophori Plantini.

M. D. LXVIII.

SVMMA PRIVILEGIORVM.

CAUTVM est Regio priuilegio, ne quis alius
 præter Christophorum Plantinum, librum
 cui titulus est, *Florum & coronariarum odoratarumq;
 nonnullarum herbarum Historia*, Remb. Dodonæo Mechli-
 niensi Medico auctore, imprimat, vel alibi impressum
 vendat hinc ad sexennium, sub pœna confiscatio-
 nis librorum, vt latius patet in litteris datis Bru-
 xellæ 2. Decembris M. D. LXVII.

Subsignat.

De Langhe.

Idem cautum est in Consilio Brabantia, ad toti-
 dem annos, & sub pœnis ijsdem, vt in superiori
 Priuilegio; quemadmodum latius patet in litteris
 datis Bruxellæ 3. Decembris eiusdem anni.

Subsignat.

De Langhe.

CLARISSIMO AC
AMPLISSIMO VIRO,
D. IOACHIMO HOPPERO, AV-
rata militiæ Equiti, Domino de Dalem,
Regis Consiliario, & supplicum libello-
rum magistro, cognato suo, Rembertus
Dodonæus Medicus. S. P. D.

E FLORIBVS, odora-
tisq; ac coronarijs stirpi-
bus, Clarissime HOP-
PERE, multa nobis di-
cenda occurrerent, si
per omnes dicendi lo-
cos discurrere, & en-
comium scribere cogitaremus: sed id fa-
ciendum non instituimus, abunde esse ra-
ti, vtilitatem eorum & quantum mate-
riæ Medicæ conferant, in hac, ad te, præ-
fatione paucis ostendisse. Nam de inuen-
tione ac origine florum herbarumque: de
amœnitate, quæ hortis, viridarijs, ac om-
nibus

nibus ferè locis ex ijs accedit : aut de ea
quæ ex aspectu , odore aut tractatione flo-
rum , voluptas animi aut recreatio conci-
pitur, quid refert verba facere? De origine
liquidem ac inuentoribus florum herba-
rumque , multa fabulosa apud Poëtas &
alios subinde auctores , tam Græcos, quàm
Latinos reperiuntur , quæ longum & per-
quàm molestum foret huc referre . Maxi-
mum verò ornatum , maximumque deco-
rem, summamque gratiam, hortos hinc ac-
cipere , notissimum est . Neque etenim ex
vllis quantumvis artificiose contextis , aut
coloribus ornatis , topiarijs vel perticalibus
scenis , vmbraculis aut alijs hortensibus
operibus , tantum ornatus his accedit,
quantum ex floribus , herbisque odoratis
coronarijsue ; absque quibus etiam omnia
hortensia opera , ornatu , gratia , & amœ-
nitate destituuntur . Voluptas autem &
animi recreatio ex his ipsis, non nisi hone-
stissima esse potest . Ad id enim quod pul-
chrum honestumque, hominem commo-
nes faciunt . Sugerunt liquidem flores sua
pulchritudine, coloris elegatia, formæ præ-
stantia , odoris suauitate ac fragrantia , ge-
nerosis

nerosis animis honesti pulchriq̃ue, & omnium virtutum recordationē. Turpe namque, vt quidam sapiens ait, fuerit, pulchra contemplantem, pulchra tractantem, pulchrisq̃ue in locis versantem, non pulchrum aut turpem habere animum. Vtilitas porro quæ à floribus materiæ medicæ, & pharmaceuticæ accedit, non exigua aut sterilis, sed fœcunda, varia & omnino multiplex est. Profunt vel solo odore, non parum: deinde & alijs suis facultatibus, flores quamplurimum. Odore siquidem spiritus refouent, reficiuntq̃ue; collapsas vires reintegrant; torpentem animum non raro excitant; subinde remorantem somnum clemēter conciliant; & inter ea quæ ὀσφραγντὰ siue odorabilia nuncupantur, principem facillē locum tenent; facillē videlicet parabiles & amica naturæ consuetudine familiares. Alia etenim quæ ab Indis, extremoꝝ Oriente aut Occidente odorata aduehuntur, nō ita familiaria sunt, sumptuosiora interim, neque cuius statim & promptē parabilia: flores verò horti, & subinde arua sponte etiam suppeditant. Alijs verò suis facultatibus, calfaciendi videlicet, re-

frigerandi, reprimendi, corroborandi, concoquendi, digerendi, discutiendi, resol-
uendi, aperiendi, attenuandi, leniendi, &
si quæ sunt similes; sic conducibiles flores
sunt, vt nulla corporis pars malè affici pos-
sit, cui non ex floribus remedium adhibe-
ri queat: pauca item compositiones mi-
xta quæ medicamenta, quæ non flores ali-
quos admittant. Capitis doloribus & ple-
risque alijs eiusdem morbis, flores mede-
lam conferunt. Pulmoni, lateriue dolenti-
bus flores præsidio sunt. Ventriculum cor-
roborant: aluum laxiorem reprimunt; ean-
dem adstrictam laxant & aperiunt. Iocino-
ris & Lienis medicamentis flores permis-
centur. Si calculi, coli aut vesicæ dolor vr-
get, flores præsto sunt. Vteri dolores le-
niant: menses sistunt & citant. Antidotis
& alijs compositis medicamentis magna
utilitate admiscentur. Recipiuntur in ca-
taplasmata, malágmata, emplastra, vn-
guenta, fodus, balnea. Rara absque flori-
bus enemata. Oleorum ex floribus multæ
compositiones. Condiuntur flores. Fiunt
ex floribus tragemata, serapia; elicitor ex
ipsis liquor. Vino, melli, aceto, flores vires

communicant. Ita nullam alicui stirpi indidisse facultatem natura videtur, quam non & floribus communem fecerit, & subinde etiam cumulatiùs contulerit. Et tantum quidem abest, ut florum materia velieiuna sit aut sterilis; vel ad medicinam nihil faciat; vti sycophantæ & calumniatores quidam indocti clamitant, qui non modò florum, verùm omnium herbarum ac simplicium medicamentorum, adde etiam compositorum notitiam, medico non necessariam opinantur; imò veluti superfluum temerario ausu damnant: ad solos Pharmacopœos eam, aut mulieres reiicientes, & pertinere iudicantes. Qua vel sola sententia se indignos titulo ac nomine medici planè ostendunt. Nam ita cohærens stirpium, herbarum & reliquorum simplicium medicamentorum, & multorum compositorum cognitio; alijs artis partibus est, ut nemo verè Medicinæ cognitionem habere queat, qui notitiæ eorum rudis sit & imperitus: ut & nos alibi, & Galenus quoque ipse manifestis verbis scriptum reliquit. Si etenim omnis artifex artis suæ instrumenta cognita & in nume-

rato habere debet , quomodo ea ignorans
medicus , ab artis suæ imperitia excusari
poterit ? Inter instrumenta siquidem qui-
bus ars medendi in curationibus morbo-
rum vtitur , ipsæ sunt stirpes earumque ra-
dices, cortices , medullæ , folia, flores, fru-
ctus , semina , succi , lacrymæ , & quæ sunt
alia . Necesse namque est huiuscemodi
medicos sæpenumerò hæsitare , & veluti
paladundos diuagari, ac in grauissimos per-
niciosissimosque errores labi . Veluti non
ita pridem in celebri quadam ciuitate me-
dico cuidam , magnifico tamen titulo su-
perbiæti accidisse, à fide dignis accepimus.
Præscripserat is cuidam Diagridij drach-
mas duas; monente autem Pharmacopœo
excessum quantitatis esse nimium , & per-
cunctante eo , an pro Diagridio cogitasset
Diatragachantes scribere ; responsurus in-
terrogauit an ne idem Diagridium & Dia-
tragachantes esset. Adeò stupidus, omnisq;
materiæ medicamentorum , atque etiam
artis ipsius magnificus iste λογίατρος fuit :
vt quantum inter Diatragachantes arteria-
cam compositionem , ac Diagridium me-
dicamentum potentissimum bilem per al-
uum

uum subducens, discriminis fuerit, planè ignorauerit. Alius nuper aquam elici uoluit ex herba quæ Latinis Thyrsus dicitur (ita siquidem scriptum eius habebat) ipse tamen & multum arrogans, & fastu quodam sibi plurimum in modum placens; persuasumque habens, se omnes quotquot sunt medicos iudicio & eruditione superare, quum tamen serò artem cognoscere cœperit ex pœdotriba medicus factus. Meminisse hunc oportebat Thyrsum non aliquam herbam esse, sed propriè quidem hastam aut facem hederis obuinctam; metaphoricè verò Thyrsos, cuiusuis herbæ cauliculos superiores, in quibus flores gignuntur, appellari. Fuit & olim medicus quidam, qui ubi apud Galenum in compositione quadam Origani Onitidis nomen reperisset, ægrotanti mox cuidam compositionem quandam parauit, quæ Onitidem recipiebat. Hic Pharmacopœo ignoranti qualis herba Onitis esset; & percontanti, quum non haberet quod responderet; suggerenti an Ononidem putaret; mox annuit, ac pro Origano Onitide, Ononidem substitui permisit; herbam

multum ab Origano Onitide differentem. Atque in tales errores medicos perducit, & stirpium materiæque medicæ imperitia, tum & neglecta ea artis pars, quæ sola propriè Medicinæ nomine appellari meretur: curandorum videlicet morborum ratio ac methodus. Fieri etenim non poterit, ut doctus & in operibus artis versatus exercitatusque Medicus, in huiusmodi errores labatur. Dosim siquidem, iustumque pondus singulorum exactè tenebit: ignota, vana, & quæ in rerum natura non sunt, aut quæ ipsi somnianti vel deliranti occurrerunt, ad vsum ducere non putabit: in veterum compositionibus si vnum aliquod desideretur, non nomine ac appellatione simile, sed viribus ac facultate respondens substituet, alteriusque deficientis loco addet. Ex his quantum stirpium materiæque medicæ notitia, medico sit necessaria, plenè & abundè constare potest: & quàm nihil à nostra professione, aut artis in qua versamur exercitatione peregrinum aut alienum sit, hoc quod tractauimus argumentum: quum inter stirpes, non postremo flores sint loco;
& hu-

& humanis vsibus varijs multisque modis utiles. Et de florum quidem utilitate hæc satis.

NUNC ad te clarissime ac amplissime Hoppere me conuerto, atque hanc nostram de floribus ac odoratis coronarijsque nonnullis herbis historiam, tibi offero & dedico: non modò diuturnæ nostræ amicitiae veluti pignus quoddam apud te futuram; aut absentis cognati & amici *μνημόσυνον*; sed præcipuè & maximè nonnullæ cōgratulationis ergò. Posteaquam enim te magnis muneribus ac præmijs D. Philippus Hispaniæ &c. Rex Catholicus sibi obstringat ac deuinciat, honoribus nō exiguis augeat; alijque procures & magnates summis fauoribus prosequantur; de his tibi, Historiæ huius nostræ dedicatione, omnino congratulandum, pro ea, quæ inter nos à prima adolescentia coaluit amicitia, putavi: ne videlicet amici & cognati officio defuisse videri possem. Solent siquidem amici, prosperis & lætis amicorum rebus non solum gaudere & exultare, verùm & verbis ac factis lætitiā exprimere & ostendere. Prodit igitur Historia
ria

ria hæc nostra, & maximi ac potentissimi
Regis fauorem & munera, deinde & alio-
rum nobilium ac magnorum procerum
amicitiam tibi gratulans, omniaque fau-
sta & felicia deprecans. Reliquum foret
eam commédare, nisi iamdudum gratam
tibi ac iucundam futuram, certus essem.
Proinde & ne verbum vllum quidem ad-
do, optans modò, studiosis omnibus vti-
lem, & æquè ac tibi, acceptam esse posse.
Bene vale, clarissime D. Hoppere. Nonis
Ianuarij, Anno 1568. Mechliniæ.

REM-

REMBERTI DODONÆI
FLORVM ET CORONARIARVM
ODORATARVMQVE NONNVLLA-
RVM HERBARVM HISTORIA.

DE NIGRA SIVE PURPUREA
VIOLA. CAP. I.

NIGRA siue purpurea Viola mox à radice fo-
lia promit, multa, lata, venosa, per ambitum
leuiter crenata, hederæ foliis rotundiora, te-
nuiora, nigrioraq³, præsertim parte superiore,
inter quæ mediæ, tenues exeunt styli, & in singulis flores
singuli,

singuli, pulchri, odorati, colore in cœruleo subnigro purpurei, nonnunquam sed raro candidi, ex quinque parvis foliolis compositi, quorum insimum maius; ac deinde pensiles calliculi, qui per maturitatem in tres partes dehiscunt: semen paruum & in rotunditate oblongum est: radicibus tenuibus ac fibrosis firmatur. viret hyeme pariter ac æstate, frigoris patientissima. locis opacis, iuxta dumos, muros, agrorum hortorumq; margines, pingui solo plurima frequensq; emicat: flores vt plurimum Martio, vbi serius Aprili prodeunt mense.

EST huius generis quedam, florum foliola multiplicans, cum purpurea, tum candida, hortensis vtraque.

EST & genus quoddam sylvestre, foliis minoribus, floribus pallidioribus, minus aut non odoratis: nascitur id, & locis quidem opacis, ac secus vias & margines agrorum, verum arido steriliq; solo.

VIOLAM autem Græci ἰov, & ἰov πορφυροῦν, id est, Violam purpuream nuncupant. Theophrastus verò & ἰov μέλαν ἢ μελάνιον, hoc est, nigram Violam; à nigricantis purpureæ florum colore. Plinius solam hanc Græco nomine, à cæteris Violis discerni, appellariq; ἰov, & ab his Ianthinam vestim dici refert. Officinæ latinum nomen seruant; at herbam Violariam nominant, & matrem violarum. Germani florem, blau veiel oder Mertzzen violen: Galli similiter Violette de Mars, hoc est, Violam Martiam: Belgæ, violetten dicunt.

ἰov autem Græcis vocatum in Geoponicis Nicander credit, vt refert Hermolaus, quod Nymphæ quedam Ionæ, florem eum Ioui primum dedere muneri. Alij ἰov dictum affirmant, quòd cum Io puellam adamatam Iupiter in vaccam conuertisset, terra florem hunc pabulo eius produxerit; qui propter ipsam factus, ab ipsa nomē accepit. Atq; inde etiam

Latinis

Latinis Viola, quasi vitula, extrita littera t dici putatur. Seruius Violam Latinis etiam vaccinium, eadem occasione dici refert, locum enarrans Vergilij in Bucolicis:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Vergilius tamē Ecloga 10. Vacciniū à Viola differre ostēdit:

Et nigra Viola sunt, & Vaccinia nigra.

Vitruvius etiam Architecturæ libro septimo, Violam à Vaccinio distinguit. Nam ex Viola Silis Attici colorem, ex Vaccinio purpuram fieri elegantem memoria prodidit. Tinctores, inquit, cum volunt Sile Atticum imitari, Silis Attici Violam aridam coniicientes in vas cum aqua conferuescere faciunt ad ignem: deinde cum est temperatum, coniiciunt in linteum, & inde manibus exprimētes, recipiunt in mortarium aquam ex Violis coloratam, & ex ea eretrium infundentes, & eam terentes, efficiunt Silis Attici colorem. Eadem ratione Vaccinium temperantes, & lac miscentes, purpuram faciunt elegantem. Quæ autem sint appellata Vaccinia, alio, & suo loco explicabitur. color.

AD Violas reuertimur, quarum & flores & folia temperiem habent frigidam & humidam. Et flores quidem omnibus internis inflammationibus, laterum potissimum & pulmonis, vtilis sunt: pectoris, asperæ arteriæ, nec non faucium asperitates & scabrities leniunt: iocinoris, renum, & vesicæ nimios calores restinguunt: ardentium febrium ardorem mitigant: bilis acrimoniam obtundunt: sitim arcunt & sedant.

QVOD ex ipsis sit $\delta\rho\sigma\acute{\alpha}\tau\omicron\nu$, siue vii Actuarius nominat $\sigma\epsilon\rho\acute{\alpha}\pi\iota\omicron\nu$, si ex diluto decoquatur in quo pluries recentes Viola fuerint macerate, aluum lenit, & bilem per inferna educit, trium aut quatuor vnciarum pondo sumptum.

FIT & ex Violis oleum quod refrigerandi humectandiq; potentia pollet: temporibus illitum, somnum clementer conciliat,

ciliat, quem calida aut sicca intemperies remoratur: cum
 oui luteo sedis & hemorrhoidum dolores mulcet: additur
 quoque vtilissimè cataplasmatibus refrigerantibus, ac dolorem
 sopientibus.

SIT autem oleum, in quo Viola macerantur aut ex im-
 maturis Oliuis, Græci ὀμωτρίβες ἢ ὀμωέριον nominant:
 aut ex Amygdalis dulcibus, vti Mesues ait: Sint & viola
 ipsæ recentes humentesq; oportet. Arida etenim iam deper-
 dita humiditate, & minus refrigerant, & caliditatis non-
 nihil adeptæ videntur.

RECENTIORES aridas violas, medicamentis quæ
 cor roborare creduntur, vtiliter admisceri sentiunt.

FOLIA Violarum in olere sumpta, refrigerant, hume-
 rant, aluumq; leniunt: foris admota, calidas omnes inflam-
 mationes mitigant, cum per se, tum cum polenta imposita.
 Imponuntur & æstuanti stomacho, & oculis, Galeno teste.
 Dioscorides sedi etiam excidenti imponi scribit. Crapulam,
 Plinius ait, & grauedines capitis impositis coronis, olfa-
 ctuè discutunt: anginas ex aqua potæ.

ID quod purpureum est ex iis, comitialibus medetur;
 maxime pueris in aqua potum.

SEMEN Scorpionibus aduersatur.

DIOSCORIDES florem purpureum non viola, sed
 Asteris Attici, cum aqua potum anginis & comitali in
 morbo pueris, auxiliari scribit. Ex cuius historia, hæc perpe-
 ram Viola apud Plinium accessisse suspicari, & non temere
 quidem, licet.

Plinij locus
 suspectus.

DE TRICOLORE VIOLA. CAP. II.

FOLIA tricolori Viola exigua sunt, ac initio quidem
 rotundiuscula, deinde oblongiora, per ambitum modicè ser-
 tata:

rata: caules infirmi, tennes, angulosi, geniculati, palmi longitudine : flores longiusculis pediculis insident, purpureæ
Viola forma similes, & magnitudine vi plurimum pares,
B
triplici

triplici colore splendentes, purpureo videlicet, luteo, candidoq³, vel caeruleo: quorum elegantia ac varietate colorum, maximè placent, cum odorem exiguum aut nullum habeant. In summis duobus flosculi foliolis, & subinde in inferioris, & quandoque etiam in mediorum extrema parte, purpureus relucet Viola nigra. Medius ut plurimum, ac nonnunquam inferiori candidus aut caeruleus insidet. Luteus non rarò inferius foliolum vel magnam eius partem, semper autem flosculi medium, intercurfantibus vnà nigris aliquot radiolis, occupat. Semen exiguis, in rotunditate oblongis, vasculis, ochri magnitudine continetur, quæ decidentibus succedunt floribus, & ultro semine iam maturo debiscunt. Radicibus nritur fibrosis. In aruis pluribus locis exit: nascitur & in hortis, & crebro quidem sua sponte, sylvestri speciosior & elegantior. Vere vnà cum Viola nigra aut paulo post emicat, æstate dein tota & maxima Autumni parte, ac subinde etiam hyeme floret.

IACEA à plerisque nominatur: est tamen & alia iacea quæ nigra cognominatur. Aliis, herba Trinitatis, propter triplicem floris colorem, dicitur. Nonnullis herba clauellata. Galli flores pensées nuncupant, quæ etiam appellatione Brabantis ac vicinis Belgis innotuere. Germani Freyscham kraut/ vnd Dypfelschicht blumen appellant. Cum φλογί Theophrasti conuenire videtur, quod φλόξ ἢ φλόγιον etiam dicitur, & flos est tantum sylvestris absq³ odore. Vere vnà cum Viola alba aut paulo post exiens, plurimumq³ durans: cuiusmodi hæc tricolor Viola est, quæ vti scripsimus, natura sua sylvestris est atque in odora, & diutine floret. φλόγæ autem siue φλόγιον, Gaza Violam flammeam interpretatur.

QUALITATEM herba habet, frigidam quidem obscuram, sed humidam manifestiorem, lenti glutinosiq³ succi.

succi, vti Maluæ, particeps: emollientis ea de causa quoque facultatis, verum minus quam illa. Prodest, vt recentiores aiunt, febricitantibus maximè pueris & infantibus, quorum conuulsionibus ac comitialis morbi accessionibus subuenire creditur: commendatur item ad pulmonis pectorisq; inflammationes, & ad scabiem corporisq; pruritus: vlcera quoque glutinare fertur.

DE LEVCOIO SIVE VIOLA
ALBA. CAP. III.

LEVCOII voce plura Violarum genera comprehenduntur, quorum in florum quidem colore præcipua, sed tamen & nonnulla in foliis differentia. Possunt hæc in duo genera distingui. Vnum genus cui folia candidiora & molliora, candidum Leucoion, à foliorum non florum colore quis nuncupauerit. Alterum verò Leucoion luteum, à floris colore luteo. Sunt autem candidi Leucoij genera, rursus duo: maius videlicet & minus.

MAIORI, caulis est bipedalis aut altior, rotundus, in alis nonnullas diuisus: folia oblonga, candida, mollia, & veluti lanuginem habentia, salicis foliis quodammodo similia, verum molliora: flores odorati, ex quatuor foliolis congesti, secundum cauliculos, superiori parte in tenuibus pediculis exeunt, colore aut rubentes, aut candidi, aut ex purpureo punicei, aut cineri candidiori proximi, subinde varij: siliquæ inde sequuntur, oblongæ, angustæ, in quibus semen latum & rotundum: radicibus nititur fibrosis, sed validis. Floret primo Vere & tota propemodum æstate, altero à satione anno, deinde & aliquot sequentibus, si diligentia & cura adhibitis, hybernis mensibus à frigore arceatur.

MINVS genus à priori, non forma sed magnitudine

sola differt : caules foliaq³ habet similia, sed minora : flores etiam non vnius coloris, sed vel candidos vel rubentes, vel punicantes, vti maioris : siliquas etiam & semina similia. Floret istud genus, non quidem Vere, sed Iunio, Iulio, aut Augusto, & eodem quidē quo satum est anno : hyeme perit.

EST verò & Leucoion, florum foliola multiplicans, sed rarissimum, quod ex maioris genere est, primoq³ Vere flore-re incipit, & maiorem curam hybernis mensibus, ne à frigo-re offendatur, requirit. Seruntur serè in hortis.

PRÆTER hæc, est & sylvestre quoddam candidum Leucoion, humile & paruum, quod in Zelandia locis exit maritimis ; ac iuxta Monspeliū quoq³, vti Gesnerus scribit.

IAM & Leucoion quoddam etiam est bulbosum, de quo subsequētib³ capitibus.

MATTHIOLVS & fruticosam quandam depin-git Violam foliis latis ; flore Consolide regie, odorato ; caule bicubitali ; ex monte Baldo allatam, & ad se à Francisco Calzolari Pharmacopœo Veronensi missam : arborescen-tem quam Violam nominat.

APPELLATUR autem λευκοίον, Latinis quidem Viola alba, Arabibus verò Keyri. Nostri maius genus, **stock** **Violieren** nominant ; minus verò, **heete** **Violieren** ; Vtrumque à canitie foliorum, vti diximus, candidum, ad differentiam lutei, quod præstantissimum est, non improprie dici potest.

FACILTATE autē Leucoia hæc, luteo Leucoio haud dissimilia videntur ; viribus tamen infirmiora.

DE LEVCOIO LVTEO. CAP. IIII.

LVTEO Leucoio caules sunt ramosi virentes, folia oblonga angusta, glabra, in virore nigricantia, Leucoij can-

didi foliis minora : flores lutei perquam odorati ; siliquæ tenuēs oblongæ in quibus semen latum . Totus frutex lignosus hyemis rigorem facile sustinet . Floret Aprili & Maio , & si hyems clemens fuerit , etiam Martio vel prius . In peruetustis muris , in ruderibus & aliis saxosis locis libentius nascitur ; seritur & in hortis iuxta parietes ac muros .

Huius Leucoij quoddam quoque est genus , flore multiplici , cui siliquæ nullæ . Seritur hoc surculis , & in hortis colitur .

λευκίον & istud Græci nominant , & λευκίον μέλιον , Latini Violam albam & Leucoion luteum . Arabibus Keyri est : nostris, **steeu Violieren** . Parietinas aut saxatiles Violas dixeris , & **geel Violierē** . Germanis **geel Violaten** . Gallis Giroffles iaulnes .

Est autem Leucoij frutex vniuersus , vt Galenus ait , extergentis facultatis , ac tenuium partium , plus tamen flores : & inter hos , qui sint sicciores , magis etiā quā virides .

Dioscorides lutea Leucoia præcipui in medicina vsus esse scribit ; & huius aridos flores in desessionibus decoctos , ad vteri inflammationes & menstrua ducenda facere : carato exceptos sedus rimas sanare , & cum melle oris aphthas : semen duarum drachmarum pondere ex vino potum , aut cum melle subditum , menses , secundas , & fœtus educere : radices cum aceto impositas , lienem reprimere , & podagricis prodesse .

Hippocrates lib. de natura muliebri , ad secundas educendas , & sanguinem ex vteris pellendum , Leucoij semen tritum cum vino bibendum exhibet : & ad eadem lutei Leucoij radicem , eodem quoque modo sumendam tradit .

DE VIOLA MATRONALI. CAP. V.

MATRONALIS Viola folia habet mox à radice longa , lata , subnigra , per ambitum crenata : caules cubi-
tales

zales aut altiores, foliis similibus, sed tamen minoribus circundatos; flores in summis alarum virgis erumpunt, Leucois similes, coloris aut candidi aut rubentis, dilutæue purpureæ; semen in siliquis oblongis & rotundis gignitur paruum, figura oblongum, colore in ruffo subnigrum; radices subsunt fibrosæ & validæ. Nascitur in hortis. Altero à quo sata est anno, Maio & Iunio mensibus potissimum floret; non raro tota æstate floris eius productio.

GALLI Violettes des dames, & Giroflees des dames appellant, hoc est, Violas matronales; nostri corrupta voce, **Damas bloemen**. Germani **Winter violen**/ id est Violas hybernas siue hyemales.

SUNT autem harum Violarum folia gustu quidem acria & calida, Erucæ cuius species videntur, sapore & facultate proxima.

DE VIOLA LATIFOLIA. CAP. VI.

FOLIA, Viola latifolia promit, virentia, lata, per ambitum crenata, Alliariæ vocatæ herbæ similia, sed maiora: caules rotundos ramosos: flores Leucoij colore purpureos subcæruleos; quos sequuntur latæ, planæ & propemodum rotundæ siliquæ ex tenuissimis mēbranis, veluti laminis compactæ; intra quas semina plana, lata, obscuri coloris, forma quodāmodo διχοτόμου Luna, inter quæ media tertia membrana: radices subsunt crassæ, candidæ, in diuersa tendentes, Pæoniæ scēminæ alterius, radicibus quodāmodo similes, sed minores & tenuiores, intus porosæ. Belgæ hanc Violam vnā cum aliis in hortis serunt: flores Aprili prodeunt mense, altero à quo sata est anno.

BVLBONAC aut Bolbonac voce barbara vulgo, nos Violam latifoliam, aut vt plerisque placet, Violam peregrin-

nam nūcupare maluimus. Brabanti Penninckbloemen à siliquarum forma, denarium quodammodo referente, & Dacschbloemen/ quod circa Pasche solennitatem ferè semper floreat, nominant. Recentiorum pleriq; Lunariam, alij Lunariam Græcam appellant: vel ab ipsius seminis figura, aut siliquarum mediæ membranæ argenteo splendore, quo, decidentibus per summam siccitatem cum semine ex utraq; parte membranis, nitet. Veterum autem Thlaspi alterum videtur, quod videlicet à Crateua describitur, à Thlaspi Crateuæ. nonnullis Sinapi Persicum appellatum. Nam vt Dioscorides ait, Crateuas Thlaspi quoddam recenset πλατύφυλλον & μεγалоρρίζον, id est, latifoliū & magnis radicibus; qualis omnino Viola hæc est, quam latifoliam cognominauimus.

HVIC latis folijs & siliquis planis ac rotundis similis est & alia quedam Viola, quæ perenni radice nititur, ac hyeme non marcescit. Sunt huic caules lignosi cubitales: folia multa lata, siliquæ planæ & latæ, utraq; paulo minora quàm prioris: flores candidi instar Violæ matronalis. Reperitur in hortis; floret æstate.

CÆTERVM facultate ac potentia, Latifoliæ Violæ semen calidū quidem, & siccum est, gustuq; acre, Thlaspios semini sapore & viribus simile: radices acrimoniæ quoque nonnullæ sed non multæ participes sunt: eduntur cum acetarjjs vt quarundam aliarum.

DE VIOLA MARIANA, SIVE RAPO

SYLVESTRI DIOSCORIDIS.

CAP. VII.

MARIANA Viola folia primum habet oblonga, lata, subnigra, aspera, nonnihil hirsuta, vulgaris Buglossi folijs nigriora, minora minúsque aspera. Caules deinde secundo anno profert rotundos, rectos, ramosos, ali-

aliquantulum etiam hirsutos, circa quos folia similia, sed minora. flores in summis virgis exeunt oblongi, caui, rotundi, per oras incisuris quinque sed non profundis diuisi, coloris vt plurimum in ceruleo purpurei, subinde candicantes, in quibus stamina duo aut tria candida; qui & priusquam dehiscunt quinquangulares sunt. Post flores capitulum nascitur, superiore parte latius, quinque quoque angulos habens, & quinque loculis veluti caligulis asperis & hirsutis deorsum dependentibus circum vestitum, in quo semen exiguum, subruffi, & eius cuius Castaneæ fructus echino exemptus propemodum coloris. Radices subsunt longæ, crassæ, candidæ, non ingrati saporis. Nascitur vt aiunt in syluis & montibus, nec non in opacis quibusdam tractibus, vt Matthiolus refert, plerisque Italiæ & Germaniæ locis: apud Belgas in hortis colitur, Iunio, Iulio & Augusto mensibus floris eius productio: semen interea ad maturitatem peruenit; neque enim simul sed particulatim floret.

VIOLAM Marianam nostri appellant, & vulgo Mariettes. Recentiorum plerique Medion esse volunt. Medion Medion. autem Dioscorides tradit folia habere Seridis, (exemplaria quedam Iridis habent) caulem tricubitalem, & in eo florem magnum, rotundum, purpurascentem: fructum paruum similem Cnico; radicem dodrantalem, crassitudine baculi, gustu acerbo. Cum qua descriptione Viola mariana non admodum respondet: tametsi enim illi flos grandis & rotundus; folium tamen proprie nec Iridis nec Seridis: & fructus aut semen, Cnici semine haud simile. Quas ob causas non Medion, sed potius verum Dioscoridis Rapum sylvestre videtur; ρογγύλη ἀγρία quæ Græcis dicitur, cum cuius descriptione magis conuenit. Nam fruticosa est stirps & ramosa, cuius lobi siue capitula appendentibus aliquot loculis circumtectæ, quibus sublatis interior lobus siue capitulum conspicuum

Dioscori-
dis locus
corruptus.

spicuum est: quale Rapum sylvestre esse, ex eius apud Dioscoridem descriptione satis constat. Quæ tamen si superfluum quorundam accessione corrupta, Rapo tamen sylvestri propriissima complectitur. Describitur autem Rapum sylvestre à Dioscoride his verbis: ἄγρια γογγύλη φύεται ἐν ἀρούραις, θάμνος πηχναῖος τὸ ὕψος, πολὺ κλάδος, ἐξ ἄκρου λείος. φύλλα ἔχουσα λεία, δακτύλου τὸ πᾶχος, ἢ καὶ μέγιστα. καρπὸν δὲ ἐν λοβοῖς καλυκώδεσιν. ἀνοιχθέντων δὲ τῶν περιμαρπίων, ἔσθθεν ἄλλος κεφαλοειδὴς ἐστὶ λοβός, ἐν ᾧ σπερματῖα μέλανα, θραυσθέντα δὲ λευκὰ ἐνδοθεν. id est, Rapum sylvestre, nascitur in arvis, frutex altitudine cubitalis, summa parte levis: folia habens leuia, digiti latitudine aut maiora: fructum in lobis calyculatis, quorum involucria cum aperiuntur, alius capituli modo lobus subest, in quibus semina nigra, contrita verò intus candida. In qua descriptione, quæ de leuitate summorum caulium ac foliorum, & seminis nigredine, ac interiori eius medulla candida traduntur, ad sylvestris Rapi, huius præsertim, descriptionem non faciunt, sed aliud pertinent. Huius siquidem sylvestris Rapi canles aut folia non sunt leuia, sed aliquantulum hirsuta: semen etiam non nigrum, verum subruffum, & castaneis, vt diximus, colore affine. Videntur autem, quæ de leuitate foliorum & summarum partium, Campanule conuenire, de qua in sequentibus capitibus, quæ fortè & Rapi sylvestris species habita est: semen verò, quod hic describitur, satiui Rapi est. Ita plurium stirpium descriptiones inter se confuse.

C A T E R V M quod ad facultates attinet, radix Violæ Marianæ refrigerantis & nonnihil adstringentis est potentia: esui vt aliorum sylvestrium Raporum apta est, & non incommode acetarijs additur.

DE ALIIS SYLVESTRIBVS
RAPIS. CAP. VIII.

SUNT verò & multa alia Rapi sylvestris genera, Calathoide florum figura, & radicibus Violæ Marianae haud multum dissimilia.

VNI, quod à Viola Mariana alterum, caules sunt cubi-² tales aut altiores, angulosi, asperi, hirsuti, folia aliquantulum aspera, lata, in acutū desinentia, per ambitum crenata; vrticæ folijs & forma & colore quodammodo similia: flores secundum caules exeunt, Viola Mariana floribus minores, per ambitum quinque similiter incisuris, sed profundioribus, diuisi, intus aliquantulum hirsuti, colore aut candidi, aut dilute purpurei, vel ad ceruleum inclinantes. Nominant hoc genus Germani *Halskraut*/ Nostri *Halscruyt*/ id est, Latine *Ceruicariam*, & *Ceruicariam maiorem*, Græcè *τρεχάλιον*, plerique *vuulariam*, Fuchsius *Campanulam*. *Ceruicaria maior.*

TERTIVM genus caules habet breviores: folia mi-³ nora, candidiora, minus aspera, oblonga, *Salvia* folijs similia: flores *Ceruicariae* minores, colore proximi *Viola* nigrae dilutam purpuram referentes; radices quoque similes. Hoc genus plerique *Ceruicariam minorem* appellant. Nascuntur hæc duo in Germania ac Belgio plerisque aridioribus locis secus pratorum margines, & crebrò locis senticosis; transferuntur in hortos, florum gratia: florent Iunio, Iulio & Augusto mensibus.

HIS autem simile & quartum genus est, caules id facit breviores: folia lata & *Ceruicariae* prioris proxima, minus tamen aspera, minusq; per ambitum crenata: flores deorsum pendent, coloris ut plurimum dilute purpureæ: pro radicibus, multæ, tenues, transuersim & obliquè serpentes fibræ sunt, à quibus multæ oblongæ, candidæ radiculæ,
Rapun-

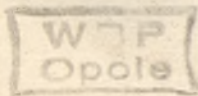
Rapunculi radicibus similes demittuntur. Ita facile seipsum propagat & latè serpit hoc genus. Secus aruorum margines in Zelandia & alibi locis maritimis reperitur; floret eodem quo reliqua tempore: Ceruicaria marina nuncupari potest.

QVINTVM genus, vulgo Rapunculum nominant, caules profert tenues: folia oblonga, angusta: flores Ceruicaria minores, ceruleo vt plurimum colore: radices candidas, digitalis longitudinis, esui aptas. Exit in aruis multis locis frequens, floret plurima æstatis parte: hybernis mensibus radices leguntur, & cum acetarijs inferuntur. Nominant hoc genus vulgo, vti diximus, Rapunculum, quasi paruum Rapum: Germani Rapuntzel/ Nostri Ra-
ponce/ Galli Raiponce.

HORVM omnium flores priusquam adaperiuntur, quinquangulares sunt; completi verò rotundi, & inuersi calathi figuram referunt, staminibus intus candidis; & per circumferentiam quinque incisuras, totidemq; eminentes angulos habent: capitula autem in quibus semen, angularia, superiore parte ampliora, sed nuda, & nullis appendicibus aut loculis siue pericardijs circumtectis, vt sunt Viola Mariana; quæ eam ob causam, nempe quòd capitula, siue lobos habeat circumtectos, cum sylvestris Rapi descriptione exactius, quàm vllum horum conuenit, quæ tamen & omnia Rapa sylvestria sunt.

PRÆTER hæc verò & sextum quoddam genus est, à 6 superioribus forma aliquantulum differens: huic autem folia primum lata, postea secundum caules angustiora: caules dodrantes, summa parte veluti spicam paruorum florum plenam proferunt, quorum singuli antequàm panduntur, corniculi cuiusdam similitudinem referunt; aperti verò in quatuor angusta foliola finduntur, colore alias candidi,

C

diadi, aliâs carulei, aliâs purpurei : floribus capitula parua succedunt, rapunculi capitulis ferè similia, verùm minora, multa circa caulem simul arctèq; composita: radices candidæ, vt aliorum raperum syluestrium. Cignitur locis syluosis & opacis, pingui lutosq; solo. Floret Maio, Iunio & Iulio mensibus. Nonnulli Alopecuron appellant, ab ipsa florum plena spica; quæ iam apertis flosculis, mollis & veluti lanuginosa, vulpiumq; caudis propemodum æsimilis, ea de causa, videtur. Sed Alopecuros alia omnino est herba, in frumentorum & leguminum historia à nobis descripta.

RADICES porrò omnium horum refrigerantis potentie sunt & nonnihil adstringentis: possunt autem omnes vnâ cum alijs acetarijs edî. Sunt etiam qui Ceruicariae radicum decoctum, aduersus incipientes oris & tonsillarum inflammationes conferre affirmant.

DE VIOLA CALATHIANA.

CAP. IX.

CALATHIANA Viola caulibus exit dodrantalibus, tenuibus: folijs oblongis angustis binis ex aduerso positis: flores & in cauliculorum summo, & è foliorum sinubus prodeunt oblongi, calathœides, sursum hiantes, in ceruleo saturato purpurei, staminibus in medio candidis, Rapi syluestris floribus quodammodo forma similes, quinquangulares similiter nondum completi, & quinque per circumferentiam diuisi, sed minus patentes angustiores & minores: semen exiguum in paruis oblongis capitulis continetur: radices subsunt tennues oblongæ, subinde bifidæ, trifidæ, aut in plures diuisæ, gustu amaricantes. Reperitur aliquando in pratis, frequentius in alijs incultis & iisdem quibus Erica humi-

*humidioribus locis : & in pratis quidem procerior, auctuq̃
amplior, in ericastris tenuior prouenit. Augusto & Septem-
bri floret.*

A P V D nostros vulgo nomen non habet ; sunt tamen qui blawo *Helickens* / id est, *ceruleum Liliū nuncupent* : *Ananiensia rura vulgo Pettimborsa vocant*, *Matthiolo teste*: *Plinio dicta videtur Calathiana Viola*, de qua lib. 21. cap. 6. paucis his verbis: *In totum sine odore, minutoq; folio Calathiana (videlicet Viola) munus Autumni, cateræ Veris*. *Ruellius tamen Calathianam Violam ex Plinio describens, plura & non ita succisa verba adducit*: *Calathiana, inquit, munus Autumni, Viola cateræ Veris; ea minuto est folio Violæ albæ non dissimili, in totum sine odore, calathi similitudine, Autumno tantum proueniens, tanta coloris pulchritudine, ut ceruleum ipsum, quod imitatur, prouocet: in pratis post æstatem emicat; Autumnalem Violam nominant. Videtur eadem à Valerio Cordo Pnemonanthe nuncupata, quam Germanicè Lungen blume dici refert.*

Q V A L I T A T E autem hæc Viola calida est, *Gentiane, cuius species nonnullis videtur, facultate quodammodo similis, multo tamen imbecillior. Efficax à recentioribus habetur aduersus pestilentes morbos, & ad virulentorum animalium morsus & ictus.*

DE CAMPANVLA. CAP. X.

CAMPANVLÆ duæ sunt: vna hortensis maior, altera syluestris minor.

HORTENSIS multa è radicibus terræ proxima promitt folia, oblonga, angustâ, viroris saturi, inter quæ caules assurgunt striati, bicubitales, tricubitales, aut subinde altiores, circa quos folia similia, & flores ad superiores partes, in singulis pediculis singuli, maiores & patetiores quàm Rapunculi, campanulis aut tintinnabulis similes, colore ut pluri-

plurimum carulei, non raro candidi, in quibus & candida aliquot stamina: floribus succedunt capitula, Rapunculi capitibus forma quidem satis similia, sed foraminosa & perforata, in quibus semen perquam exiguum: radices candidæ, tenues, fibrosæ.

- 2 SYLVESTRIS hortensi exceptis primis folijs similis est, sed tamen omnino minor: prima & terra proxima folia lata sunt & pauca, Viola nigra folijs satis similia, attamen non tam magna: reliqua verò oblonga & angusta; flores similes carulei, sæpe Rapunculi floribus maiores: radices tenues.

UTRAQUE lacti similem succum præbet, cauliculis & folijs vulneratis, copiosorem tamen sylvestris: flores utriusque nondum completi quinquangulares quoque sunt, & patentes in quinque similiter angulos exeunt, sicuti sylvestrium Raporum; quorum hæc ea de causa species putantur, tamen si radices exigue & quæ edules non habeantur. Prior in hortis seritur: altera passim in Belgio iuxta aruorum & agrorum incultos margines nascitur. Florent Iunio, Iulio & Augusto mensibus.

VULGO Campanulas nuncupant, & priorem quidem plerique, Belvedere nuncupant: sed Italici Belvedere, Grecorum est Osyris, cum qua Campanula nihil habet similitudinis. Matthiolus hanc eandem hortensem campanulam Phyteuma esse existimat: at nobis Campanula Iasionæ similior videtur. Phyteuma verò esse Antirrhini sylvestris species, de qua inferius suo loco. Ait etenim Theophrastus *ἡ ἀντίρρυνος* florem unico folio constare, similitudinem autem plurium ostendere, quæ tamen non separentur, & superiorem floris partem angulosam esse. Talis certè huius Campanulæ flos est, & omnium similiter Raporum sylvestrium (excepto generis sexti) quæ tamen ea de causa Iasionæ esse
affir-

affirmari non possunt; si modò eadem Theophrasti & Plinij est Iasione. Plinius siquidem Iasionem lac ait habere copiosum, quod sola Campanule præcipuè fundunt. Dubitet fortasse aliquis, & Campanulam non esse Iasionem existimet, quod Plinius olus esse Iasionem scribat sylvestre, in terra repens, flore candido. Sed si olus est omnis herba edulis, & Campanula olus est, cum eam edi posse non sit dubium: repunt verò & in terra subinde radices, atque ea de causa citissimè una aliqua stirps multiplicatur & ampla fit: florem verò hortensis non raro candidum esse scripsimus; sylvestris verò & talem alicubi reperiri posse quis negauerit? Constat etenim pro locorum & regionum varietate & florum colores & non raro stirpium ipsarum figuras aliquo modo immutari. Theophrasti autem de Iasione hæc sunt verba, lib. 1. Iasion vbi de florum agit differentijs: Nonnulli, inquit, unius folij nascuntur, similitudinem tantum plurium ostendentes, ut flos Iasiones; huius etenim non separatur vllum in flore folium, neque conceptaculo pars inferior eget, superior autem angulosa. De Iasione verò Plinius lib. 22. cap. 22. hunc in modum: Iasione olus sylvestre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, Concilium vocant.

PRÆTER verò duas has campanulas, & tertia quedam humilis & parua est, cui caules tenelli, dodrantes, in 3 alas plures diuisi, plurima parte humi decumbentes: folia circa cauliculos parua, per ambitum leniter crenata: flores paruuli, in puniceo purpurei, pulchri, multum patentibus tintinnabulis aut campanulis similes, stamine in medio candido, qui interdum patent; circa verò occasum Solis recluduntur, & in quinquangularem speciem contrahuntur, quam etiam nondum aperti, vti alia Campanula, referunt: radices tenuissimæ sunt. In agris frumentarijs, inter segetes exit, fertili & fecundo solo: Iunio & Iulio floret. Anonymos

nostris est herba ; non esse Onobrychim , quod quandoque suspicari fuimus, satis constat. Campanularum videtur esse species , non tamen Iasiones , cum lac nullum vulnerata fundat.

FACILITATEM autem Campanula cōpertam nullam habent, cum nullius in medicina sint vsus.

DE DIGITALI. CAP. XI.

DIGITALIVM plures sunt species, non modo florum colore, sed & foliorum forma dissidentes.

VVLGATISSIMA purpurei floris est , cui longa lata per ambitum crenata , dilutè virentia folia , Verbasci quodammodo similia , minora tamen minusq; lanuginosa ; caulis recens rotundus , à medio sursum versus compluribus floribus grauidus , non alternatim , aut orbiculatim , sed ab vno caulis latere supra inuicem , aut vt Græci aiunt, ἐπ' ἀλλήλων dispositis, deorsum versus dependentibus , forma oblongis , intus cauis dactylotheis propemodum similibus, colore ex rubore purpureis, punctis quibusdam candidis intercurrentibus ; quos rotunda sequuntur vascula, in quibus semen exiguum : radices multæ tenues fibræ sunt . Plurisque Germaniæ & Belgij locis saxosis & umbrosis , in montium conuallibus , & vbi ferri & Lithantracon fodinæ vicinæ sunt, sponte exit: transfertur etiam in hortos.

2 ALTERA Digitalis , priori folijs similis est, longioribus tamen ac latioribus: flores huius cum prioris floribus forma etiam conueniunt, colore verò candidi.

3 TERTIA, folia habet angustiora, venosa, glabra, saturato virore nigricantia , auersa tamen parte candidiora, per ambitum nonnihil serrata: flores huic lutei, forma prioribus

ribus ferè similes. Sunt duo hæc genera rarissima, & in paucorum hortis tantum conspicua.

- 4 QVARTA digitalis folia promit tertia similia, in virore quoque obscuro nigricantia, & candidiora similiter parte auersa, sed minora & angustiora; flores paruos, deorsumq; dependentes, verum minores, colore subluteos aut pallentes. Apud Belgas satis familiaris & cognita hæc est.

APPELLANT autem Germani quidem hanc stirpem vulgari lingua *Fingherhut* & *Fingherkraut*: Belgæ *Uingherhoet*: Galli, *Digitale*, aut, quidam aiunt, *Gants nostre dame*: Fuchsius appositè Latine *Digitalem* nuncupauit. Nonnulli *Σπουλλίδα* nominant, & *Verbasci* speciem faciunt, quæ *Λυγνίτις* dicitur. Sed *Lychnitis* siue *Thryallis* folia habet pingua, crassa & hirsuta, ad *ellychnia* in lucernis apta, qualia minimè digitalis, cuius tam crassa aut hirsuta non sunt, vt *ellychnij* vicem explere queant.

FACULTATEM autem digitalis quidem folia, cum amara sint, calidam obtinent & siccam, cum nonnulla abstersione coniunctam, interim tamen nullius sunt vsus, nec medicamenti vllis admiscuntur: flos solus, sola pulchritudine & forma placet gratusq; est.

DE LYCHNIDE CORONARIA.

CAP. XII.

LYCHNIS coronaria folia gerit oblonga, pollicis latitudine aut paulo latiora, mollia, lanosa, cana, *Verbasci* folijs minora quidem, sed candidiora & lanuginosiora; caules cubitales, rotundos, geniculatos, canos quoque & lanuginosos, in plures breues alas diuisos; in quarum summo singuli flores, è calycibus suis, aspectu pulchri, sed inodori, *Viola matronalis* floribus maiores, colore rubro & velui flammeo fulgen-

fulgentes, subinde sed rarius candidi, aut dilute rubentes, ex foliolis ut plurimum quinis, rarissime senis nec pluribus congesti; nisi floris foliolis (quod uti alijs floribus hortensibus, ita & huic aliquando contingit) multiplicatis; in medio florum apices sunt acuti & pungentes: radices subsunt tenues. Seritur in hortis; Italia, Germania, Gallia, Belgioq; familiaris: Apud Ananienses autem, uti Matthiolus refert, etiam sylvestris, sponteq; exit. Iunio, Iulio ac Augusto aestiuis mensibus florum exortus.

NOMINANT hunc florem Germani, *Frauwennroszlin*, *Marië roszlin*, *Marghen roszlin*, & *Himmel roszlin*: Latine *Dominarum rosam*, *Marianam rosam*, *Celi rosam* & *celi florem*; Belga *Christus ooghen*, id est *oculum Christi*; Galli, *Oeillets*, & *Oeillets Dieu*. *Dioscoridi* *λυχνὶς στεφανωματικὴ* est, hoc est *Lychnis coronaria*, siue *satiua*. *Gaza* *λυχνίδα* *lucernulam* conuertit. Videtur eadem & *λυχνίτις* ἢ *λυχνίτις* per γ, esse *Verbasci* species, quæ & *ῥυαλλίς*: folia siquidem habet mollia, hirsuta, ad lucernarum funiculos siue *ellychnia* apta, cuiusmodi *Lychnitidis* esse *Dioscorides* testatur: florem item ut plurimum rubentem habet, qualem *ῥυαλλίδος* esse, *Nicander* innuit rubentem eam in *Theriakis* nominans:

ὅσσα τε λυχνὶς ἐπέρθεν, ἐρευνήεις τε ῥυαλλίς.

In quo versiculo *Lychnis* intelligi debet *sylvestris*, ut ipse *Nicander* interpretis monet, ne coronariam *Lychnida* à *Thryallide* differre hinc quis existimet. *Conradus Gesnerius* hunc *Iouis florem* & Græcè *διδὸς ἄνθος* nuncupari existimat. Sed *Theophrastus* inter *Lychnida* & *Iouis florem*,

διδὸς ἄνθος lib. 6. distinctionem facit; aestiua sunt, ait, *λυχνὶς*, *διδὸς ἄνθος* & c. & similiter *Plinius*, lib. 21. cap. 11. hæc *Theophrasti* verba referens; succedunt illis aestiui, scribit, *Lychnis* & *Iouis flos* & c. Est autem *διδὸς ἄνθος* siue *Iouis flos*, *flos aestiuus*,

æstivus, coronarius, absque odore; cui radices lignosæ; Theophrastus lib. 6. Sunt verò & qui velint Lychnida, Plinij Rosa Græ-
Rosam Græcam esse, quam refert, non nisi in humidis pro- ca.
uenire, nec vnuquam excedere quinque folia, Viola magni-
tudine, odore nullo. Porro Lychnidis & alia multa repe-
riuntur nomina, inter notha tamen & supposititia relata;
dicitur etenim & ἀθάνατος, quasi immortalis, quod diuti-
nè pulchritudinem suam retineat. Item ἀκωνίων, βαλάν-
ιον siue Bellaria, γράνοπῶδιον, hoc est Gruis pes; κορύμ-
βιον; & hanc esse Corymben Ruellius iudicat, cuius Colum-
mella lib. 10. hoc senario meminit:

Nunc veniat quamvis oculis inimica Corymbe.

Corymbe.

Coronis etenim, inquit, inserta, igneo micans aspectu, oculorū aciem obtundit. Iam & Lychnis hac ταύριον dicitur: alia tamē, idem Ruellius ait, quæ Taura siue Tora vulgo nominatur, flore ceruleo, folio rotundo, radice Polypodij hirsuta, & vermis nigri effigie; venenosa herba. Nominatur præterea & σκῆπτρον, itē μαλδίον, & Latine Genicularis.

Tora.

FACULTATE autem Lychnidis coronariæ semen, Galenus ait, calidum est secundo quodammodo ordine, & siccum eodem modo: cum vino potum, à Scorpione ictis auxiliatur, auctore Dioscoride.

DE LYCHNIDE SYLVESTRI.

CAP. XIII.

SYLVESTRIS Lychnis geniculatis caulibus, folijsq; mollibus, Coronariæ Lychnidi satis similis est; minus tamen cana, aut lanuginosa; folijs item angustioribus, & caulibus tenerioribus, pluresq; alas facientibus; floribus etiam minoribus, colore candidis aut rubētib; calycibus tamen maioribus, in quibus semen paruum rotundum subnigricans; radicibus longis & digitalis subinde crassitudinis. Iuxta præ-

torum,

torum, aruorumq; margins, & alibi sua sponte exit; transfertur etiam in hortos, in quibus quandoq; florū foliola multiplicat. Plurima æstatis parte, & in Autumnu vsq; floret.

NOSTRI Tenettekens appellant: Germani etiam *Margen rosclin* / & *wilde Margen rosclin*: item *Lijdweyck* & *widerstos*: Galli *Oeillers sauages*: Græcis *αυχρίς αγρία*: Latinis *Lychnis sylvestris* dicitur.

SUNT tamen & alia sylvestres appellata & cognominata *Lychnides*, huic haud similes. *Sylvestris* etenim *Lychnis* *Antirrhinum* quoque auctore *Dioscoride*: & similiter *Leontopetalon* *Apuleio* teste appellatur.

SUNT verò huic *Lychnidi* & alia quoq; quedam nomenclatura, ut: *τραχύβατον*, *ἀτόλον*, *ἰερακοπέδιον*, *καμπάς*, & apud Romanos *Intybum agreste*, quæ inter nothas & reiectitias reperiuntur. Ex recentioribus plerique *Saponariam* hanc nuncupant, est tamē & alia *Saponaria*, de qua inferius. Nonnullis etiam *Ocimastrum* esse videtur; at *ὠκυμοειδές* siue *ocimastrum*, *Ocimo* folijs simile est, ramosq; habet breues dodrantaless modò, radicemq; tenuem & superuacuatam. *Lychnis* verò hæc caules promit cubito longiores, folia oblonga *Ocimo* nullatenus similia, & radices longas crassasq;, quæ manifestam contradictionem, & euidentem huius cum *Ocimaastro* differentiam ostendunt.

CÆTERVM *Lychnidis sylvestris* semen, duarum drachmarum pondere potum, biliosa per alium ducit, & à scorpione ictis conuenit: aiunt etiam scorpiones torpescere, & ad ledendum inefficaces reddi, hac herba ipsis apposita: auctor *Dioscorides*.

DE NIGELLAstro. CAP. XIII.

NIGELLAstrum folijs est oblongis, angustis, acuminatis, culmo cubito altiore, rotundo; vtrisque hirsutis
& pi-

& pilosis; flore purpureo obscuro ad puniceum inclinante, *Lychnidis sativæ* simili sed minori; semine nigro, cum asperitate quadam amaro, quod in oblongis capitulis, siue calycibus uti sylvestris *Lychnidis* continetur; radice tenui. In segetibus passim provenit; intra quas Maio & Iunio floret.

GERMANI, *raden/ ratten/ kornroß/ kornnegele/ Belgæ, Cozenroosen & negelbloemen* appellant: Itali *githone* siue *gitthone*. Unde pleriq; similitudine vocis inducti, verum ac legitimum *Gith* siue *Melanthium* esse crediderunt: quos à veritate recessisse notius est quam refelli debeat. A vero siquidem *Melanthio* non solum folijs, sed & alijs proprietatibus differt. Appellatur tamen & *Gith* siue *Melanthium*, à seminis nempe nigredine, verum non simpliciter sed cum adiectione aliqua, ad differentiam legitimi *Melanthij*. Hippocrates siquidem *μελάνθιον ἐκ τῶν πυρέων*, hoc est, *Melanthium* ex tritico. Octavius Horatianus *Gith* quod in segete nascitur ipsum nominat: & eandem ob causam ab huius ætatis doctis, *Nigellastrum*, *Githago*, & *pseudomelanthium* dicitur. Ruellius à Gallis *nielle* & *florem micacalū* refert appellari, & Theophrasti *ἄνθεμον πυρέων* esse iudicat. Sed *Anthemion* Theophrasti, *Anthemis* est apud Dioscoridem, & *ἄνθεμον πυρέων* siue *foliosum Anthemidis* species, cum *Nigellastro* parū conveniēs.

CÆTERVM *Nigellastri* semen, calidum & siccum secundo est ordine satis intenso: in pessa cum melle subditum menses euocat; ut Hippocrates in lib. de morbis muliebribus testatur. Octavius Horatianus, semen frictum & tritum ad auriginem bibendum exhibet.

DE CYANO FLORE. CAP. XV.

CYANO flori caules angulosi; folia verò oblonga sunt, acuminata, per oras aliquo modo angulosa, in virore albicantia;

cantia; capitula in summo cauliculatorum rotunda, turbinata, & in angustius se contrahentia ex multis parvis veluti squamis sibi inuicē impositis, coni alicuius parui modo composita; è quibus flores erumpunt ex multis quasi simbris pulchra serie in orbem digesti, colore cerulei; semen paruum, forma oblongum, laue, splendidum, superiori parte barbatulum, Centauri maioris semini simile, sed minus & candidius, quod in ipsis capitulis siue calycibus, inter eas, quæ in ipsis gignuntur mollibus pilis, reperitur: radices tenues, fibris quibusdam capillatæ. Nascitur in agris frumentarijs, vnà cum tritico, secali, hordeo & alijs frugibus: seritur & in hortis, qui culturæ mangonio colorem sepe permutat, modò albicantis, modò purpurei, & eius, aliàs dilutè rubentis, aliàs ad puniceum inclinantis. Maio vnà cum frugibus florere incipit, deinde Iunio & Iulio floret.

CYANO flori, ab ipso ceruleo colore, nomen veteres dedere. Recentiorum plerique Vernaculam Germanorum appellationem secuti, florem frumentorum nuncupant. Germani etenim **korublumen** & **blauw korublumen**: & Belgæ similiter **Lorenbloemen** appellant. Galli Blaucole, Aubifoin, aut bluet, dicunt. Ab Italis fior Campese, & battifecula siue baptifecula nominatur: quasi Blaptifecula, quòd metentibus & secantibus officiat, re-tusa in eius occursu falce.

PRÆTER verò & hunc, & alius est Cyanus maior, 2 folijs oblongis, pollice latioribus, mollibus, lanuginosis, albicantibus, Verbasci tamen folijs & minoribus & nigrioribus: cauliculis dodrantalibus: capitulis etiam squamosis vti alterius: floribus quoque similibus & ceruleis, sed ad purpuram nonnihil vergentibus, ac maioribus: radicibus, quæ crassis hereant fibris, & durabilis naturæ, singulis annis re-germinant. In fluis & montosis Trago teste reperitur: no-

stri in hortis serunt. Aestate floret. Germani *wald korn-blumen* appellant.

CYANVS maior appositè dici potest. Thryallis Verbasci species nonnullis esse videtur, sed Thryallis, vt superius scripsimus, flore rubet.

PORRO facultates horum florum, nondum satis compertæ sunt; cum nullum in medicina vsum habeant. Videtur tamen Cyanus prior, siue frumentorum flos, refrigerantis nonnihil esse potentiae, atque hinc oculorum inflammationibus posse prodesse; quod à plerisque ei ascribitur.

DE FLORE REGIO. CAP. XVI.

REGIO flori caules exeunt cubito altiores, rotundi, in ramulos complures diuisi; circa quos folia *tenella, multiplici sectione diuisa*, Abrotoni folijs maiora, è virore nigricantia: & ad superiores eorundem partes, flores pulchri, ordine & spicatum digesti, quibus à tergo paruum veluti corniculum, angustum & acuminatum veterum calcaris similitudinem referens: colore aut candidi, aut purpurei, aut cerulei: siliquæ inde oblongæ, rotundæ, subnigræ; in quibus semen angulosum & nigrum. In hortis & colitur & singulis annis feritur.

EXIT etiam in agris frumentarijs, letiori solo, sylvestris: qui folijs, floribus, siliquis, semine, satiuo similis, humilior tamen; in singulis etiam ramulis flores pauciores, & colore tantum ceruleo.

FLORET vterque æstiuis mensibus; & diutissimè hortensis.

APPELLATUR à Germanis *Ritter Sporn*: à nostris *Ridder sporen* hoc est, equitis calcar, & Italicè Sperone de caualliere: à Gallis *pied d'alouette*, id est,

Pes Alauda: Latine flos equestris, & flos regius: à nonnullis *Consolida Regalis*, qui hanc stirpem inter consolidas appellatas referunt. *Valerius Cordus* calcatrippam nominat: sed *Ioannes Ruellius* calcatrepam siue chaucetrepam, in spinosarum stirpium numero censet. Videtur etiam esse *Delphinium*, cuius apud *Dioscoridem* lib. 3. descriptio occurrit, cum quo convenire potest, si τὸ δελφινοειδὲς non ad folia, sed ad flores contrahatur. Quo modo in vetustis quibusdam exemplaribus legi, memini me olim audivisse ex *Gerardo à Veltvÿck* *Caroli V. Imp.* apud *Turcorum Imp.* legati, qui sibi *Constantinopoli* visum exemplar referebat, quod *Delphinio*, non folia, sed flores *Delphinorum* specie esse, haberet. Quæ lectio si vera est, florem *Regium*, *Delphinium* esse satis euidenter commonstrat. Nam flores quidem & potissimum prius quàm completi sunt, speciem quandam ac similitudinem eorum *Delphinorum* exhibent, quos recurva, repandag³ figura, veteres pictura, & nobilium aliquot familiarum auita insignia, exprimunt: qua etiam imagine celestis *Delphin* representatur. Neque refert quòd spurium aut adulterinum de *Delphinio* caput existimetur, tametsi enim alterius cuiusdam & non *Dioscoridis* sit; est alicuius tamen veterum, ex quo *Dioscoridis* libris accessit.

DESCRIBITVR autem *Delphinium* his verbis: *Delphinium*.

Δελφίνιον κλώνας ἀνίσσει δισπιθάμους ἢ καὶ μείζονας ἀπὸ μιᾶς ῥίζας, περὶ οὓς φυλλάρια ἐπισχισμένα, λεπτὰ ἐπιμήκη, δελφινοειδῆ, ὅθεν καὶ ὠνόμασται, ἀνθος δὲ ὅμοιον λευκοῖο ἐμπόρφυρον. σπέρμα ἐν λοβοῖς κέγχρω ἐμφορὲς. Deinde inferius & alterū *Delphinium*. Δελφίνιον ἕτερον καὶ αὐτὸ ἐμφορὲς τῷ ὡρὸ αὐτοῦ. τῷ δὲ φύλλοις καὶ τοῖς κλώνοις ἰσχνότερον πολλῶν. Quorum verborū hic est sensus: *Delphinium* surculos emittit duorum dodrantum, aut maiores ab una radice: circa quos folia fissa, tenuia, oblonga, *Delphini*

specie : vnde & nomen accepit : flos similis Leucoio purpureus : semen in siliquis milio proximum . Delphinium alterum, etiam ipsum simile superiori, sed folijs & ramis gracilius multo.

HARVM duarum descriptionum prior, voce *Delphinium* ad florem relata, mutanda, & hunc in modum legenda veniet. Delphinium surculos ab vna radice emittit duorum dodrantum, aut maiores : circa quos folia fissa, tenuia, oblonga : flos similis Leucoio, purpureus, Delphini specie ; vnde & nomen accepit : semen in siliquis milio proximum.

ATQVE hoc modo descriptione se habente erit satius flos Regius similis primo Delphinio : sylvestris verò secundo. Sunt verò Delphinio & nomenclaturæ quædam aliæ, sed quarum plurimæ pro nothis habentur, vt *διάχυσος*, *διάχυτος*, *παράλυσος*, *κάμαρος*, *ύάκινθος*, *νήριον*, *νηρειάδειον*, *σάσανδρον*, *κρόνιον* : & apud Latinos, *Bucinus* siue *Bucinum*, & *Bucinus minor*.

SED vt ad florem regium reuertamur, non desunt, qui & ipsum Cuminum sylvestre alterum Dioscoridis esse velint, quæ Matthioli est sententia, & veritati multum consona. Cum eius siquidem descriptione similitudinis tantum, quantum quæ plurimum habet. Est etenim folijs tenuibus, satiuo cumino satis similibus, & à singulis floribus cornicula in sublime erigit : semen deinde Melanthij profert : quale sylvestre Cuminum alterum esse Dioscorides tradidit ; ipsum his verbis delineans. *ἔστι καὶ ἕτερον γένος ἀγρίου κυμίνου ἐμπερὲς τῷ ἡμέρῳ, ἐξ ἑκάστου δ' ἄνδρος ἀφίσι κεράτια μετέωρα, ἐν οἷς ἐστι σπέρμα ὁμοίον μελανθίῳ*, id est, Est & alterum genus sylvestris Cumini, satiuo simile, ex singulis floribus cornicula sublimia proferens, in quibus semen Melanthio simile.

Cuminum
sylvestre
alterum.

ET esse potest, vt idem sit Cuminum syluestre alterum, & pariter Delphinium; præsertim Delphini descriptione accessoria, & ex aliquo alio auctore in Dioscoridis exemplar translata. Crebrò siquidem eadem stirpes, alijs nominibus, à diuersis scriptoribus appellantur.

CÆTERVM syluestris alterius Cumini semen potum, ad serpentium morsus remedium est optimum: auxiliatur & ijs, qui vrinæ stillicidio laborant, calculosis, & his, qui sanguinis grumos mingunt: sed his Apij semen feruifacuum postea bibendum est: auctor Dioscorides. Delphini verò semen potum in vino à scorpione ictos, vt nullum auid, auxiliatur. Aiunt scorpiones apposita herba resolui, ignauosq; ac torpidos fieri, semota verò, sese recolligere.

DE CALENDVLA SIVE CALTHA.

CAP. XVII.

CALENDVLÆ folia dilutè virent, oblonga, aliquantulum lata, mollia, nonnihil lanuginosa: caules foliosi, striati, fungosa intus medulla, in plures alas diuisi: flores in summo pulchri, rotundi, multiplices, cum grauitate quadam aliquantulum odorati, diluti croci auriue purioris colore, in quorum medio multa breuia, simul compressa, lutea vel subnigra stamina; semen à singulis floribus numerosum, recuruum: radices fibrosæ. In hortis & cultis prouenit: circa Monspelium etiam sue spontis, Gesnero teste. Ab Aprili aut Maio mense in hyemem vsque floret: qua etiam clementi flos eius emicat.

CALENDVLAM recentior ætas appellat; quòd ferè singulis mensium Calendis florere conspiciatur. Germani *Ringelblumen*: Belgæ *Boutbloemen* ab auri amulo floris colore. Galli *Soucie* & *Soulsie*. In Hetruria, inquit

Matthiolus, Fior rancio. Sunt qui Solsequium vocitent; quia sub vesperam flos contrahatur: non est tamen Heliotropium, multo etiam minus Scorpioides, ut plerique temere crediderunt: sed veterum potius est Caltha. Vergilius etenim & Columella Caltham florem esse ostendunt, luteum aut flauum colore. Et Vergilius quidem in Georgicis *ægloga secunda*, sic scribens:

Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Columella verò in hortis libro decimo, his verbis:

Candida Leucoia & flauentia lumina Calthæ.

PLINIVS autem lib. 21. cap. 6. Caltham etiam grauiter odoratam esse ait. qualis in totum Calendula est, quæ ut diximus, cum grauitate quadam odorata, & auri colore luteo splendet.

CÆTERVM facultate flos quidem Calendulæ calidus est, secundo propemodum ordine; præsertim resiccatus & aridus: creditur cor corroborare, venenis resistere, & aduersus pestilentes febres, quocunque modo sumptus, efficax esse. Fuchsius ex vino potum menses ciere, & suffitum secundas educere, scriptum reliquit.

HERBÆ autem folia calidiora sunt, acrimoniâ enim quandam feruidam habent, sed quæ propter humiditatem ei coniunctam non protinus se exerit, ratione cuius in olere sumpta, aluum mouent & leniunt. Fuchsius succum dentium dolores sedare scribit, si os eo colluatur. Alij ad idem puluerem foliorum cum xylino dentibus admovent. Sunt etiam qui herbam acetarijs admisceant.

EST verò & alia præter hanc Caltha, Alpina à Ges-
nero cognominata; folijs plantaginis, radice acri & aromaticâ; flore Calthæ aureo. nascitur copiose in summis Alpium pratis.

² Caltha Alpina.

INTER *Calthas* numerandus etiam videtur flos cognomento *Aphricanus*. Huius duæ sunt species; vna minor, humilis, ramulis cubitalibus per terram plurima parte stratis: altera maior, procera & erecta, ad tres vel amplius cubitus assurgens.

FOLIA vtrique sunt secundum caules striatos multa, oblonga, ex multis singularibus per ambitus crenatis, coniuncta; *tanaceri* folijs propemodum similia; quæ tribri modo, Soli aut lumini opposita, perforata cernuntur: flores in summis ramorum surculis ex longis calycibus ampli, rotundi, ex octo aut decem foliolis congesti, inferius luteis, superiori verò parte in fuluo rubentibus, & obscurè rubens villosum holosericum emulantibus; inter quæ media exeunt stamina lutea: semen nigrum, forma oblongum & tenue: pro radicibus fibræ. Est vtraque species, cum folijs, tum floribus grauius odorata. Vtriusque etiam flores, sed maioris frequentius, subinde multiplicantur; quorum foliola ab vtraque parte vt plurimum lutea. Apud Belgas, Germanos & alibi in hortis colitur, & singulis annis seritur. In *Aphrica* plerisque locis sponte prouenit: vnde primum in has regiones inuectus: quando videlicet D. Carolus V. Roma. Imp. apud Tunetum celebri potitus esset victoria: ex quo illi & *Aphricano* aut *Tunetensi* cognomen. Minor Iunio, deinde & reliqua æstatis parte: maior Augusto demum mense flores edit.

BRABANTI *Flandriq;* vulgo *Thunis bloemen* nuncupant. Germani *Indianisch blumen* & *Indianisch negelin* id est, florem aut caryophyllum Indicum: vnde & Gallis *Oeilletz d'Inde*. Cordus *Tanacetum Perunianum*

Petilius
flos.

ruuiantū appellat : à similitudine videlicet tanaceti & Peru
Americæ prouincia , ex qua primum in Europam illatus , à
Germanis creditus est . Gesnerus Caltham nominat Aphri-
canam , & Punica lingua Pedua , ait , vocatur . Sunt qui ve-
lunt Plinij Petilium esse florem . Sed Petilius flos est autum-
nalis , circa vepres nascens , tantum colore commendatus ,
qui est Rosæ syluestris : folijs paruis quinis ; calyce paruo ,
versicolore , luteum semen includente . Mirum est in eo flore ,
inspecti cacumen , & non nisi reuorto folia nasci . Plinius
lib. 21. cap. 8.

ANDREAS Lacuna, Othonnam herbam esse, suspi-
catus fuit , cum cuius tamen descriptione , haud per omnia
flos iste conuenit : nisi forte squalidior , & paucioribus folijs ,
Erucae similioribus , manifestiusq₃ perforatis in Aphrica ,
quàm in Europa nascatur . In hac etenim amplius , multifo-
lius , folijs Tanaceto , quàm Erucae similioribus , ijsq₃ non
verè perforatis , sed quæ talia lumini opposita tantummodo
apparent , gignitur .

ET non rarò quidem euenit , vt ex feruente , calida sic-
caq₃ regione ; & sterili , aut inculto , & aprico solo , in hu-
midius cultiusq₃ , vbique celum clementius , translata stir-
pes luxurient . Nam soli caliq₃ mutatio , ad stirpium mu-
tationem plurimum habet momenti ; & maximè acceden-
te cultura mangonio . Quæ tamen an tantum potuerit , vt
florem hunc totum penè transformauerit , expendendum
relinquimus .

Othonna. EST autem Othonna, Troglodytica quædam herba , in
eo Arabia tractu nascens , qui ad Aegyptum spectat : έχει
δὲ, Dioscorides ait , τὰ φύλλα ἐν ὥρῃ ἐμφερῇ , πολύτρητα
ὥσπερ σπτόκοπα , φασαρά , ὀλιγόφυλλα . ἀνθος δὲ φέρει κρό-
κινον , πλατύφυλλον , ὃταν ἔδοξεν ἀνεμῶνις αὐτό τινες εἶδος
εἶναι : hoc est , folia habet Erucae similia ; foraminosa , veluti à
tineis

tineis crosa : squalida : paucifolia : florem fert crocinum ,
latifolium : quare quidam Anemones speciem esse puta-
uerunt.

GALENVS lib. 4. de simpl. medic. facult. Lycopersii ^{Lycoper-}
cuiusdam herbae meminit , cuius succum Centurio quidam ^{sium.}
ex Barbarica circa Aegyptū regione comportauerat , odore
adeo graui, adeoque inameno, ut ne gustare quidem ipse au-
sus fuerit Galenus, sed lethalem esse coniceret: utebatur au-
tem eo Centurio ille ad urgentes articulorum dolores : atque
ipsis etiam laborantibus refrigerandi facultate pollere visus
est. Est autem, Galenus ait, colore subflauo : odore tam gra-
ui, quam Cicutā : nisi quod leuem quandam instar aroma-
tum odoris adferat gratiam. Nomen herbae ex qua succus
hic exprimitur, Lycopersium esse dicebat. Quali autem prae-
terea sit forma, Galenus non addidit : ideoque etiam an Lyco-
persium flos Aphricanus sit, definiri absolute non potest. Vi-
detur tamen illi, si non idem, simillimus. folia etenim, &
praesertim flores graui admodum & ingrato praedita sunt
odore : qualitateque venenosa, Cicutā proxima. Cuiusmodi
autem eius expressus & resiccatus succus, nondum quidem
obseruasse nos confitemur : verosimile tamen est, ex floribus
haud alterius, quam flauī aut sublutei coloris, & graueo-
lentem futurum.

VENENOSA autem & refrigerandi potentia, flo-
rem Aphricanum donatum esse, odor ingratus, caput ag-
grauans, Cicutā similis, qualis Lycopersii succo, ostendit:
deinde & experimētis nonnullis constat. Memini etenim in
puero, qui flores mandere inceperat, labia & os inflata me
vidisse; sicuti crebro ijs accidit, qui Cicutā fistulis ludentes
aut modulantes, intra labia eas aliquandiu continuerunt.
Feli etiam flores cum calycibus, recenti caseo permistos olim
edimus; quae mox valde inflata, & paulo post mortua fuit.

Mures

Mures quoque qui semen arrosant, mortui feruntur re-
perti. Quæ omnia venenosam & deleteriam huius herba
facultatem ostendunt: & non audiendos esse eos, qui hanc
Tanacetum vel Arthemisiæ speciem, aut innoxiam stirpem
fore autumant.

DE CARYOPHYLLEIS FLORI-
BVS. CAP. XIX.

CARYOPHYLLEORVM florum species quidem
sunt complures, armerijs nuncupatis in horum numero re-
positus; ijs autem relictis due præcipue: vna maior, alte-
ra minor.

MAIORI caules laues, teretes, cubitales sunt aut al-
tiores, geniculati: folia è singulis geniculis bina, oblonga,
dura, angusta, per extremum acuminata, colore quasi casia:
flores speciosi, ex longis, teretibus, denticulatis calycibus, &
è senis vt plurimum, qui simplices sunt; ex pluribus verò
multiplices, ijsq; lentè simbriatis commisi; odore admodum
suauis & odoratos Indicos caryophyllos referentes; colore
aliàs in diluta purpura, aliàs in saturata rubentes, subinde
candidi aut ex candido purpurascens, interdum versico-
lores; in quorū medio staminei emicant gemini apices can-
didi: semen in vasculis oblongis paruum & nigrum: radices
fibrosæ. Habentur in hortis; sed speciosissimi ferè in fictili-
bus vasis. Seruntur frequentius auulsis exiguis cum folijs
furculis; seminibus rarius. Nam è semine nati, ad agrestem
naturam redeunt, floresq; minores, minusq; odorati, &
simplices; etiam si prius multiplices, redduntur. Adiguntur
subinde furculis cum plantantur fissis Caryophylli; quo illo-
rum odorem flores alliciant, & iucundam eorum suauita-
tem naribus abundantius representent. Viuax est planta,
& multis

& multis durat annis, si hybernis mensibus, à frigoris iniuria tuta, in cellis vinarijs aut alijs similibus locis tepidis asseruetur. Floret diutissimè, tota quidem æstate & Autumno: in cellis etiam interdum, fauente loci tempore, hyeme tamen si rigida.

CARYOPHYLLEVM florem, ab odore Caryophyllorum recentiores nominant: Germanis *Regelblumen* / *Brasblumen*: Italis *Garofoli*: Gallis *Ocilletz*, *Ouilletz*. Belgis *Binoffelbloemen* & *Brossels bloemē* / & Latine à plerisque *Ocellus*, *Ocellus Damascenus*, *Ocellus Barbaricus*, & *Barbarica* nuncupatur. Sunt etiam, qui *Betonicam*, aut *Vetonicam* siue *Vettonicam* appellent, altilem aut coronariam cognomento; (Matthiolus *Vettonicum coronarium* dicere maluit) ad differentiam videlicet alterius *Betonica*, quæ Græcis κέσρον ἢ Ἀρχότροπον dicitur; atque hinc etiam herbam tunicam dictam, hanc esse plerique existimant: sed Bernardus Gordonius herbam tunicam Dioscoridis *Polemonium* esse tradidit. Turnerus *Caryophyllēū Cantabricam* facit, quam Plinius lib. 25. cap. 8. in Hispania inuentam scribit, per Diui Augusti tempora, à Cantabrica Cantabris repertam. Nascitur vbique, ait, caule iunceo, pedali; in quo sunt flosculi oblongi, velut calathi: in his semen perquam minutum. Leonhartus verò Fuchsius, *Vetonicam* siue *Betonicam* alteram esse voluit, quæ inter notha Dioscoridis descripta reperitur; & quidem his verbis: Βεττονικὴ γεννᾶται ἐν χορτοκοπεῖοις καὶ ὄρεινοῖς τόποις, καὶ καθαροῖς, καὶ ἡμέροις, περὶ τὰ γεννήματα. ἔχει δὲ τὴν μὲν ρίζαν ὅλην ἐρύθραν, καὶ εὐώδη. τὰ δὲ φύλλα πράσινα. καὶ τὸ μέσον τῶν φύλλων φοινικῶν. καὶ εἰς τὸ ὀρθοκέλαμον τριγώνια. καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀνδρὶ πορφυρίζοντα: id est, *Vettonica* nascitur in pratis & montanis locis, mundis item & cultis: radicem habet totam rubentem & odoratam: folia porracea, & medium

Cantabrica

Vettonica
altera.

dium eorum puniceum, in recto calamo triangula, & in ipsis flores purpureos. Ioannes Ruellius Caryophylleum florem incognitum veteribus existimauit; cuius optimum iudicium videtur; nam certè Vettonica altera, aut Cantabrica parum flos iste similis est. Mirum creditu, ait, vt tam celebris flos, tamq̃ iucundus, fuerit à veteribus silentio prætermisus: qui amplitudine, pulchritudine, varietate, Rosa non inferior videri potest.

ALTERA & minor Caryophylleorum species, priori tenuibus caulibus folijsq̃ simillima est, vtrisq̃ tamen minoribus: flores etiam habet ex oblongis, paruis & teretibus calycibus similes, verùm minores & per ambitum magis dissectos ac fimbriatos; colore candidos, aut è candore purpurascens. Apud Belgas in hortis nascitur; Gesnerus autem apud Germanos in pratis humidis etiam reperiri refert. Aestate flores emicant.

VETTONICAM altilem siue coronariam minorem, aut alteram nonnulli nominant; Germani *Mutwillen* aut *Hochmut*; atque hinc etiam à plerisque *superba*: Nostri *Bluykens* à flosculorum folijs fimbriatis & plumarum similitudine dissectis; & *cleyn Binoellen* hoc est, Caryophylleum minorem appellant.

VSVS autem Caryophylleorum florum in medicina verè quidem nullus est, in coronis verò propè nimius; & præsertim floris altis; qui etiam acetum iucundo sapore, & colore, auctore Ruellio, commendat. Fuchsius tamen, non modo ex floribus, quam conseruam vulgo appellant, verùm & radices altis ad pestis contagia à recentioribus commendari; syluestris verò succum calculo atterendo ac educendo, nec non comitali morbo laborantibus vtilem credi, scriptum reliquit.

ARMERIORVM florum aliquot etiam species sunt foliorum ipsius stirpis, cum magnitudine, tum colore præcipuè differentes.

¹ PRIMA species cauliculos habet rotundos, geniculatos, veluti Caryophyllei flores, circa inferiora genicula ut plurimum rubentes, cubito breuiores; folia plurima parte oblonga, sed aliquantulum, quàm maioris Caryophyllei latiora, colore herbaceo virentia; flosculos in summo cauliculorum paruulos exiguis Caryophylleis per similes, verùm minores, plures simul in quandam veluti umbellam congestos, particulatim ut plurimum prodeuntes, & semper ferè cocci rubore splendentes, punctis interim candidis circa medium interdum variegatos, rarissimè candidos. Ornat hic flosculus Belgicorum hortorum areas: apud Italos & alibi locis incultis & aridis exit. Gesnerus circa Gryphij lacus ripas in Heluetia à se repertum scribit: prouenit & alicubi in Belgio locis desertis, iuxtaq; aruorum & pratorum margines ac scrobes, sed multo quàm in hortis minor & tenuior. Mature & Aprili sæpe mense aut Maio floret, Caryophylleos flores antecedens: plurima inde æstatis parte viget.

GALLI Armoires & Armoiries appellant: Ruelius Armeros flores hinc nuncupat: Germani **Wunder negele**/felt negele: Belgæ **keykens**/quasi dicas fasciculum. florū etenim fasciculos nostri propria lingua **keykens** nominant. Caryophylleorum florum species quædam syluestris videtur; quam ob causam & à recentiorum quibusdam *Veronica agrestis* aut *sylvestris* dicitur: nec desunt qui tunicam herbam esse volunt: sed nihilo magis hic, quàm Caryophylleus cum *Veronica* altera aut *Polemonio* conuenit.

ALTE-

- 2 ALTERA Armeriorum species folia circum caules geniculatos, multo fert latiora, maiora & crebriora, nec non candidiora, Constantinopolitani floris folijs haud multum dissimilia: flores in umbella vna plures simul congesti, pulchri, rubentes, exiguis candidulis punctis ornati, prioribus Armerijs similes sunt. In petrosis collibus & asperis, sabulosis apricisq³ locis, apud Germanos & alias nationes nascitur; à Belgis in hortis seritur, vbi secundo anno cum alijs Caryophylleis aestate floret.

GERMANI *Steinnegele* vocant, aliqui *Scarlatam* à rubeo floris colore coccū referente. Et syluestris hic Caryophylleus est, veluti & precedēs: vterq³ certè nulla cura eget: natura sua viuax; & hyemis iniuriā nō difficulter sustinet.

- 3 IAM & tertia quædam est Armeriorum florum species cauliculis rotundis, geniculatis, tactu glutinosus, pedis altitudine; folijs ex singulis geniculis binis oblongis angustis acuminatis, in virore candicantibus & quasi cæsiis: floribus in umbella similiter pluribus simul congestis, pulchris, Armerijs similibus, verum minoribus & rubentis dilute purpureæ colore: semine in oblongis vasculis pusillo: radicibus tenuibus ac fibrosis. Seritur in hortis. floret à Maio aut Iunio mense in Autumnum vsque, & eodem quo sata est anno.

SUNT qui velint *Limonij* aut *Behen* siue *Been*, vulgo nunc dicti, speciem aliquam esse, propter eam quam cum *Behen* rubentis floris, quod *Matthiolus* *Limonij* speciem facit, similitudinem habeat. Nam cauliculis geniculatis & folijs illi aliquantulum sed colore similior est. Caules tamen breuiores & teneriores, foliaq³ minora; color verò leuitasq³ foliorum in vtrisq³ ferè eadem. At nos hanc stirpem non *Behen*, aut *Limonium*, sed *Armeriorum* florum speciem aliquam esse autumamus, quam ob causam & tertium, inter eos locum fecimus.

4 PRÆTER hos verò & alia quædam est, vel Caryophylleorum vel Armeriorum species, omnino, vbiq; , & apud Belgas quoque sylvestris: cauliculos habet dodrantales: folia è singulis geniculis bina, parua, acuminata: flores in cauliculorum summo singulos, per ambitum simbriatos, Caryophylleis minoribus, & forma, & magnitudine satis similes, colore verò cocci diluto rubentes. Exit passim in pratis & locis riguis. Maio & Iunio mensibus flores potissimum conspicui.

BELGÆ *Cræpenbloemkens* appellant, id est, Cornicis flores.

CÆTERVM Armeriorum omnium istorum flores, nec vllum quoque, aut in medicina, aut in cibatu vsu habent: sed coronarij sunt & hortos ac corollas exornant.

DE FLORE CONSTANTINOPOLITANO. CAP. XXI.

CONSTANTINOPOLITANO flori caules sunt è radice plures, bicubitales, tenues, geniculati, inanes: folia è singulis geniculis bina, oblonga, aliquantulum lata, acuminata, obscure virentia, nonnihil aspera & hirsuta; sicuti & caules: flores in latis umbellis, multi simul congesti, aspectu pulchri, caterum inodori, colore floris Calendule, vel purpurei lilij, siue maturi mali anarantij corticis, subinde candidi: semen in oblongis acuminatis vasculis exiguum & subruffum: radices longa, in plures tenues diuise, gustu aliquantulum acres. Belgis, peregrinus est flos: seritur in hortis. Iunio & Iulio altero à satione anno floret, deinde pluribus sequentibus alijs. Radice etenim constat vinaci: diuq; durat, hyemis & frigoris patiens.

3 EST & huius altera & minor species, cubitalis, aut paulo

paulo altior, rarioribus floribus, quæ primo anno flores præfert: Gesnero teste.

NOSTRI vulgo Constantinopolitanum appellant florem: Germani verò florem Hierosolymorum: Aldrouandus Creticum cognominat. Sunt qui velint Lanariam nuncupatam Latinis radicem esse, quæ Græcis στροβύλιον: Arabibus Condisi dicitur, quæ ad purgandas lanas, qui eas eluunt, olim utebantur; quos veritatem minus affecutos esse evidentius est, quàm ut refelli debeat. Neque enim spinosa aut aculeata huius floris stirps est, quale Struthion esse Theophrastus & Plinius referunt: radicem etiam non habet magnam; aut Oleæ folia, uti Struthio sunt.

Pothus
flos.

NON deerunt autem fortasse, & qui florem hunc Constantinopolitanum, πῶδον veteribus dictum florem esse suspicabuntur, quem Gaza Latine desiderium vocat: quorum sententiæ cur aduersumur, modo non habemus. Pothum enim florem Theophrastus, Plinius, & Athenæus, inter æstiuos reponunt, duorumque esse generum referunt: vnum hyacintho similem, alterum ἀχρῶν non coloratum siue candidum. Constantinopolitanus autem, æstiuis mensibus floret, & colore vel hyacinthum scriptum, quem purpureum Lilium vocant, proximè refert, vel candidus est. Quæ magnam Constantinopolitani floris cum Potho similitudinem ostendunt.

CÆTERVM flos Constantinopolitanus, præter eam, quam in hortis & coronis gratiam affecutus est, nullum, quod sciamus, medicum vsum habet: facultas eius ea de causa incomperta est.

DE SAPONARIA. CAP. XXII.

SAPONARIÆ, vulgo dictæ, caules sunt glabri, tennes, rotundi, geniculati, cubitales aut altiores: folia lata, venosa,

venosa, plantaginis latifoliae folijs simillima, sed tamen minora, è singulis geniculis bina, vt plurimum, & praesertim radicibus viciniora, deorsum reflexa: flores in summo cauliculorum, & circa superiora genicula multi, odorati, colore alias pulchro roseo rabentes, alias dilute purpurascetes, aut candidi, qui ex teretibus & oblongis calycibus exeunt, ex quinque foliolis commissi; in quorum medio exigua quaedam stamina: radices crassae, longae, oblique serpentes, quibus fibrae quaedam adherent, veratri nigri radicibus similes. Apud Belgas in hortis colitur: alibi iuxta fluuios & torrentes, locis apricis, sponte nascitur. In hortis, diu durat, & vitæ est pertinacis. Iunio & Iulio floret.

SAPONARIAM vulgo nuncupant, ab abstergendi potentia, qua folia pollent: succum etenim quendam ex se remittunt, dum confricantur, saponis ferè modo extergentem. Ruellius tamen & aliam quandam saponalem describit. Nonnulli herbam Tunicam appellant: non est tamen Vettonica coronaria, multo minus Polemonij aliqua species; quas pro Tunicis herbis haberi, Cap. de Caryophylleis scripsimus. Videri citius posset Alisma, siue Damasonium, nisi caulis ei crebro, non simplex, sed subinde in alas quasdam diuisus; & radices essent quàm veratri nigri crassiores: folia siquidem habet Alismatis descriptioni conuenientia, & globosam florum in summo caulium congeriem. Sed Alismatis tenuis est caulis & simplex; & radices similiter tenues: quæ differentiam Saponariae huius & Alismatis ostendunt.

Alisma.

DESCRIBITVR enim Alisma à Dioscoride hoc modo: Alisma, sunt qui Alceam, qui Damasonium, qui Acyron, qui Lyron nominant, folia Plantagini similia habet, angustiora tamen versus terram reflexa: caulis tenuis est, simplex, cubito altior, capitula habens, Thyrsi similis:

lis : flores tenues , candidi , sublatei ; radices veluti Verratri nigri tenues , odorata , acres , subpingues : loca amat aquosa.

IDEM Plinius iisdem penè verbis lib. 25. cap. 10. depingit : sed duo eius statuit genera ; vnum in aquosis , quod quidem à Dioscoride describitur ; alterum in sylvis proueniens , nigrius , ac maioribus folijs . folium etiam ei laciniosum esse ait , quod Dioscorides omisit ; & caulem capite Thyrsi , pro eo quod ille *θύρσοειδὴν* eum esse scribat ; qualis sit Thyrsoides caulis sic insinuans : nempe superiore parte & crassior & latior.

Thyrus.

THYRSVS enim siue *θύρσος* , virga , fax aut hasta est , frondibus aut hederis oblecta , cuius fastigium pluribus frondibus aut floribus stipatur , instar videlicet globi aut pile . Sic etenim in antiquissimis quæ Romæ passim extant marmoribus depictum reperiri Thyrsum , testis est Melchior Guilandinus in epistola ad Langium ; summo videlicet cacumine globosum quiddam instar pile gestantem . Talem etiam Thyrsum esse , quarundam stirpium & descriptiones ostendunt . Acanthum enim herbam (Brancam vrsinam nominant) Dioscorides *κεφαλὴν θύρσοειδὴν* habere scribit ; huius autem caulis cum primum prodijt , priusquam integrè adoleuit , summa parte crassior est . Thymus etiam *θύρσιον* appellatur , qui in cauliculis globosum capitulum profert . vnde & *κεφαλώτος* & capitatus cognominatur . *θύρσιν* item Orobanche dicitur , caulis cui superiori parte crassior est : Thyrsus , iam & ferule caulis nuncupatur , qui licet sensim extenuetur , summo tamen cacumine umbellam latam & rotundam florum primum , deinde seminum plenam Thyrsi modo promit : vnde & *ράβδις* siue ferula , pro Thyrso subinde dicitur : atque hinc Bacchus , qui *θύρσοφόρος* , etiam aliquando *ράβδιχοφόρος* appellatur à Thyrsi , qui
in eius

in eius orgijs olim quatiebantur. Quæ omnia Thyrsum virgam, baculum aut hastam esse ostendunt; globoso ex frondibus aut floribus cacumine: & *ὑποσώδιον* caulem dici, summa parte spheroidem aut latiore. Neque repugnat nobis in Saturnalium lib. 1. Macrobius, vbi Liberum patrem cum Thyrsum tenet, latens telum gerere scribit. Nam inde Thyrsum non in exacutum cacumen, sed potius in retusum & globosum apicem desinere colligitur: ex eo enim quod latens telum dicit, ostendit ita cacumen contextum, ut agnoscere non possit; quod quidem multis sit frondibus circum compositis. Verba Macrobij hæc sunt: Colitur apud Lacedæmonios simulachrum Liberi patris, hasta insigne, non Thyrsos: sed cum Thyrsum tenet, quid aliud quam latens telum geritur, cuius mucro hedera lambente protegitur? Et de Thyrsos hætenus.

QUANDO QUIDEM autem Alismatis siue Damasonij mentio incidit, non prætermittenda videbatur peregrina quædam planta, quam Damasonium nonnulli esse existimant, cuius iconem nobis communicavit Ioannes Vreccomius Bruxellensis, stirpium herbarumq; diligentissimus cultor. Pingitur hæc caule singulari; folijs venosis & Plantaginis similibus; flore verò magno, quatuor foliorum, dilute rubente, è cuius medio, oui forma quiddam intus cavum eminet; radice crassa obliqua, à qua tenuis fibra dependet. Ferunt hanc in vico quodam supra Augustam reperiri, appellariq; vulgo *Dapen schoen* ac Latine Damasonium. Sed & hæc nihil, aut parum admodum, multò certè minus quam Saponaria, cum Alismate, siue Damasonio convenit.

Damasonium notum.

DEPINGIT & Alisma quoddam Mattheiolus, sed tamen quod minus quam istud cum vero Alismate conveniat: neque enim ei solum Plantaginis modo nervosum; neque

caulis

caulis θυγσοειδής; sed vnicum tantum florem proferens, qui à θυγσοειδῇ differens esse videtur.

PORRO Saponaria, calida quidem & sicca est temperie, facultate autem abstergendi non exigua prædita.

DE A Q V I L E I A. CAP. XXIII.

A Q V I L E I A folia fert Chelidonijs maioris, paulo tamen rotundiora per ambitum incisa, colore in virore cærulea, quæ vulnerata nullum, multò minus luteum, succum reddunt: caulem verò cubitalem, tenuem, rubentem, & leniter hirsutum; cuius alæ singulos proferunt flores, ex quinque dependentibus concavis veluti corniculis, & totidem intermedijs, sursum erectis parvis foliolis, qui simplices sunt, compositi (multiplices etenim ex pluribus corniculis commissi sunt) colore aliàs cærulei, aliàs in rubro purpurei, aliàs candidi vel ex candido purpurascens, subinde varij & ex cæruleo candidoq; permixtis relucens; erumpentibus è medio staminibus, à quibus parui apices dependent: siliquæ post singulos flores quinq; surgunt, in quibus semen paruum, nigrum & splendens: radices subsunt crassæ fibrosæ, quæ pluribus annis durant. In Belgij & Galliæ hortos infertur: in Germania & alibi, in apricis collibus, syluosis montibus & pinguibus pratis sponte gignitur. Flores Maio & Iunio vigent.

RECENTIORES Aquileiam aut Aquilinam nuncupant: Germani Agley & Ageley; nostri Akeleyen. Galli Ancoiles, ou Ancolye.

Q V I B V S autem viribus prædita, nondum satis compertum; nullum siquidem alium vsum habet, quàm quòd coronas & hortos exornet. Tragus tamen semen, drachmæ pondo cum croci obolo in vino, iocinoris obstructione & morbo

morbo regio laborantibus vtiliter dari scribit ; sed eum qui assumpsit diligenter coopertum , sudare deinde oportere. Plerique ei Aegylopiis , alij Centaurij maioris vires , sed temerè & citra omnem rationem tribuunt.

DE ANTIRRHINO. CAP. XXIIII.

ANTIRRHINO caules sunt rotundi, glabri, fragiles, & ramosi: folia multa vt plurimum oblonga & acuminata, Linariae similia sed maiora ; subinde breuiora latioraq; , & Anagallidis similiora: flores secundum caules superiori parte ordine digesti, forma oblongi, anteriori parte latiores , dum conclusi , vt nascuntur , permanent ranae ori quodammodo similes ; aperti verò hiantis leonis rictum referentes ; colore roseo rubentes, aut candidi, vel ex candido dilutè purpurascetes, non rarò etiam sublutei ; eius videlicet cuius folia sunt latiora & breuiora: quos deinde capitulum sequitur, oblongum, anteriore parte angustius & foraminosum, narium vituli, aut canini capitis similitudine ; in quibus semen paruum & subnigricans : è radicibus non magnis fibræ dependent. In hortis apud Belgas, Italos, Germanos, & alibi seritur. Maio mense, quod hyemem superauit , & reliqua deinde æstate , floret : serius verò & sub æstatis finem , eiusdem anni vere, satum. Hyemem autem, nisi clemens admodum fuerit , aut in cellis vinarjjs repositum, absque iniuria in Belgio non sustinet.

GRÆCIS ἀντίρρινον ἢ ἀντίρριζον, si nō vitiosum Theophrasti exemplar , & ἀνάρρινον dicitur : Latinus similiter Antirrhinum . Auctore Galeno etiam βουκράνιον & λυχνὶς ἀγρία, siue Lychnis sylvestris, nominatur . Apuleius etiam ἀμέθυσον, πθηκίον, κυνοκεφάλιον, Canis cerebrum, herbam simininam, Venustam minorem & Opalum gratam, appellari

lari refert. Creditur quoque esse Leo herba, quam inter flores Columella lib. 10. refert, sic scribens:

Narciſſi³ comas, & hiantis ſaua Leonis

Ora feri.

Item & infra:

Oſcitāt & Leo.

Gesnerus tamen hunc Leonem, Aquileiam eſſe exiſtimauit, quam ea de cauſa Leontoſtomium nuncupauit: ſed hoc nominis Antirrhino magis conuenire, quàm Aquileia, nobis videtur. Nam illius hians ſlos, Leonis rictum citius, quàm huius, refert.

EST verò & alius Leo, qui ὀσπράλειον, & leguminum Leo dicitur, alio nomine Orobanche, de quo in Frumentorum hiſtoria egimus.

EST & alia Amethyſtos herba, cuius Plutarchus meminit, καμάκην videlicet: de qua alio loco, in Olerum videlicet agetur hiſtoria.

BELGÆ, Antirrhinum, *Orant* appellant.

CÆTERVM Antirrhini ſemen inutile in medicina, vt Galenus ait, eſt. Herba verò ipſa aſſimilis cum Bubonio facultatis, ſed multo minoris.

NARRANT, inquit Dioſcorides, appenſum venetijs aduerſari: & gratiam conciliare, ſi quis eo perunctus ſit cum oleo liliorum, aut Cyprino.

APVLEIVS, radicis in aqua decoctum, ſotu epiphoras oculorum, celeriter lenire refert.

DE ANTIRRHINO SYLVESTRI SIVE MINORI. CAP. XXV.

PRÆTER hortenſe Antirrhinon ſuperiori capite deſcriptum, & aliud reperitur, tota ſua natura ſylueſtre, quod ſatiuo & minus, & humilius eſt, & aliquantulum, ſed tamen modicè hiriſutum. Cauliculi huic quoque ſunt tenues,
ramoſi:

ramosi: folia oblonga & angusta: flores autem non ad summum caulis, sed iuxta foliola ex ipsorum sinibus exeunt, Antirrhini similes, sed minores, colore rubro purpureo, in medio lutei. Capitula similiter minora & breviora, foraminosa, hominis caluariam propemodum referentia, in quibus semen minutum: radices subsunt tenues. Nascitur multis Belgij & Germania locis, circa margines, & in ipsis agris, iuxta vias, in hortis, & alibi. Et vno quidem loco procerius ac vegetius; alio brevius & tenerius reperitur. Iulio & Augusto floret, hyeme perit: æstiva enim est herba.

NOSTRI cleyn Drant appellant: Antirrhini autem haud dubiè species est sylvestris. Sunt qui velint Orontium esse, similitudine nominis inducti, cuius decocto Archigenes, apud Galenum κατὰ τόπους lib. 9. auriginosos lauandos consulit. Sed an verè ipsum sit, affirmari non potest, eius descriptione nusquam, nec nomine, alibi quàm hoc loco, extante. Quam etiam ob causam, Ianus Cornarius Orontij vocem deprauatam suspicatus est, & legendum esse, Organum; quod, Dioscoride auctore, in balneo auriginosis prodest.

PLVS similitudinis Antirrhinum sylvestre cum Phyteuma. teumate habet, quod à Dioscoride, his verbis, lib. 4. describitur. φύτευμα φύλλα ἔχει ὁμοία στρουθίῳ, μικρότερα δὲ καρπὸν πολὺν τετραγώνον ῥίζαν μικράν, λεπτήν, ἐπιπόλαιον. id est, Phyteuma folia habet similia Struthio, sed minora: fructum multum, perforatum, radicem paruum, tenuem, terræ superficiei inherentem. Quæ descriptio Antirrhino sylvestri aptissimè & propriè conuenit. Nam quidem quod ad folia attinet, ea omnino habet Struthij minora: siquidem, vt Plinius ait, Struthium folio est Oleæ minori; sunt etenim eius folia oleaginis angustiora & minora.

nora. Fructum etiam siue καρπὸν copiosum habet, eumq³ perforatum; quando pro fructu totum illud capitulum, quo semen continetur accipitur, quod non raro, vti & ipsius Antirrhini capitulum, καρπὸς appellatur. De radicibus du- καρπὸς.
bitari non potest, quæ tales, cuiusmodi Phyteumati tribuuntur sunt. Quibus de causis Antirrhinon istud sylvestre verum Phyteuma esse apparet. Matthiolus tamen non Antirrhinum istud, quod olim pro legitimo exhibuit, sed Campanulam pro Phyteumate depingit: de qua superius cap. 10. vbi & improbatæ sententiæ Matthioli, & nostri iudicii rationem indicauimus.

PORRO Antirrhinum istud sylvestre nullius quidem est vsus: si autem verum est Phyteuma, ad amores profuerit. Vt etenim auctor est Dioscorides, Phyteuma ad amatoria philtrea commodum esse perhibetur.

DE LINARIIS. CAP. XXVI.

ANTIRRHINI species quoque quædam videntur, quas Linarias vulgo nominant.

QVAVM vna cauliculos habet bicubitales, complures, rotundos, tenues: folia multa, angusta, oblonga, lini folijs similia: flores luteos secundum caules iuxta summum, anteriore quidem parte Antirrhini floribus similes, posteriore verò in caudam siue corniculum quoddam desinentes, floris Regij similitudine; quos sequitur capitulum rotundum, in quo semen nigrum: radix longa, tenuis & alba.

ALTERA species huic caule, folijs & floribus similis est: caulibus tamen serè longioribus; folijs verò angustioribus; floribus paruis, multoq³ quàm alterius minoribus, in caeruleo purpureis, nonnunquam etiam subcandidis aut subluteis; capitulis similiter exiguis, radicibus tenuibus & fibrosis.

NASCITUR prior *Linaria* passim secus agrorum margines, & alijs locis; altera similibus, quibusdam in regionibus exit, sed inuentu rarior. Florent Iulio & Augusto.

UTRAQUE species, *Linaria* nostris dicitur, nonnullis *Vrinalis*. Germanis, *Lynkraut* / *flaschkraut* / *harnkraut* / *ouser frauwē flaschz* / *waldt flaschz* / *krotten flaschz*. Belgis *Wilt vlas*; Gallis, *Lin sauage*. Existimatur à multis esse *Osyris*: sed *Osyris* ab hac differens est stirps, ex qua videlicet *κροσμηατα*, hoc est, scopas hac etate, in Italia componunt: vt & olim Galeni seculo; quam vulgo *Belvedere* nuncupant.

EST autem *Linaria* calida quidem & aliquantulum sicca temperie, & aperiendi potentia prædita; nam, vt & *Rhizotomi* nostri temporis existimant, *vrinas* decoctum eius prouocat. Addunt multi, *Regio morbo laborantibus* prodesse; quod ab *Osyride* huc translatus est.

DE AMARANTO PURPUREO.

CAP. XXVII.

CAYLE *Amarantus* purpureus surgit cubitali, vel altiori, striato, iuxta radicem subinde rubente, laui, in alas quasdam diuiso; circa quem folia oblonga, lata, acuminata, mollia, glabra, colore virentia, aut in virore nonnihil rubentia: pro floribus exeunt spicæ, aspectu gratissimæ, ceterum inodora, in purpura splendentes, coccum saturatum qui in holoserico villosio micat, referentes, ac quodammodo coloris gratia superantes; quæ in attritu similem ferè colore succum reddunt, & decerptæ diutinè pulchritudinem suam retinent, aliquot etiam annis non marcescentes; vnde & nomen inuenit: Semen maturatis spicis insidet paruum, nigrum, & multum splendens: Radices breues & fibrosæ.

Mirum in eo, Plinius ait, gaudere decerpi, & letius renasci. Alexandrino palma est, qui decerptus asseruatur. Mirumq₃ postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit:

Αμάραντος quoniam non marcescat, Plinius appellat: nostra etas, Amarantum purpureum, ad differentiam Elichrysi, quod similiter ἀμάραντος dicitur, de quo inferius suo loco: Germanicè Samatblumen / dausentschoon / Floramo: Nostrate dialecto, Flouweelbloemen. Italicè Fior velluto. Gallicè Passe velours, Passiueltum Ruellius reddit, quo nomine holosericum villosum cocineum Galli nuncupant, cum quo de coloris principatu certat.

EST verò & alia huius species, caule multo proceriore² & crassiore, quatuor aut quinque cubitorum vel altiore: folijs similiter maioribus; cui spicæ sunt longiores, sed obsoleti admodum ruboris. Seritur vterq₃ Amarantus in hortis, sed prior frequentius. Alter enim Amarantus nullam vel omnino exiguam gratiam obtinet.

PROVENIUNT spicæ Augusto mense, durant in Autumnum. Inspidum vtrumq₃ olus est, & Bliti species, de quo in Olerum historia, vbi illi suæ reddentur vires.

RECENTIORVM plerique Amaranto purpureo, & præcipuè primo, adstringendi cum frigiditate & siccitate potentiam, sanguinisq₃ omnem fluorem sistendi vires attribuant; quas tamen ei inesse nulla qualitas ostendit, præter solum fortè colorem, quo spicæ rubent. Nam rubra omnia sanguinem vndequaq₃ fluentem cohibere ac suppressere, quorundam est opinio; eo quòd quadam sanguinem suppressimentia, talia colore sint. Sed hæc opinio uti vana est, ita nullis probabilibus rationibus innititur. Ex coloribus etenim de viribus simplicium & medicamentorum, certi nihil colligere

ligere licet: vt Galenus lib. de simpl. medica. faculta. primo & quarto dilucidè ostendit. Sunt siquidem pleraque rubra etiam calida & aperientia, vti Rubiæ rubicunda radix, quæ & sanguinem per vrinas & menses ducit. Qua de causa & perperam ratiocinantur, qui Amarantum purpureum, sanguinem suppressere, cæliacos & dysentericos adiuuare, ex solo colore iudicant.

DE ROSIS. CAP. XXVIII.

ROSARVM stirps tametsi fruticosa & spinosa sit, consentaneum tamen & decēs magis est, eam floribus iungere, quàm spinosis fruticibus sociare: principatum siquidem inter flores omnes Rosa facile obtinet, eiusq; in coronis omnibus vsus propè nimius est; & vt ex Anacreonte Teio, Poëta Græco vetustissimo, Henricus Stephanus perquam eleganti carmine Latino reddidit:

Rosa, honor decusq; florum.

Rosa, cura amorq; Veris.

Rosa, calitum est voluptas.

Roseis puer Cytheres

Caput implicat coronis,

Charitum choros frequentans.

SUNT autem Rosæ genere quidem permultæ, aut stirpis ipsius magnitudine, asperitate, leuitateue; aut floris foliorum multitudine, paucitateue, vel colore odoreq; differentes. Nonnullæ siquidem procera & excelsæ, aliæ breues & humiles: folia quibusdam quina, alijs duodena, vicensue aut plura. Theophrastus etiam εκατοντάφυλλον, siue centifoliam quandam, circa Philippos exire refert: quam incolæ ex Pangæo transferentes serunt: & in Campania, Plinius. Colore item hæc quidem rubentes, illæ verò candidæ: odoratæ

etiam

etiam quàm plurimæ, absque odore nonnullæ. Harum omnium quædam satiivæ & hortenses sunt; alia verò sylvestres.

RAMI aut potius virgæ omnibus duræ, lignosæ, mordacibus aculeis horrentes; & sylvestribus quidem spinosiores: folia aspera, per ambitum serrata, ex quinque aut septem ex vno nervo coherentibus: flores è cauliculis fastigijs exeunt, primum herbaceo inclusi calyci, qui tumescens in virides alabastros fastigiatur, quibus paulatim debiscentibus flos panditur, in calycis sui medio, stamina quædam capillacea, luteosq; complexus apices: semen in oblongis capitulis, quæ calycibus & floribus subsunt per maturitatem rubentibus, gignitur durum, lanugine inuolutum: radices duræ, lignosæ in diversa tendunt.

¹ **IN** satiivarum censu, una proceritate caulium siue ramorum, reliquas superat: crassis enim & lignosis suis virgis ad 10. vel 12. pedes, aut etiam altius conscendit: flores candidi, odorati & multorum foliorum, quorum interiora minora; exteriora verò maiora & ampliora.

² **PROXIMA** magnitudine, virgas habet breviores, sed non minus asperas, Rosas odore suaves, sed dilute & pallide rubentes: Incarnatas Itali appellant.

³ **TERTIA** huic similis ramis & folijs est, sed subinde brevior, flore verò odoratissimo pulcherrimoque, saturato, & quodammodo puniceo rubore nitente; Rosarum omnium præstantissima: & ad medicamenta omnis ferè generis utilisima.

⁴ **QUARTA** brevior est, virgis bicubitalibus aut altioribus, flore eleganter quidem rubente, sed minus quàm tertia, & quandoque simplici, quinque, tantummodo foliorum; aliàs plurium: aliquando etiam multiplici; odore grato & perquàm iucundo.

QUINTA

- 5 **QVINTA** Rosarum hortensis species, ramis & virgâ sylvestrem Caninam Rosam quodammodo refert. Rosas profert paruas plures simul coherentes, vt plurimum simplices, aliquando sed rarò multiplices: odore admodum fragranti suauissimas, & moschum proximè referentes: vnde & Rosæ Moschettæ ab Hetruscis appellantur.
- 6 **SYLVESTRIVM** ea quidem quæ Canina Rosa vulgo dicitur, & Belgio familiarissima est, aculeatis virgis, & asperis folijs, satiuus similis est; singulis tamen minoribus: flos simplex quinque folia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpurascens. Adnascitur huius virgis aliquando pilula quadam hirsuta, echino Castaneæ quasi similis, at mollis, quam Spongiolam Rosæ nuncupant.
- 7 **HVIC** similis est, & alia species, verumtamen aliquantulo minor, cuius virgæ subrubente cortice vestiuntur; flores pallidè rubent, non in totum absque odore: Cinamomina Rosa à quibusdam dicitur.
- 8 **INTER** sylvestres etiam quadam lutei coloris Rosas fert.
- 9 **EST** & parua quadam humillima, virgis spinosissimis: folijs minimis, Rosis perquam exiguis, candidis & suauiter odoratis.
- 10 **IAM** & sylvestris quadam folijs reperitur odoratis: hac proceritate sylvestres omnes sæpè superat. Virgas habet duras, crassas & lignosas: folia splendentia & pulchrè virentia, odore gratissima: Rosas verò paruulas quinquefolias, frequentissimè albicantes, rarò purpurascences, exiguis aut nullius odoris: fructum oblongum, colore subrubentem, nucleo parua Oliuæ, & Rosarum aliarum capitulis similem, sed minorem quàm hortensium, in quibus lanosi flocci atque inter eos semen conditum, paruum, & durum. Reperiuntur verò & circa huius tenues virgas, rotundæ, molles & hir-

& hirsuta spongiola, tales omnino, quales circa Canina Rose spinas nascuntur. Et totidem quidem Rosarum genera, nostra atas adinuenit.

SUNT verò & apud Plinium lib. 21. cap. 4. multa & plurima suis appellata cognominibus, sed non omnia in rubo, hoc est, spinoso frutice, nata: (nam & ex Maluis flores in Rosarum censu numerantur) quorum quedam cum nostris generibus conuenire, verisimile est; non tamen omnia. Genera eius, nostri, inquit, fecere celeberrima, Prænestinam & Campanam. Addidere alij Milesiam, cuius sit ardentissimus colos, non excedentis duodena folia: Proximam ei Trachiniam minus rubentem: mox Alabandicam viliores, albicantibus folijs. Vilissimam verò plurimis; sed minutissimis, spineolam. Deinde paulo infra. Est & quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis Lychnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, Viola magnitudine, odore nullo. Est & alia Græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec dehiscens nisi manu coacta, semperq; nascenti similis, latissimis folijs. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleracea habens, Moscuton vocant. Atque inter has media magnitudine, Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes sine odore, præter Coroneolam, & in rubo natam.

SERVNTUR & plantantur Rosa quidem mitiores & satina apud Belgas, Germanos, Gallos, & alibi, in hortis. Syluestres multis locis sponte exeunt: & inter has quidem prima, passim circa scrobes, fossas, ad margines agrorum & prætorum; locis humidis prouenit. Lutea in Africa & Aegypto, quam plerique in hortis nunc habent, vii & Cinamominam. Minima spinosissima & asperrima, locis gignitur maritimis, frequens in Morinorum finibus, iuxta Icium portum, in arenosis maris aggeribus. Sed odorata syl-

uestris Rosa hortensis est, nec vsquam in Gallia aut Belgio, quod sciamus, sponte exit.

SERI autem Rosa, uti Plinius ait, nec pinguibus vult, nec argillosis, nec riguis, contenta raris, proprieq; rudertum agrum amat: omnis, locis siccis quam humidis odoratior. Refert & calis temperies; quibusdam enim annis, minus odorata prouenit. Theophrastus odoris colorisq; praestantiam locorum etiam ratione contingere affirmat: & odoratissimas Rosas, quae apud Cyrenen nascuntur; & proinde vnguentum iucundissimum illic fieri.

NASCITUR verò Rosa ex semine: sed quoniam tarde perficitur, conciso caule seritur. Omnis recisione & vstione proficit, floremq; melius profert; relictam namq; excrescit & syluescit. Sapius eam transferre utile est: sic enim pulchriorem Rosam effundi affirmant: Theophrastus & Plinius auctores.

SERENDARVM autem Rosarum modum, Palladius ostendit. Si indigus plantarum, ait, volueris ex paucis virgulis habere copiosa rosaria, quaternorū digitorum surculos gemmantes cum geniculis suis debebis excidere, & in modum propaginis sternere, & stercore ac rigationibus adiuuare. ubi anni aetatem compleuerint, pedis spacio inter se transferre disiunctos, atque ita solum, quod huic generi deputabis, implere.

FLORENT Rosae; quaedam citius, aliae serius, omnes Maio aut initio Iunii mensis. Praecoces Cinamominae, & aliae quaedam syluestres: seriores satius sunt. Moschettæ mense Augusto etiam secundo florent. Theophrastus, si autumnus prolixior fuerit, Rosas etiam denuo erumpere posse testatur.

ROSA Graecis ῥόδον appellatur. Stirps verò ipsa Rosarum ῥοδάκναι, quae apud Latinos idem cum flore nomen retinet.

retinet. Dicitur autem ῥόδον, ut Plutarchus ait, ὅτι ῥεῦμα πολλὴ τῆς ὀσμῆς ἀφίησι, quoddam largū odoris effluviū emittat.

MEDIUM floris Rosarum, lutea videlicet stamina & apices, ἄνθος τῶν ῥόδων, & flos Rosa dicitur; officinis Anthera.

FOLIORVM ipsius floris partes candidæ, quibus calycibus inseruntur, ὀνυχες, & ungues appellantur.

CALYX vocatur, qui stamina & floris foliola complectitur ac continet.

ALABASTRI verò sunt calycis partes laciniosæ, conum floris priusquam panditur complectentes; quæ quinque sunt; duæ barbatulæ, duæ imberbes, & quinta partim barbata, partim minimè; cortices Rosarum à plerisque appellantur.

Κεφαλαὶ καὶ κεφάλια dicuntur capitula, in quibus semen gignitur, quæ scilicet floribus & calycibus subsunt.

VIRGAS stirpis Rosarum, Strabus Gallus in hortulo suo, Viburna nominat, sic scribens:

Viburnum

Iam nisi me fessum via longior indupediret,
Scrupens atque noui tereretur carminis ordo,
Debueram Viburna Rosæ pretiosa metallo
Pactoli, & niueis Arabum circundare gemmis.

Vergilius tamen & Aurelius Nemeseianus, viburnum fruticem aliquem sui generis innuunt, paruum, humilem, lentum & obsequiosum. Ille quidem ecloga prima urbem commendans Romam:

Verum hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta solent inter Viburna Cupressi.
Nemeseianus verò ecloga secunda, his carminibus:
Nos quoque te propter Donace donabimur vrbi,
Si modo coniferas inter Viburna Cupressos,
Aut inter Pinos Corylum frondescere fas est.

- 1 IN satiuarum Rosarum numero primam, vulgo Rosam albam; Belgæ, Witte Roosen; Germani weiß Rosen: Galli, blanche Rose appellant. Potest hæc Plinij Spineola Rosa esse, si modo Campana Rosa non est.
- 2 ALTERA, quam incarnatam Rosam Italia nuncupat, Alabandicæ similis est: Germani, Liebfarbige Roosen.
- 3 TERTIA, Prouincialis Gallis dicitur: hanc, Milefiam esse, non temerè suspicari licet.
- 4 QUARTAM, Rosas Franchas Gallia, Plinius Trachiniam fortè aut Prænestinam dixerit.
- 5 QUINTA, Moschata, ab odore, vt diximus, moschi dicta, Coroneola esse potest. Coroneola enim autumnalis est Plinio. Damascenam autem & hanc nonnulli appellant: Itali Rosam moschettam: Galli, Roses musquées ou muscadelles: Belgæ, Musket Roosen.
- 6 SYLVESTRIS Rosa, Germanis wilder Roosen/heckrosen: Brabantis, wilde Roosen: Galli, Roses sauuages: Plinio lib. 8. & 25. κυνόδος & κυνόδα est, id est, Rosa Canina: nonnullis etiam Canina sentis.
 QUÆ verò circa ramulos & virgas huius Cynorhodi hirsuta pilula reperiuntur, spongiola sylvestris Rose aptissimè & proprijsimè dicta sunt: Officinæ perperam Bedeguar appellarunt. Nam Bedeguar Arabibus, Cardui species, quæ Græcis ἀκανθα λευκή, hoc est, spina alba.
- 7 ALIÆ sylvestres Rose, Cynorhodi etiam species quædam sunt; cum ea, quam Caneel rooskens/ id est, Cinnamonominam Rosam Belgæ appellarūt; tum & lutea Africana; nec non minima, nostris Duynrooskens/ hoc est, Dunensis Rosa dicta, ab arenosis sponte natis aggeribus mari oppositis, quos vulgo Dunen nominant.
- 10 EST verò & Cynorhodi siue Canina Rose, sed odorata species,

species, quam nostri Englantier/aut Aglantier; Galli, Englenterium, Ruellio teste, nominant: qui & hanc sylvestrem Rosam, Cynosbaton, siue Canirubum esse suspicantur. De quo Dioscorides his verbis: κυνόσβατον, οἱ δὲ ὀξύκανθαν καλοῦσι. θάμνος ἐστὶ βλάτου πολλῷ μείζων, δένδρωδης, φύλλα φέρει πολλὰ πλατύτερα μυρσίνης. ἀκάνθας δὲ περὶ ταῖς ῥάβδοις ἰσχυράς· ἄνθος λευκὸν· καρπὸν ἐπιμήκη, πυρρὴν ἐλάϊας ἐοικότα, ἐν τῷ πεπείνεσθαι πυρρὸν· τὰ δὲ ἐντὸς ἐριώδη: Id est, Cynosbatus, siue Canirubus, quem aliqui Oxycantham vocant, frutex est Rubo longè maior, arborescens, folia fert latiora myrto: spinas circa ramos robustas: florem candidum: fructum oblongum, nucleo Oliuæ similem, per maturitatem fulvum, interius lanuginosum.

EXITAT & Cynosbati apud Theophrastū huiuscemodi descriptio: τὸ δὲ κυνόσβατον, τὸν καρπὸν ὑπέρυθρον ἔχει, καὶ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόας, ἔστι δὲ δένδρου καὶ θάμνου μεταξὺ καὶ παρόμοιον ταῖς ῥόαις, τὸ δὲ φύλλον ἀγλῶδες. (Exemplar vulgare ἀγλῶδες habet, sed Athenæus ex Theophrasto ἀγλῶδες rectius legit) hoc est; Cynosbaton fructum subrubentem habet, & malo Punico similem: est inter arborem & fruticem medium, veluti malus Punica: folium autem splendens.

Theophrasti locus re-
stitutus.

CVM harum descriptionum vtraque, non malè Canina Rosa odorata conuenire videtur. Nam frutex est Rubo maior, caudices siue virgas habēs crassas lignosas, vti malus punica, vel alia lignosa & arborescens quædam stirps, aculeis & spinis duris munita: folium eius non quidē integrum, sed vnum aliquod singulare, totius folij pars, Myrti folijs latius est, superioreq; parte leue & splendens; fructus nucleo oliuæ similis, qui vbi maturus est, colore est rubente, lanosos floccos & semen intus habens. Quæ omnia huius sylvestris & odoratæ Rosæ, cum Cynobato similitudinem ostendunt.

Plinij locus emendatus.

EST verò & alius Cynosbatus, quem Plinius lib. 24. cap. 14. describit, quem alij Cynospaston, (Cornarius ex veteri exemplari Cynapauxin legit) alij Neuropaston vocant: foliū habet vestigio hominis simile. Fert & vnam nigram, in cuius acino neruum habet; vnde Neuropastos dicitur. Sed huic Cynosbato, sylvestris odorata (si modò legitima & non corrupta est descriptio) nequaquam similis est, veluti neque Cappari, nec Smilaci asperæ, quarum vtraque etiam Cynosbatos à nonnullis appellatur.

SED ad Rosas reuertamur; quarum florum foliola, quia ex diuersis partibus constant, dissimiles etiam facultates obtinent. Insunt etenim eis terrestres quadam & adstringentes; aliæ humidae & aqueæ: nonnullæ spirituosæ & aëreæ partes, quæ tamen in singulis non similiter se habent. In vno siquidem genere hæ: in alio illæ excellent. Prædominantem autem omnes frigidam habent temperiem, proximam tamen temperiei mediæ, ex primo videlicet ordine refrigerantium.

SUPERANT humidae, aëreæ & spirituosæ partes, in candidis, dilutè rubentibus, nec non in Damasценis siue Moschatis: quas viribus præstantiores Matthioli tradit; vtpote cuius etiam folia viginti, aluum subducant sumpta. Ex tribus his liquor, ea de causa, elicitur gratissimè ac suauissimè odoris, qui ferè ex alijs Rosis inodorus est.

UTILIS autem Rosarum hæc stillatitia aqua, cum ad cordis roborationem & spirituum reparationem, tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari postulant. tragematis, placentis, condimentis & alijs, quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis, eadem admixta, saporis gratiam conciliat: oculorum calidos dolores mitigat: somnum conciliat: quem & ipsæ virètes Rosæ, odore suo suauiter prouocant.

SUCCVS Rosarum præsertim dilutè rubentium, &

vt non-

vt nonnulli etiam aiunt, saturata purpura nitetium, aluum lenit & subducit.

IDEM præstat earundem dilutum, & quod ex eo coquitur Drosatum siue Serapium; officina syrupum rosatum solutiuum nuncupant, quod ex infuso siue diluto apparari debet, in quo pluries Rosarum virentium folia multa macerata sunt. Ad leniendam autem siue subducendam aluum vtile, quando expurgatione alia potentiori, aut opus non est, aut vti non expedit. Nam præter ea quæ in intestinis hærent excrementa, aut in proximis & primis venis cruda, pituitosa & subinde biliosa, alia non educit; si non alijs quibusdam potentioribus medicamentis permisceatur. Humectat autem & refrigerat Serapium istud: ideo etiam februm ardentium calores nimios sedat, & viscerum inflammationes mitigat; sitim extinguit: debili autem & humido ventriculo parum vtile, nam eum laxiorem debilioremq; relinquit.

IN rubentibus Rosis, quæ passim sunt vulgares, & alijs saturatæ purpuræ, quas Prouinciales appellant, plus est terreæ substantiæ, & resiccantis adstringentisq; facultatis, non tamen absq; humido quodam permixto; quod quidem ipsis adhuc virentibus inest: in resiccatis verò deperditum est. Succus hac de causa, & dilutum earum, ad aluum subducendam quoque facit; minus tamen quam aliarum prædictarum.

RESICCATÆ autem hæ Rosæ, humiditate iam absumpta, adstringunt & resiccant: refrigerant quoque, sed minus quam virentes: robur cordi conciliant, ac tremori, & palpitatiōi eius succurrunt: hepar, renes, & alia viscera debilia confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum, siccant & corroborant: fluorem muliebrem & superfluum menstruorum purgationem compescunt: sanguinis

unde quaque eruptiones sistunt: sudores reprimunt: aluum nimio fluore laxam, constringunt: antidotis omnibus vtiliter admiscuntur, & alijs quoque medicamentis, siue foris adhibendis, siue intra corpus assumendis, quibus adstringens ac corroborans aliquod vtiliter accedit.

QVOD ex ipsis sit Rhodomeli, vulneribus, vlceribus, eruptionibus, ac in vniuersum omnibus, quæ abstergi & resiccari postulant, longè vtilissimum est.

OLEVM calores omnes sedat, & inflammationes prohibet, aut iam incipientes mitigat.

FLORES Rosarum, lutea videlicet stamina & apices, resiccant similiter & adstringunt, & potentius quidem, quàm ipsarum Rosarum foliola. Idem possunt calyces & alabastris: sed cum his omnibus odor desit, minus vtilia sunt, humanæque naturæ minus amica.

CAPITA Rosarum, Plinio auctore, sanguinem etiam & ventrem sistunt: vngues, epiphoris salubres sunt.

RADIX sylvestris Rosæ ad morsum Canis rabidi vnicum remedium, oraculo repertum: vti idem lib. 8. cap. 41. scribit.

SPONGIOLÆ, quæ in medijs eius spinis nascitur, cinere cum melle, Alopecias capitis expleri, idem ait, lib. 25. cap. 2.

FUCHSIVS, spongiolas & capitula sylvestris Rosæ, contra calculum & vrinæ difficultates valere affirmat; si in puluerem trita exhibeantur. Prodesse autem possunt non vt diuretica, aut calculum atterentia; sed veluti alia quadam adstringentia, debiles renes confirmantia: quæ calculosis non raro vtiliora sunt, quàm multa, præsertim potenter, diuretica. Nam talium diureticorum frequentiori aut nimio vsu, & renes multum debilitari & sæpe super calefieri contingit; & calculos non modò non comminui, atteri, aut expelli,

pellī, sed copiosiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in sanguine tenue, aqueum & serosum est, segregant. quod verò crassius, cogunt, ac indurari diuretica fortiora faciunt: & similiter etiam alia, frequentiori usu.

DE CISTO. CAP. XXIX.

ROSARVM species & Cistus nonnullis videtur. Eius duo veteres genera fecere; marem & feminam, præter tertium Ledum dictum.

UTERQUE frutex est lignosus, multis alis ramosus; sed tamen humilis, nec admodum procerus, & virgis tenuibus: folia eis sunt lata, aliquantulum rugosa & lanuginosa, propemodum subalbicantia; hortensis aut alterius Salviae folijs modo quodam similia: flores in summo virgularum, veluti parvæ sylvestres Rosæ, fugaces tamen & citò pereuntes; colore mari quidem, in cæruleo pene subrubentes, aut purpurei: femina verò candidi: capitula inde rotundiuscula, in quibus semen paruum: radices lignosæ, fissæ, in diuersa tendentes.

EXIT subinde sub ipso frutice ad radices, Limodori Hypocistis quoddam genus, crassum, pingue, carnosum, succo plenum, sine folijs, ex multis veluti Hyosciami vtriculis, aut mali Punice cytinis totum constans: colore in vno genere πυρρῶ siue ruffo: in altero candido, in quodam etiam χλωρῶ, siue virenti, aut herbaceo: vt Dioscorides ait.

NASCITVR Cistus in Italia, Hispania, Narbonensi Gallia, ac in alijs multis calidioribus Europæ prouincijs, aridis & saxosis locis: & in vna quidem regione crebrioribus folijs, in alijs rarioribus, alibi candidioribus mollioribusq;, in plerisque minus candidis, minusq; pilosis. Mu-

rationem enim aliquam, pro regionum diuersitate Cistus quoque recipit. Floret æstiuus mensibus.

Κίστον ἢ κίστον Græci appellant, nonnulli κίσταρον, alij κίσταρον. Latinis similiter Cistus, & Rosa syluatica dicitur, à quibusdam etiam Rosa Canina, vt Scribonius Largus refert. Ex radicibus exiens limodorum, ὑποκίστος vocatur; quoniam sub Cisto proueniat. A nonnullis πόκνιδον, aut ἐπόκνιδον. Ab alijs κότινος, inter quos Paulus est Aegineta; qui etiam non illud, quod Cisto subnascitur, sed huius succum hypochistida appellat: vnde manasse potest hypoquistidos vox: qua officinæ succum hunc barbarè nominant.

FACULTATE porro Cistus, vt Galenus ait, non instrennuè desiccet, secundi propemodum ordinis resiccantium: adèò verò frigidus est, vt tepidi caloris sit particeps. Folia & prima germina trita tantum desiccant, adstringuntq; vt vlcera glutinare valeant. Flores magis sunt efficaces, adèò vt cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxusq; ac humiditates sanent: cataplasmatibus modo illita, putredinosa ipsorum vlcerum iuuant. Dioscorides, πομάς, id est, vlcera depascentia illitu cohibere, & cum cera ambustis, veteribusq; vlceribus mederi tradit.

HYPOCISTIS multo magis adstrictoria est, efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, vt sanguinis reiectiones, profluvia muliebria, caliacos, dysentericosq; affectus. Quin si partem roborare consilium sit, quæ videlicet plusculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non segniter addit. Sic sanè stomachicis, hepaticisq; epithematis admiscetur; & ex viperis Theriacæ inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret: Galenus.

CISTVS Ledon, frutex est parvus Cisto asimilis, sed folijs longioribus, nigrioribus, & glutinosis: flores parvi exiguis rosis persimiles, colore candidi. Contrahunt folia pingue quoddam resinosum & odoratum, & tempore quidem, vt Dioscorides ait, vernali; sed, vt Petrus Bellonius, αὐτόπῃς, in medijs ætatis & Canicularium dierum ardentissimis seruatoribus: quod non absque singulari cura & diligentia, nec minori industria, ab ipsis stirpibus nostra ætate colligitur: non ex caprarum aut hircorum barbis villisue depectitur, collectum colatur, & in massas formatum in medicina vsus reconditur. In Creta insula, eodem Bellonio teste, passim locus incultis Ledon exit: reperitur & in Cypro, Plinio auctore.

Λίδον ἢ λάδον ipse frutex dicitur, & Cisti species est. Pingue verò quod ex folijs colligitur λάδανον ἢ λίδανον: Latini Græcas voces seruant: officina corruptè Lapdanum enunciant. Maximè probatur Dioscoridi odoratum, ὑπόχλωρον, siue subuiride, facîle mollescens, pingue, non arenosum, nec citò fragile, sed resinosum.

PRIMO excessu completo. calidum est, Galenus inquit, habens etiam adstrictionis paululum: ad hæc substantia tenui, ac proinde emolliens, pariterq; moderatè digerens, ac videlicet etiam concoquens. Itaque mirandum non est, si peculiariter ad vteri vitia conueniat, quandoquidem ad dicta paulum quiddam adstrictionis obtinet: quocirca etiam defluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum prauis humoris resederit, id omne absomit; tum meatus quibus infixi sunt, contrahit.

VIM habet, Dioscorides ait, adstringentem, calfacientem,

tem, mollientem, aperientem: de fluos capillos continet, cum vino, myrrha, & oleo myrtino admixtum: cicatrices pulchriores efficit cum vino illitum. Medetur aurium doloribus cum hydromelite aut rosaceo infusum: suffitu secundas eijcit: duritias vteri pennis immixtum curat. Medicamentis dolorem sopientibus, aduersus tuſim facientibus, & malagmatis vtiliter admiscetur. Aluum sistit, cum vino vetere potum: & vrinam cit.

REPERITVR porro Ledo similis quadam, sed minor Flos Solis. stirps, subinde, nisi pedamentis quibusdam fulciatur, quasi repens: cauliculi ei sunt numerosi tenues & graciles: folia oblonga, Ledi minora, carnosâ, leniter hirsuta, quibus lentus inest succus: flores exigui, veluti paruula quadam Rosa, sed minores: pares forma & magnitudine Argentina, siue Potentilla dicta, floribus; colore lutei aut candidi: radices tenues, lignosae, rufescentes. Nascitur asperis, siccis & apricis, tam campestribus quam montanis locis. Aestiuus mensibus floret.

TRAGVS Germanicè Heyden ylop & feld ylop appellat: plerique Latine Gratiam Dei. Est tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Valerius Cordus Helianthemum & Solis florem nominat.

PLINIVS Helianthen tradit, in Temiscyra regione, Helianthe. & Cilicia montibus prouenire maritimis, folio Myrti. Hac cum adipe Leonino decocta, addito croco & Palmeo vino perungi Magos, & Persarum Reges, vt fiat corpus aspectu iucundum: ideo eandem Heliocalliden nominari. Quae si eadem cum isto Solis flore sit, an diuersa, nemo facile in tanta Plinij breuitate explicauerit. Matthiolus, Helianthemum siue Solis florem, à quibusdam Panaces Chirimum existimari refert, verum cum eo similitudinis habet nihil.

VVLNERA autem, eodem auctore, glutinat: sanguinem

nem manantem sistit: ad cruenta sputa, dysenteriam, mensium redundantiam utilis: oris & pudendorum ulcera vinum decoctionis eius ablutione sanat. In summa, agglutinat, cohibet, & corroborat. Quæ satis ostendunt cum Cisto, & præsertim Ledo, non modo forma, sed & viribus ac facultatibus conuenire. Proinde Cisti & Ledi, syluestrem quandam speciem esse.

DE PÆONIA. CAP. XXXI.

1 PÆONIÆ tres sunt: mascula vna, femina duæ.

MASCULÆ Pæoniæ caules, & foliorum pediculi rubent: folia lata ex pluribus commissa, nucis iuglandis folijs ferè similia, nisi quod iuglandis ex septem aut nouem particularibus, simul ad vnum neruum aut $\rho\acute{\alpha}\chi\iota\nu$, coherentibus constent; Pæoniæ verò, ex quinque solum, & subinde ex tribus tantum committantur: flores in summo caulium veluti magnæ Rosæ in purpura rubent; staminibus in medio purpureis, ex quibus lutei dependent apices: siliquæ foris lanuginosæ, quæ per maturitatem sponte dehiscunt; semen in his nigrum, rotundum, ochri ferè magnitudine, & grana quædam coccineo colore splendentia: radices subsunt longæ, crassæ, altè descendentes, subinde bifidæ, aut trifidæ, intus candidæ & odoratæ.

2 PRIORIS femina caules parum aut nihil rubent: folia incondita, hyposelini, quod à Theophrasto Smyrnion appellatur, ferè modo laciniata, & singularia angustiora quam maris, superna parte virentiora, inferiore albicantiora: flores vt mascula Pæoniæ, colore aliàs pulchrè, aliàs dilutè rubètes: semen, in siliquis Amygdalis similibus, etiam simile: radices verò differentes & aliæ: non vna etenim huic est radix, sed ab vno capite multæ descendunt glandulosæ radices,

radices, veri Asphodeli radicibus similes, sed multo crassiores & longiores; à quibus sæpe aliæ duæ aut tres procedunt, eiusdem omnino formæ.

- 3 ALTERA femina caules habet & folia similia, folia tamen minus incondita, & in virore candidiora, auersaq; parte etiam albidiora: flores minores, dilutiùs rubentes: radices quoque glandulosas, sed singulas multo longiores ac tenuiores. Hanc Plinius pro mare habuisse videtur: nam radices ei plures, & singulæ palmo longiores ac candida, quales mari ipse tribuit. Femina, inquit, existimatur, cuius radicibus seu balani longiores, circa octo aut sex adherent: mas plures habet, quoniam non vna radice nixus est, palmi altitudine, candidaq;. Posset verò & hæc Pæonia femina species altera, Dioscoridis quoque mascula existimari, si non folium mari nucis iuglandis, & radicem vnicam esse scripsisset. Nam mari suo talem ferè radicem tribuit, qualis est tertiæ Pæoniæ vna aliqua, ab ipsis radicibus, quæ pluribus singularibus constant, auulsa. Sed tamen ex eo quod Pæonia mari, folia βασιλικὴ καρύα, id est nuci regię similia esse prodiderit, & radicem vnam numero singulari, non septem aut octo, vti feminam habere ait, ostendit se non hanc tertiam, sed primam, marem appellauisse: quæ nempe nucis iuglandis siue Regię, habet folia, & radicem est vnica. Plinius etiam, femina folia Myrrham redolere ait; sed suspicio euidentis est, ἀντὶ τοῦ σμυρνίου, σμύρναν eum accepisse; aut pro σμυρνίῳ, Myrrham parum rectè reddidisse.

Plinij offici-
tantia.

NASCITUR Pæonia, vt Dioscorides scriptum reliquit, in altis & præruptis montibus: Plinius verò, in opacis montibus, & alio loco in syluis, ait: in Cretæ & Sicilia montibus Apuleius: Gesnerus in Generoso dicto Heluetiæ monte reperiri, audiuerat: apud Belgas & alibi hac ætate in hortis habetur, & vulgatissima quidem, femina prior; altera
deinde:

deinde : mascula rarissima est. Florent omnes mense Maio, semen Iulio ad maturitatem peruenit.

GRAECIS παιόνια ἢ γλυκυσιδή : & à nonnullis πεντόβορον ; Latinis similiter, Pæonia & dulcisida dicitur. Officinis Pionia ; Germanis Pæonien blumen / Pæonien rosen / Bichtwurtz / Künigblum / Pfingstrosen : Belgis ferè, Pidoenen : Flandris tamen, Mastbloemen. Gallis, Pivoine : Hispanis, Rosa del monte . Habet verò & alia multa nomina, inter nothas voces reiecta, quæ partim etiam apud Apuleium reperiuntur , ut sunt : ὀροβέλιον, ὀροβάξ, ἀιμάγων, παισαΐδη, μηνογένειον, μήνιον, πανδικέρατος, ἰδαῖος δάκτυλος, ἀγλαοφωτὶς, θεοδόνιον, σελήνιον, σεληνόγονον, διχομήνιον, Rosa fatuina, herba casta. Menogonion autem, Menion, Selenion, Selenogonion, Dichomenion, ἀπὸ τῆς μῆνης, ἢ σελήνης, nomina deriuantur ; quarum utraque vox Latinis Lunam significat . Lunaris verò siue Lunaria Pæonia appellari potest : quòd Comitiali morbo laborantibus, quos Lunaticos plerique appellant , auxilietur. Idæi dactyli appellatio , femina conuenit, cuius glandulose radices dactylos idæos referunt. Sunt autem idæi dactyli, gemma quædam forma humani pollicis, in Creta insula nascentes. Aglaophotis, id est lucidè splendens, Pæonia dicitur, à granis cocci colore splendentibus.

Aglaophotis.

AGLAOPHOTIDES autem duæ, apud Aelianum lib. 14. descriptæ reperiuntur : vna marina, cap. 24. altera terrestris, cap. 27.

¹ MARINA, fuci species est, quæ in profundis nascitur petris, magnitudine Myricæ, fructu Papaueris , qui æstiuo Solstitio dehiscens, noctu igneum quendam, & veluti scintillantem splendorem emittit.

² TERRESTREM, quæ alio nomine Cynospastus dicitur , per diem , ait , inter ceteras herbas delitescere , nec
vllò

ullo modo agnosci ; nocte verò stella instar lucentem , & igneo splendore coruscantem , facile in conspectum venire.

ET hæc quidem terrestris Aglaophotis siue Cynospastus , Pæonia est ; cuius etiam grana cocci colore rubentia , Apuleius ait , noctu lucere tanquam lucernam , & plurimum noctu à pastoribus inueniri & colligi.

APPELLATUR verò & hæc Aglaophotis à Iosepho belli Iudaici scriptore , lib. 7. cap. 25. Baaras , à loco in quo reperitur. Quod , conferenti ea quæ de Aglaophotide terrestris , siue Cynospasto , Aelianus scribit , cum ijs quæ de Baara Iosephus , sit manifestum . Cynospastum etenim Aelianus ait , non absque periculo euelli , & eum , qui primum eius natura imperitus eam attigit , sanã esse perijsse : itaq; signum ad eius radices noctu defigendum , canem verò ad alligandum famelicum , qui nidore obiectarum assatarum carniū motus , ad eas impetu factò , radicitus eam eruat . Ita etiam Iosephus , Baaram tradit circa vesperam , veluti iubare fulgere , accedentibus & euellere cupientibus facilem non esse ; sed vel vrinam muliebrem , aut menstruum sanguinem super eum fundendum , aut circumfodiendam , & ad eam canem religandum , atque ita demum euelli posse.

VANISSIMA autem hæc sunt omnia : nullo etenim negotio & citra omne periculum , quauis diei & noctis hora Pæonia radix colligi & euelli potest . Qua de causa & similiter vana sunt , quæ Theophrastus & Plinius , de Pæonia tradi serunt : præcipi , videlicet , vt noctu colligatur . Nam si interdium quis fructum legat , à Pico martio visus oculis periclitaturum : si verò radicem secet , periculum esse ne sedes procidat.

MIRVM autem videri non debet huiuscemodi nugas & vanissimas superstitiones , ac impijsimas ceremonias , subinde in antiquissimorum auctorum libris respersas repe-

viri : fuerunt enim multa, illorum seculis, magna vanitate, ad ostentationem, vt Plinius verè testatur, ab Aegyptijs & alijs præstigiatoribus efficta: quorum sectator olim quidam Andreas fuit medicus, quem Galenus ait, præstigiaturas ac mendacia in materiam medicam inuexisse: à cuius lectione, ea de causa, & aliorum similiter mendacium, abstinentum præcipit.

PORRO Pæoniæ radix leuiter cum dulcedine, vt Galenus ait, adstringit: acrimoniæ cuiusdam subamaræ quoque particeps: temperamentum haud insigniter calidum obtinet, pauxillo symmetro calidius: exiccatoria autem est & subtilium partium. Feminis à partu non purgatis, sicca, Dioscorides inquit, datur: menses cit Amygdalæ quantitate pota: in mulsa, Galenus addit. Prodest auriginosis, renes & vesicam dolentibus: obstructum hepar & renes expurgat: ventris dolores sedat, & fluxiones sistit, in vino decocta & bibita. Pueris ex collo suspensam, aduersus Conitiale morbum efficacem esse, à Galeno certo & euidenti experimento compertum est. Estur etiam, inquit Plinius, contra malum mentis: sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Præfertur ad hæc masculæ Pæoniæ radix.

RUBRA grana, 10. aut 12. pota in vino austero, nigro, fluxum rubrum muliebrem sistunt: stomachicis qui rofiones sentiunt, esa profunt: à pueris comesta, aut in potu sumpta, calculi initia excutiunt.

NIGRA grana, ipsa videlicet semina, 15. numero in potu sumpta, opitulantur suppressionibus nocturnis, quas ἐφιάλτες nominant, vterique strangulationibus & doloribus. Vtræque auxiliantur à serpente percussis, Plinio auctore.

CANDIDO siue albo Lilio, quod pulchritudine, nitore & usu, reliquis præstat, folia sunt oblonga, lata, carnosa, leuia, in herbaceo & diluto virore splendentia: caules duobus cubitis altiores, multis folijs sensim attenuatis compositi, qui inter folia exeunt: flores ad summum caulis pulchri, candidi, odorati, magni, ab angustijs in latitudinem se laxantes, calathi forma, senis constantes foliolis, oblongis, extrinsecus striatis, staminibus è medio emicantibus, à quibus lutei dependent apices: radix bulbosa, nucleis constans, & ex multis simul vnitis composita, succo lentò & glutinoso plena, quo & folia & caules redundant. Seruntur Lilia passim in hortis. In Syria autem & Pisidia Pamphilia, vnguentis efficacissima nasci, Dioscorides inquit. Floret apud Germanos, Belgas, Gallos, Liliū, Iunio mense: Augusto folia exeunt, tota hyeme virentia: Vere, caulis erumpit.

STIRPS Liliorum à Grecis κρινώνεια dicitur: flos verò κρίνον & λεῖριον: est tamen & Narcissus λεῖριον: à nonnullis καρλεῖριον & κρινάνθεμον: A Latinis Liliū & Rosa Iunonis.

APPELLATUR autem Rosa Iunonis, quod ex lacte eius in terram delapso, natum feratur. Fingunt siquidem Poëta Herculem, quem ex Alcmena Iupiter sustulerat, admotum fuisse dormientis Iunonis vberibus, & post suctum, lac copiosum effluxisse, & vna eius parte celum persusum alia terræ glebas: atque hinc Lilia nata: inde verò lacteum apparere in celo circulum. Germani Liliū istud, vulgo weiß gilgen oder weiß lilgen appellāt. Belgæ, witte Lelien, Galli, Lys blanc.

LILI autem flos temperaturam miſtam, vt Galenus ait, obinet; partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia.

RADIX foliaq³ per ſe trita, deſiccant & abſtergunt, ac moderatè digerunt.

FOLIA herbae, Dioſcorides ait, impoſita, auxiliantur à ſerpentibus ic̃tis: eadem ſerueſacta, ambuſtis proſciant: aceto condita, vulneribus curandis apta ſiunt.

SUCCVS melle & aceto mixtus, in aneo vaſe coctus, medicamentum efficitur veteribus vlceribus, & recentibus vulneribus vtile.

RADIX toſta, & cum roſaceo trita, ambuſta ſanat; vterū molliſcit, menſes mouet: vlcera ad cicatricem perducit. Cum melle verò eadem trita, neruorum vulnerationes & luxationes ſanat; vitiligines & lepras expurgat; ſurfures & manantia capitis vlcera abſtergit; faciem purgat & erugat. Cum aceto autem & hyoſciam ſolijs, ac farina triticea trita, teſtium inflammationes mitigat. Propter clauos pedum, in vino, Plinius ait, radices Lili decoquuntur, tri-duoq³ non ſoluuntur: cum adipe aut oleo decoctæ, pilos aduſtis reddunt. E mulſo potæ, inutilem ſanguinem cum aluo trahunt: Lienī, & ruptis, & vulſis proſiunt.

RECENTIORES, Lili radices coctas, cataplaſmatis ſumma cū vtilitate admiſcēt, abſceſſus maturantibus & ad ſuppurationē perducētibus. Eadem etiā, in oris collutionibus ad idem faciētibus, vtiliter decoquūtur. Nam omnes abſceſſus maturant, & ſuppurari faciūt, & dolorem ſimul ſedant.

SEMEN, Dioſcorides ait, porum ſerpentium morſibus aduerſatur. Cataplaſma ex ſemine & ſolijs, eryſipelatis imponitur.

FIT ex floribus oleum aut vnguentum, quod Lirinum aut Suſinum appellatur, molliendis neruis aptum, priuatimq³ ad vteri durities vtile.

PURPUREORVM Liliorū duo genera sunt: maius unum; alterum minus. Maiori purpureo lilio, caules sunt proceri, longi, subinde altiores quā lilij albi: folia tamen nigriora & angustiora, circa caulem multa, sed ante eius exortum nulla: flores summo caule copiosi, 10. 12. aut plures, ad vsque 18. & 20. ac vltra, supra inuicem incerto ordine digesti, lilij alterius forma & magnitudine, colore verò rubro ad croceum inclinante; multis, exiguis, nigris quasi punctulis, literarum quarundam veluti rudimentis respersi: radices, bulbi magni sunt, ex multis quoque nucleis, vt lilij candidi; sed maiores.

IN Italia, in aruis inter segetes circa messem; in montibus etiam ac conuallibus, Liliū istud, Matthiolo teste, emicat. Belgæ in hortis serunt. Floret paulo ante candidum liliū, post purpureū minus, vnā cum Rosis.

MATTHIOLVS Liliū syluestre in Italia appellari, & Hemerocallida esse ait. Sed *ἡμεροκαλλὶς*, vt auctor Dioscorides, in singulis apophysibus, tres aut quatuor flores profert, colorem habentes *ἰσχυρῶς ὀχρᾶν*, id est valde luteum. *Ἀπόφυες* autem siue *ἀποφύαι*, ramulares adnascentiæ, siue appendices dicuntur. Ochreæ color, melino similis & citrino, a malo Citrio nomen habenti: Liliū autem istud, ramulares adnascentiæ nullas habet; & flores in caule non modo tres aut quatuor, sed non raro 18. aut 20. ac coloris non lutei, sed purpurei crocei. Quibus de causis non quidem Hemerocallis, sed Liliū illud esse apparet, quod capite de Lilio, *πὸς πυρον*, siue purpureum, reperiri, ex relatu, Dioscorides scribit; quodq; rubens Plinius, & Græci, eo auctore,

κρίνον vocant, florem verò Cynorhodon : & laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syria, mox in Phaselide, quartum locum in Italia nascens. Nisi fortassis duæ Hemerocallides flores sint : vna quidem apophyses habens ; alia non habens, & ea quidem purpurea : ita etenim & Lilium istud Hemerocallis fuerit, & præsertim πορφυραὺς : qua appellatione Hemerocallida etiam dictam, inter nothas voces reperitur. Sed verisimile est Hemerocallida non esse ; est enim & Hemerocallis quædam, flore purpureo, cui πορφυραὺς nomen propriè conuenit.

ALTERVM & minus purpureum Lilium, caule est multo breuiori, cubitali videlicet tantum aut minori : folijs similiter nigricantibus & angustioribus ac minoribus. Flores è summo caulis pariter erumpunt, singuli tamen suis pediculis, modò breuioribus, modò longioribus insidentes ; coloris quoque purpurei crocei, notulus similiter quibusdam nigris & perquàm exiguis ornati ; Lilij etiam diuisura, sed paulo minores : pro radicibus & minores bulbi sunt, infra supraq, quos fibræ adherent. Vnà cum alijs Lilijs apud Germanos, Belgas & alibi, colitur in hortis. Floret sub finem Maij, reliqua Lilia antecedens.

LILIUM etiam est purpureum, & κρίνον πορφυρον, quod ad differentiam præcedentis, minus cognominatur.

OVIDIVS lib. Metamor. 10. huius generis Lilium, Hyacinthum appellat, ab Hyacintho adolescente, ex cuius sanguine hunc florem natum fingit, quando cum Apolline ludens perisset, cui Apollinem gemitus sui notas & literas inscripsisse ait, sic scribens :

Ecce cruor, qui fusus humo signauerat herbas,

Desinit esse cruor, Tyrioq, nitentior ostro

Flos oritur, formamq, capit, quam lilia, si non

Purpureus color his, argenteus esset in illis.

Non

Non satis hoc Phœbo est , (is enim fuit auctor honoris)
 Ipse suos gemitus folijs inscribit, & ai ai
 Flos habet inscriptum, funestaq₃ litera ducta est.
 Huius Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epi-
 taphio Bionis, eidyllio, 19.

Νῦν δ'ἀκινθε λέλει τα σὰ γράμματα καὶ πλέον αἰ αἰ
 Λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

COGNOMINATUR autem hic, à Poëtis Latinis
 nonnunquam ferrugineus, ut à Vergilio Georg. 4.

Et pinguem tadam, & ferrugineos Hyacinthos.
 Similiter & à Columella, lib. x.

Syrpiculum ferrugineis cumulate Hyacinthis.

FERRUGINEVS verò hyacinthus dicitur, quòd ad
 similitudinem ferruginis rubeat. Est etenim ferrugo corru-
 ptela ferri, veluti æris ærugo, quæ à colore subrubente rubi-
 go appellatur. Vnde & ferrugineus color, instar ferruginis
 rubens. Sunt qui velint hyacinthum non ex eo ferrugineum Ferrugi-
 cognominari, quòd ferruginis modo subrubeat, sed quia lu-
 ctus notas folijs inscriptas habeat, ferrugineumq; eum quasi
 lugubrem & funestum appellari aiunt. Tradunt siquidem
 ferrugineum esse fuscum & subobscurum colorem; Vergi-
 liumq; cum ferrugineum nominat hyacinthum, ad fabu-
 lam eius alludere, quæ hyacinthum ex sanguine hyacinthi
 adolescentis natū fingit: ferrugineam siquidem ab eo etiam
 dici, Charontis funestam & luctuosam cymbam. Sed his
 Vergilius ipse contradicit, Bucolicôn ecloga tertia, ubi
 hyacinthum suauiter, id est non intensè rubere scribit, his
 verbis:

Et me Phœbus amat, Phœbo sua semper apud me
 Munera sunt Lauri, & suaue rubens Hyacinthus.

OVIDIVS etiam loco superius adducto, eum pur-
 pureum esse manifestis verbis ostendit. Purpureus verò,
 omnis qui rubet color in floribus appellari consuevit.

RECENTIORVM plerique, hunc hyacinthum
 Poëticum appellant, ad differentiam nempe alterius, quem
 historicum Iodocus Vvillichius in commentarijs Georgicon
 Vergilij nominat. At nobis magis placet hunc scriptum hya-
 cinthum

cinthum dici : alterum verò , de quo inferius suo loco , non scriptum : in hoc etenim lugubres notæ inscriptæ reperiuntur : in illo verò nullæ sunt.

P A V S A N I A S Corinthiacon lib. secundo, scriptum *hyacinthum* , aut ei simillimum florem *Comosandalon* ab *Hermionen* sibus appellari, memoria prodidit, ritus referens, qui ab ipsis in honorem *Chthoniæ* deæ, statis festis aguntur diebus. *Pompæ* agmen ducunt, inquit, sacrificuli, & qui annuos magistratus gerunt : sequuntur femina ac viri : ipsi etiam pueris solenne est, deam cum pompa deducere. Incedunt autem cum albis vestimentis, capitibus coronas ferentes, sunt eæ corollæ ex flore contextæ, quem *κομοσανδαλον* incolæ appellant. *Hyacinthum* ego illum existimo: est enim ei tum magnitudine, tum colore persimilis; habet præterea easdem luctus indices literas. Hæc *Pausanias*.

Comosandalons.

P O R R O purpureorum liliorum istorum, in medicina incognitus vsus est, & facultas incomperta: inter flores autem gratiam inuenere.

DE LILIO SYLVESTRI.

C A P. XXXIIII.

S Y L V E S T R E *Lilium* caules promit bicubitales aut altiores, rotundos : folia longa, lata, acuminata, non supra inuicem incerto ordine disposita, sed caulem quibusdam locis, stellæ modo radiata, circundantia: flores è suis pediculis deorsum dependent, *Lilij* diuisura, sed minores, colore purpureo obsoleto, purpureisq; aliquot maculis splendentes, & staminibus eiusdem coloris in medio; quorum foliola retrorsum reflexa in circulum aut orbem ferè recurvantur: radices bulbosæ veluti ex multis nucleis coniunctæ, aurei vel flauï coloris; ex quibus fibræ dependent. Nascitur *lilium*
istud

istud complurimis Germania locis, in syluis & montibus, Fuchſio & Geſnero teſtibus. Belga cum alijs Lilijs in hortis habent. Floret ſub finem Maij, aut Iunij initio, candida Lilia anteuertens.

GERMANI, *Goldwurtz* à ſauro bulbi colore, & *Heydnifch blumen* appellant. Noſtri *Helickens van Caluarien*. Galli, *Lys ſauuage*, hoc eſt, *Lilium ſylueſtre*. Eſt tamen & aliud ſylueſtre *Lilium*, alio nomine *Hemerocallis*, de qua ſequenti capite. Matthiolus in Italia à Chymiſtis *Martagon* dici, ait.

- 2 AD hoc genus Lilij, referendum quoque videtur, quod *Hemerocallidem* alteram, Matthiolus nominat, & in Iapidia montibus reperiri refert. Pingitur iſtud ab eo, caule comoſo, & folijs multis, incondito ordine circa ipſum diſtis: flore ſoliola ſua recuruante, Lilio ſylueſtri ſimili: radicibus ex multis, veluti paruis bulbis conglomeratis.

V SVM autem vtrumq; hoc Lilij genus, in medicina nullum habet.

DE LILIO NON BVLBOSO.

CAP. XXXV.

NON bulbofi Lilij duo reperiuntur genera, ſorum colore diſcreta. Vni, ſlos luteus: alteri, in rubro obſoletiori purpureus. In lutei genere ſlos vnus minor; alterius, paulo maior eſt: vterque tamen purpureo minor, qui maximus eſt & Lilio candido magnitudine ſerè ſimilis.

S VNT autem non bulboso Lilio, ſolia oblonga & anguſta, Porri aut *Aſphodeli* ſolijs ſimilia: caulis cubito altior, rotundus, levis, abſque ſolijs, ſuperius in apophyſes, id eſt, ramulares eminentias, ſue propagines, duas aut quatuor diuiſus: in quarum ſingulis, flores tres aut quatuor, *Lilium* forma

forma & diuifura referentes : colore in vno quidem genere Ochra, vt diximus, luteo ; in alio rubro purpureo, cuius tamen medium floris, luteum est : poſt flores, craſſa, triangulares gignuntur ſiliqua ; in quibus ſemen nigrum & ſplendens, *Paonia* ſemini ſimile, ſed minus. radices ſubſunt non bulbosæ, ſed veluti *Aſphodeli* lutei, multa, oblonga, coherentes ; & vni quidem, cui videlicet flores maiores aut purpurei, craſſiores, nodofioresq³ ; alteri verò minoris floris, tenuiores & longiores ; è quarum annexu fibræ quædam craſſiores ſerpunt, quibus non ſecus ac *Aſphodelus* luteus, in plures plantas facile multiplicatur. Peregrinum Belgio iſtud *Lilium* eſt, & aliunde inuectum. Floret vnâ cum *Lilio* purpureo maiori, vel paulo ante, *Lilia* candida præcedens.

LILIVM luteum nonnulli appellant ; ſed rectius non bulbosum *Lilium* nuncupatur : alij *Liliaginem*, plerique *Liliaſtrum* : veteres autem *Hemerocallida* dixerunt. Reperiuntur autem apud ipſos *Hemerocallides* duæ ; vna frutex, alia ſlos eſt.

Hemerocallis frutex.

HEMEROCALLIS frutex ex genere eſt coronariorum & lignoſorum, quæ minutis, tenuibusq³ conſtant folijs : ſemine exit ; radiceq³ eſt lignoſa : vt auctor *Theophrastus* lib. 6. de hiſtoria ſtirpium. *Plinius* lib. 21. cap. 10. hanc *Hemerocallidem* inter eas ſtirpes numerat, quæ ſolis folijs coronant.

Hemerocallis ſlos.

ALIA *Hemerocallis*, ſlos eſt, qui nocte tabeſcit, oriente verò Sole pullulat, *Athenæo* teſte : quale iſtud non bulbosum *Lilium* ; præſertim quod purpureum & fugaciſſimum eſt, & vno tantum die vigeat ; matutino ſiquidem tempore exortum, veſperi flacceſcit.

DIOSCORIDES *Hemerocallida* apophyſes ſiue ramulares adnaſcentias habere ſcribit, & in ſingulis flores tres aut quatuor, ochra colore : caules non bulbosi *Lilij*, in
propa-

propagines, siue ramulos distribuuntur; singuliq; flores tres aut quatuor promunt, & eos quidem, ochræ colore in vno genere. Iam & Porphyræthes, Hemerocallis nuncupata reperitur: hæc autem appellatio purpurei floris non bulboso Lilio conuenit. Quæ omnia non bulbosum Liliū, Hemerocallidem veram & legitimam esse, manifestè ostendunt. Tribuit Dioscorides Hemerocallidi, præterea radicem bulbosam: innuit istud, apud Dioscoridem Hemerocallidis descriptionem deprauatam: vel enim superfluum scilicet, & veritati repugnantium adiectione, ampliata, vel duorum Liliorum descriptiones, in vnā contractas; Hemerocallidis videlicet, & alicuius alterius Lilij. nisi fortassis & bulbosum aliquod sit Liliū, apophyses faciens, & vnius tantum diei florem luteum habens; quale tamen nondum constat alicubi repertum esse.

Dioscoridis descriptio suspecta.

HEMEROCALLIDIS autem descriptio, his verbis apud Dioscoridem traditur. ἡμεροκαλλὶς φύλλα ἔχει καὶ καυλὸν ὅμοια κρίνω. χλωρὰ δὲ ὥσπερ πρᾶσα. ἀνθὴ δὲ ἐν αὐτῷ καθ' ἐκάστην ἀπόφυσιν γ' ἢ δ' τὴν σχίσιν τῷ κρίνῳ ὁμοίαν ὅταν ἄρξηται χρίνειν. τὴν δὲ χροῖαν ἰσχυρῶς ὠχρεῖν. ῥίζαν ὁμοίαν βολβῶ ἐνυμέλει. Id est, Hemerocallis folia habet & caulem Lilio similia, viridia vt Porrum: flores in ipso, iuxta singulas apophyses tres aut quatuor, diuisura Lilio similes, cum primum hiare ceperint: colore valde ochræ, radicem similem bulbo magno.

DICITUR verò Hemerocallis & ἡμεροκατάλαχτον, κρίνον ἄγριον, κρίνανθεμον, πορφυρανθές, βόλβος ὁ αἰματικός, ἀντικάνθαρον, Liliū agreste & Liliū marinum. Et omnibus his nominibus Liliū non bulbosum nuncupari potest, excepta tantum bulbi hæmatici appellatione, quæ Lilio alicui bulboso magis conuenit.

CÆTERVM facultates Lilij non bulbosi incomper-
ta sunt,

ta sunt, cum nullius, hac etate, in medicina aut cibatu sit usus.

DIOSCORIDES autem Hemerocallidis radicem tritam ait, & potam; aut cum melle & lana in pessa appositam, aquam & sanguinem ducere: folia trita imposita, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigare: sed & radicem & folia, ambustis vtiliter imponi.

DE LILIO CONVALLIVM.

CAP. XXXVI.

QVOD Lilium convallium recentior nuncupat etas, folia duo aut tria promit, virentia, leuia, latiuscula, Lilij folijs similia, sed minora: caulem tenuem, palmarem; circa quem à medio sursum versus, flores parui, rotundi, hiantes, per oras denticulati ac reflexi, albidii & odorati, & fructus inde rotundi, rubentibus Asparagi baccis haud multum ab-similes, verum minores; semen in his durum & amaricans: radices tenues sunt, longæ, aliquantulum geniculatæ, serpentes.

IN syluis & locis vmbrosis sponte exit. Floret circa Calendas Maij mensis.

GERMANI, *Meyenblumlin* & *Meyenrysz* inde nominant: Belgæ, *Meyenbloemkens*: Galli etiam Muguet: est tamen & alia ab ipsis Muguet dicta, Lappaginis videlicet species, à Plinio Asperugo nuncupata. Gesnerus florem istum Callionymum appellari posse existimat, nostra etas Lilium convallium vocat.

CALIDÆ & siccæ qualitatis flores & fructus participes sunt. Feruntur flores aduersus apoplexiam, nervorum resolutiones, vertiginem, morbum comitiale, ac alios cum cerebri frigida humiditas, intemperie morbos, auxilia-

res esse. Sunt etiam qui velint flores istos cor roborare, ac cardiacis quoquo modo assumptos prodesse: oculorum item caligines decocto aut succo eorum discuti.

EIVSDEM cum lilio isto generis esse putatur, quod² Vnifolium dicitur: folium huic vt plurimum in tenui pediculo singulare & vnicum est, latum, nervosum & acuminatum, magnitudine ferè foliorum hederæ; circa caulicu-

lum autem breuem tenuemq³ bina, eiusdem formæ sed minora, supra quæ flores candiduli Lilij conuallij similes, at minores, & nullius aut exigui odoris: baccæ sequuntur exiguæ, per maturitatem rubentes: radices tenues, obliquæ, serpentesq³ fibræ sunt.

EXIT iisdem & similibus, quibus Lilium conuallium locis: floretq³ eodem tempore aut paulo post.

VVLGO Einblatt nuncupant, id est Vnifolium siue μονόφυλλον.

TRADITVR à quibusdam rescicatorum radicularum puluis, aduersus pestilentem bubonem efficax esse, si statim initio ipsius mali, drachmæ pondo cum aceto, & vino, aut aqua permixtis detur.

DE ASPHODELO. CAP. XXXVII.

ASPHODELI genus vnicum Dioscorides; Plinius verò duo fieri genera, & Dionysium feminam ac marem esse dixisse, refert. Posterior etas duo triaue Asphodeli genera obseruauit; & præter bulbosum quidem, cuius Galenus meminit.

PRIMUM genus, album quis dixerit: alterum verò, ¹ luteum.

FOLIA autem primus habet complura, oblonga, angusta, Porri folijs similia, acuminata, caulem rotundum, laeuem, cubito longiorem; quem à medio sursum versus multi quinque foliolorum flores patentes exornant, colore candidi, aut ex valde diluto rubro modicè purpurascentes, staminibus in medio; post quos capitula sequuntur orbiculata: semen in his durum triangulum nigricantis obsoleti coloris. radices ab vno capite complures exeunt, oblongæ, inferiore sede crassiores, magnis glandibus quodammodo similes, succosæ, cum amaritudine leni, sapore adstringenti. In Gallia Prouincia, Italia, Hispania, & alijs locis, sponte exit: apud Germanos & Belgas, non nisi satus prouenit. Floret hic Maio & Iunio, ac particulatim quidem, ab imis incipiens, aliquot postquam satus est annis.

HVIC similis floribus, folijs, & semine, alius quidem ² Asphodelus est minor, cui non glandulosæ, sed fibrosæ sunt radices. Floret protinus & primo anno, deinde intermori-
tur: Pseudo Asphodelus quidam non abs re esse videtur.

ASPHODELVS autem Græcis quidem ἀσφόδελος, Latinis Albucum siue Albucus, & hastula regia dicitur. Caulis cum floribus ἀνθεγινός. Plinius caulem floriferum Anthericon; radicem verò, id est bulbos, Asphodelum nominari refert.

MEMINIT huius Asphodeli Hesiodus in Operibus & diebus, ubi stultos ait ignorare quàm magnum bonum sit in Malua & Asphodelo. Nam huius præcipuè Asphodeli radices edules sunt. Galenus tamen non de hoc Asphodelo, sed de bulbofo eum scripsisse opinatur; cuius tamen bulbos non nisi compluribus elixationibus esculentos reddi, ipsemet testatur; quales, non est verisimile Hesiodum commendasse; qui cibum aliquem paratu facilem per Maluam & Asphodelum insinuasse videtur. Verba eius sunt:

Νῆπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλεὸν ἥμισυ πάντες,

Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφodέλῳ μεγ' ὄνειαρ. Id est, Stulti neque sciunt, quanto plus dimidium sit toto,

Neque quàm magnum in Malua & Asphodelo bonum.

CÆTERVM Asphodeli, vt Dioscorides tradit, radices potæ, urinam & menses ciunt; sanant etiam lateris dolores, & tussēs & rupta conuulsag; drachmæ pondo potæ ex vino: facit ad vomitiones magis idoneos, tali magnitudine in cibo sumpta: datur vtiliter à serpente demorsis trium drachmarum pondo; sed imponere moribus oportet, & folia, & radices & flores in vino cōtrita: sordida item & depascentia vlcera; mammarum etiam ac testium inflammationes, phymataq; & furunculos in fece vini radix decocta curat: sed recentibus inflammationibus cum polenta auxiliatur.

SUCCVS radicis addito vetere vino dulci, myrrha & croco, illinendis per quàm vtile oculis sit medicamentum, si simul decoquantur. Ad purulentas aures idem per se & cum

thure, melle, vino & myrrha tritus, prodest. In contrariam aurem infusus, dentium dolores sopit.

VSTÆ radicis cinis Alopecias impositus ad pilum reducit.

OLEVM in excavatis radicibus ad ignem decoctum, exulceratis pernionibus & ambustis illitu prodest : & in aures infusum earum doloribus auxiliatur. Vitiliginem albam, linteo antea in sole perfrictam, illita radix exterit.

SEMEN & flores præcipuè, aduersus Scolopendras & Scorpiones excellens sunt remedium, in vino pota.

DE ASPHODELO LVTEO.

CAP. XXXVIII.

PRÆTER Asphodelum superiori capite descriptum, & alius est luteus cognomento ; folia cui sunt oblonga, angusta, striata, in virore quasi cærulea, longiora & angustiora quàm primi: caulis rotundus, cubitalis: flores in eo, à medio sursum versus, plurimi ; alterius satis similes, ceterum colore lutei, staminibus in medio: capitula succedunt rotunda, in quibus semen: radices similiter complures, sed singulæ oblongæ & tenues, multo quàm primi & tenuiores & longiores, colore luteolæ, supra quas fibræ quædam laterales exeunt, per quas in plures alias stirps ipsa facillè multiplicatur. Peregrinus & hic Asphodelus Belgio est, nec alibi quàm in hortis reperitur. Floret similiter Maio aut Iunio mense ; folia eius pleraque hyeme, si non admodum rigida fuerit, virent ; Vere noua exeunt.

RECENTIORES Asphodelum luteum à florum colore luteo appellant ; à Dionysio femina dictus esse videri potest, & Plinij alter.

PORRO quis huius Asphodeli vel in cibatu, vel in medicamentis vsus sit, exploratum nondum est.

BVLBOSVS *Asphodelus* folia habet porracea, sed tamen angustiora & breuiora quàm primi *Asphodeli*; caulem rectum, rotundum, floribus similiter multis circum vestitum, rarioribus tamen, primi *Asphodeli* floribus haud multum dissimiles, ex sex paruis acuminatis foliolis, & aliquot in medio staminibus compositi: capitula quoque triangularia, sed oblongiora, in quibus semen: radix subest bulbosa magnitudine esculenti bulbi, aut maior. Apud Belgas non nisi hortensis est. Floret eodem, quo primus, tempore, aut serius paulo.

ASPHODELI speciem esse caulis *Antherico* similis ostendit; qua de causa & eum *Asphodelum* esse apparet, cuius Galenus lib. de alimentorum facultatibus secundo, meminit his verbis.

RADIX *Asphodeli*, & magnitudine, & figura, & amarore *Scille* radici quodammodo est similis: si tamen ut *Lupini* paretur, maximam partem sui amaroris deponit; inq; eo à *Scilla* discrepat. Nam *Scille* qualitas difficillimè eluitur. *Hesiodus* certè *Asphodelum* laudat cùm sic ait: Nec quanta in *Malua* & *Albuco* sint bona, norunt. Equidem noui quosdam rusticos, qui grassante fame, vix tandem compluribus elixationibus, macerationibus in aqua dulci, esculentam ipsam reddiderunt. Porro hæc quoque radix, quemadmodum & *Dracontij* facultatem habet tenuandi atque aperiendi. Proinde quidam pro summo remedio ipsius *Asparagum* ictero laborantibus exhibet. De eodem verò *Asphodelo*, & lib. de simplicium medicamentorum facultatibus idem scribit. Radices etenim *Asphodeli* viribus *Aro*, *Arifarro*, & *Dracontio* similes esse ait, quales certè huius, non
primi

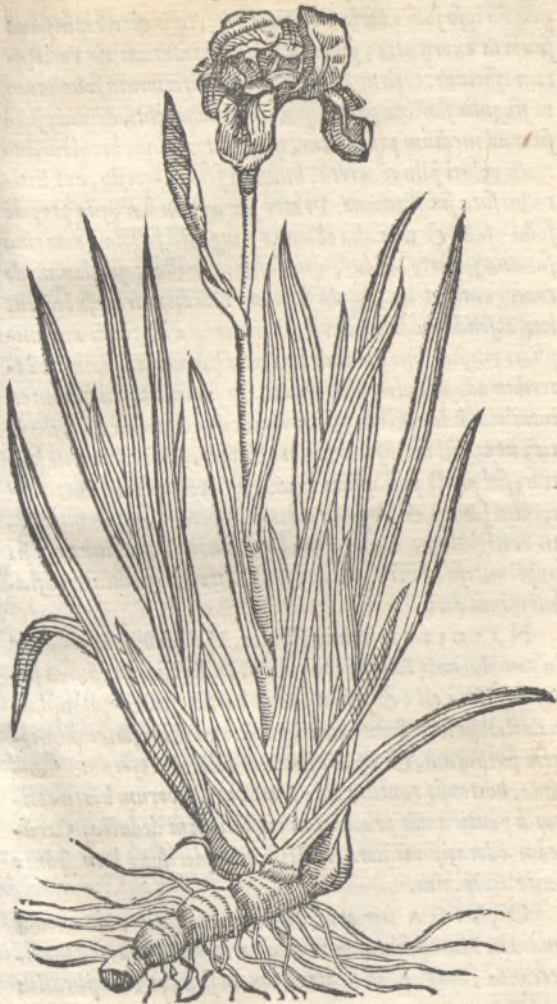

primi illius sunt. Verba Galeni, hoc loco, de *Asphodelo*, hæc sunt: Et huius radix utilis est, sicut *Ari*, *Arisari*, & *Dracontij*, nempe extergentis facultatis. *Vsta* autem cinis calidior, & exiccantior, subtiliorq³, ac digerere potentior efficitur, ac proinde & *Alopecias* sanat.

DE IRIDE. CAP. XL.

• *IRIDIS* species floris colore differentes, complures esse *Dioscorides* innuit. Flores siquidem, ait, varij aut candidi, aut lutei, aut nigri, aut purpurei, aut cyanei. Quam coloris diuersitatem, non in vno flore, vti *Andreas Lacuna* existimauit, sed in diuersis reperiri *ἁπτόπτης* testis est *Antonius Musa*; qui à se conspectos in *Illyrico*, *Iridis* flores plerosque candidos, alios pallidos, nonnullos luteos, quosdam purpureos, plurimos ceruleos, in examine simplicium scribit.

FOLIA omnibus oblonga, ensis aut gladij similitudine: caules rotundi, laues, cubitales, nonnullis altiores; in quorum summo flores *παράλληλοι* siue alterno ordine positi, terni quaterniue, odorati. Constant flores senis potissimum foliolis, quorum tria deorsum repanda arcus modo reflectuntur, alia tria sursum & contra se mutuo curuantur. Color candida per totum quidē florem candidus est; lutea, luteus; cerulea siue nigra in saturata cerulea purpura nitet, *μελαρίον* siue *Viola* nigra colorem referens; purpurea verò in ceruleo purpureus, sed eius tamē quæ *Belgio* vulgaris est, non in omnibus foliolis neque ab omni parte similis; sursum etenim reflexa, pallidiora sunt & colore dilutior, præsertim vnus, cuius hæc pallidissima & ad aquæ *κυάρεον* colorem accedunt; deorsum curuata inferiore parte pallent; superiore verò pulcherrimū purpurea siue nigra *Viola* dilutū colorem proximè exprimunt; intermixtis interim lineis candidis, quæ

quæ ab ipso folij exortu ac veluti base, tum & ab ipsa flaua fimbria exorientia, gratam coloris mixturam & varietatem efficiunt. Oritur fimbria ab ipsa inferiorum foliolorum in singulis floribus parte, qua calyci inhaerent, & inde sursum ad medium producitur, multis, tenuibus, breuibus, luteolis veluti pilis concreta, humani ferè supercilij, aut Erucae hirsutæ similitudine. Præter sex autem hæc, quæ propriè folia, sunt & tria alia oblonga, angustæ foliola, extrema summaq; parte bifida, quæ fimbriam illam quodammodo contegunt: sub his singula stamina. Radices Iridi subiacent longæ, solidæ, nodosæ, ac veluti geniculatæ, digitali aut ampliori crassitudine, subinde in plures propagines, ipsis ex lateribus adnascentes distributæ, & summa terra hærentes, intus candidæ: quibus adhuc recentibus & nondum resiccatis, nonnihil inest feruentioris saporis, qui tamen non statim, sed paulo post quàm mansæ sunt, deprehenditur: tunc etenim fauces & lingua radicem impetens, igneæ qualitatis vestigium, ac *πυρότερον τὸ*, quod non facile eluitur, ipsis imprimit: siccæ verò gratiori sunt odore, & qualitate gustabili minus acri.

NASCITUR Iris in Illyrico, Macedonia, Africa, & in complurimis Europæ prouincijs. In Belgio, purpurea familiarissima est, & non modò in hortis, sed & quibusdam palustribus locis sponte exit, præsertim cuius flores dilutiorum purpuram, & aquæ cyaneum colorem referunt: Candida, hortensis tantum est; Lutea in paucorum hortis colitur à paucis annis primum in cognitionem deducta: Cæruleam odoratissimi floris in Hispania plerisque locis sponte exire accepimus.

OPTIMA Iris apud Illyricos prouenit, & melior quàm in Macedonia, non tamen parte maritima, sed mediterranea, magisq; ad Septentrionem sita; vt Theophrastus ait.

ait. Plinius Illyricam reliquis quoque præfert, & quidem non in maritimis, sed in palustribus (exemplaria, ferè syl-
uestribus, minus rectè habent) Drylonis, & Naronæ na-
tam: quam etiam Nicander in Theriacis commendat, sic
scribens:

Plinij lo-
cus restit-
tus.

Ἰριδιν δ' ἢν ἐθρεῖται Δρύλων καὶ Νάρονος ὄχθῃ. Id est,

Iridem quam aluit Drylon & Naronis ripa.

SUNT autem hi fluuij Ptolomæo in Dalmatia prouincia
Illyrico vicina. Nicandri verò scholiastes, Drylonem flu-
uium esse ait Illyriorum & Narorum, qui Illyricos & Li-
burnos segregat; vbi Cadmus & Harmonia habitauerunt,
in serpentes transformati.

DIOSCORIDES inter Illyricas & Macedonicas
præstantissimam esse ait, quæ radice est densa, minuta,
frangi contumace, subruffo colore, multum odorata, gustu
feruido, odore integro, non situm redolens, & sternutamen-
ta dum tunditur mouens.

PROXIMA bonitate, Plinio auctore, Macedonica
est, quæ apud Galenum lib. 7. κατὰ γένιν in acopo quodam
Asclepiadis recipitur, cum tamen in alijs compositionibus
Illyrica ferè admisceatur.

TERTIO loco Africana est, quam Galenus lib. primo
de antidotis, multo inferiorem Illyrica testatur. Nam si, in-
quit, conferas eam quæ ex magna Libya Romam copiosissi-
ma adfertur, tantum ab Illyrica abest, quantum mortuum
corpus à viuo.

QUÆ in frigidioribus reperiuntur regionibus, deterio-
res ac viribus infirmiores sunt. Theophrastus has omnino
absque odore esse existimauit. In Trachia, inquit, ceterisq;
frigidioribus locis, ac minus coctura idoneis, odore penitus
caret: quod tamen non absolute verum est. Nam & Belgi-
ca Iris resiccata, non omnino absque odore est, licet tamen

K

odore,

odore, quàm Italica inferior; quæ hac ætate in Germania
& alibi, reliquis præfertur, & Florentina cognominatur.

IRIDIS flores mense Maio prodeunt: folia ferè semper virent: radices diuturnæ, vix vlla hyemis iniuria offenduntur; nisi fortè candidæ, cuius nimio hyemis rigore, subinde radices intermoriuntur.

IRIS Græcis ἴρις appellatur: Athenæus & Theophrastus ἴρις legunt, quasi consecratrix, quo nomine etiam Latinis dicitur: nonnullis radix Marica, vel potius radix Naronica, à Narone fluvio, circa quem optima & copiosissima, ut diximus, nascitur. Item ὀυρανία, celestis, ab arcu celesti, & ab eadem occasione θαυμασὸς, admirabilis; θαυμάσιαν enim arcum celestem Poëta aliquando vocant: Nominatur & Ἰερλίδη aut Ἰαλπίδην, καθαρῶν purgans, ὀρεγ-
τρίτος. Philinus Iridis flores λύκους, id est, Lupos vocari tradit, quodd deorsum arcus modo curuata, labiorum Lupi speciem quandam reddant. Germanis, Bilgen / Schwertel / Nostri, Lisch ouer Zee. Gallis, Flambe. Italis, Giglio & Iride, Iris nominatur.

1 IRIDIS species flore candido olim in officinis gignendi casu Græco ἰριος nuncupabatur: Germani, **Wiolwurtz / weiß Wiolwurtz**: Nostri, **wit Lisch**: Galli, Flambe blanche appellant. Hanc multi reliquis præferunt, & odoratiorem eius radicem affirmant.

2 ALIA Iridis species flore in ceruleo purpureo, Iridis nomenclaturam retinet: plerisq, tamen Liliæ, & in Apulia Spatula, ut Franciscanæ familia fratres Angelus Palea & Barptolomæus ab vrbe veterum scribunt: Itali, Giglio azurro, & Giglio celeste. Germani, **blauw Bilgen / blauw Schwertel / himmel Schwertel**: Brabantii, **blauw Lisch ouer Zee**. Huius speciem, quæ flore est dilutiore, plerique syluestrem Iridem nominant; ad differen-

tiam

riam candida, cum alterius hortensis. Sunt tamen & aliæ apud veteres sylvestres Irides, Xyris videlicet, & Ephemeron non lethale. Aloisius Anguillara Iridem hanc à Palladio Hyacinthum vocari existimat: alius Hyacintho, Iridis ac Gladioli nomen tributū dixerit. Verba Palladij sunt, lib. 1. de Apum castris, titulo 37. Herbas nutriat, Origanū, Thymum, Serpyllum, Satureiam, Melissophyllum, Violas agrestes, Asphodillum, Citraginem, Amaracum, Hyacinthum, qui Iris vel gladiolus dicitur, similitudine foliorum, &c.

PORRO Iridis radices recentes, & adhuc succo plena, impensè calidæ sunt, ad quartum ferè caliditatis gradum peruenientes. Succus earum non modò bilem, sed potissimum aquosos humores potenter educit, & hydropicos insigniter purgat, cum lactis sero, aut alio liquore, qui caliditatem eius nonnihil contemperet, epotus.

ARIDÆ in secundo sunt ordine intenso calefacientium & resiccantium: crassos & lentos humores, qui agrè ac difficulter educuntur, attenuant: respirationis difficultati, tussì veteri, & omnibus thoracis vitijs, quæ hinc oriuntur, multum in eclegmate profunt. Auxiliantur etiam lienosis, conuulsis, à serpentibus demorsis, perfrictionibus, rigoribus, & his quibus genitura profluit, cum aceto, inquit Dioscorides, potæ: cum vino menses ducunt. Decoctum ad infessus muliebres vtile est, emollit etenim & locos aperit: ad coxendiciū verò dolores, infusum: fistulas ac sinus carne implet; instar collyrii cum melle subditæ, sætus extrahunt: strumas & veteres duritias molliunt, coctæ & impositæ: aridæ vlcera replent: cum melle repurgant, & nudata ossa carne operiunt. Profunt capitis doloribus cum aceto & roseo impositæ: lentes & ephelidas abstergunt, cum Veratro albo & duplo melle superpositæ. Admiscentur pesis & malagmatis: in vniuersum multi vsus.

PRÆTER Irides superiore capite descriptas, reperiuntur & alie quedam Irides, de quibus deinceps agendum. harum vna minor, & tenuifolia non temerè appellatur.

EST hæc alijs similis, sed minor ac tenuior: folia habet breuiora, angustiora, nigrioraq; , aut casti quasi coloris, quæ confricata, grauiusculum reddunt odorem, Spatula fœtida propemodum persimilem, sed tamen minus graueolentem: caules similiter breuiores, sæpe vix cubitales; in quo flores bini, terniue, alterni, colore ceruleo saturato, forma aliarum Iridum propemodum similes, nisi quod ipsius foliola singula angustiora sint, & superiora contra se mutuo non adeo recuruentur, sed ferè erecta consistant. inferiora verò ac deorsum reflexa fimbriam non habeant, sed solam lineam luteam; quæ tamen parte calyci proxima, nonnihil hirsuta est: radices quoque oblique, nodosæ, & sibi inuicem implicite, & quandoque quàm aliarum densiores, longas, multasq; fibras inferius demittentes, foris ruffæ, intus subcandidæ aut subluteæ, gustu feruido, vti aliarum.

NASCITUR in Germania in apricis planisq; , pratis, frutetosus ac humentibus campis, teste Valerio Cordo, & non procul, vt Gesnerus ait, Tiguro. Apud Belgas non nisi in hortis prouenit. Floret eodem quo alia ferè tempore.

IRIDEM minorem & tenuifoliam, vt diximus, appellant. Videtur nonnullis Plinij Rhizotomos, quòd radice videlicet sit subruffa, breui, densaq; . Sed Rhizotomos Illyricæ est species, & quidem præstantior, Plinio auctore; hæc verò contra, alijs odore & potentia inferior, nec in Illyride, sed in Germania reperitur. Proinde non Illyrica aut Rhi-

zotomos, sed sui generis *Germanica* & *tenuifolia* quadam *Iris*, quæ *Spatulæ* fœtida species haberi posset, si semen quod in siliquis gignitur, non uti aliarum *Iridum* plantarum, sed veluti *Spatulæ* fœtidæ rotundum esset. *Plinij* autem de *Rhizotomo* hæc sunt verba: *Illyrica* duorum generum est: *Raphanitis* à similitudine; & quæ melior *Rhizotomos* sub-russa.

CÆTERVM potentia huius radix vehementer calida feruensq³ est; facultate & viribus alijs *Iridibus* non inferior: ad eadem, ad quæ illæ, ea propter, præsertim recentes, utiles.

DE CHAMÆIRIDE. CAP. XLII.

CHAMÆIRIS inter *Irides* minima est, folia habet *Gladiolo* minora, angustiora, pinguiora: caulem palmi altitudine, folijs breviorum: in quo flores non alterno ordine ac situ, ut in alijs, sed è summo cauliculi simul, singuli suis insidentes pediculis, erumpunt, odorati, & maturi pruni odore & aliquatenus colore, *tenuifolia* *Iridis* floribus minores, forma alioqui similes: foliola siquidem & huius floris angustiora sunt, & deorsum reflexa, simbriam illam humani supercilij non habent. radices parvæ & obliquæ sunt, foris ruffæ, intus candidæ, duræ, gustuq³ feruentes. *Peregrina* hæc *Iris* non modò *Belgio* aut *Germaniæ*, sed & *Italia*, ut fertur, est: & non nisi in hortis reperitur.

FLORET Maio mense: folia hyeme pereunt, Vere erumpunt nova.

IRIDEM esse *Illyricam* *Hermolaus* existimavit *Barbarus*, cum eam olim in horto *Felici* *Sophie* *Patau* conspiceret; sed ab *Illyrica* & legitima *Iride* eam differre, *Antonius Musa* in examine simplicium, satis ostendit. Nos

Chamæiridem nuncupauimus , antiqua destitutam appellatione ; nisi fortè Iris sit Astragalites dicta , cui aliquatenus similis est . Nam veluti astragali siue tali , parue , nodosa , duræq; huius Iridis radicle sunt . Astragalatidis Iridis meminit Soranus apud Galenum κατὰ τόπον lib. 7. &

Aetius

Aëtius sermone 13. cap. 3. in emplastro venatorum.

FACULTATE autem & viribus, hæc quoque Iris acris & impensè calida est, alijsq; Iridibus similis.

DE SPATVLA FOETIDA.

CAP. XLIII.

SPATVLA fœtida, caule, folijsq; iridi similis; folia tamen nigriora, grauem fœdumq; odorem spirant, præsertim si confricentur atque digitis atterantur: flores quoque similes sed minores, purpurei sed sordidi & obsoleti coloris: Cordus tamen cuiusdam saturata purpura arridere refert: succedunt siliquæ magnæ triangulares, quæ in tres dehiscen-tes finduntur: semen in his rotundum ochri siue Eruiliæ magnitudine, rubens, splendens, quod resiccatum contrahitur & nigrescit. Radices nouellis plantis rotundæ, & veluti bulbi aut cepæ alicuius caput, ex qua crassiores fibræ dependent: veteribus verò & multorum annorum plantis, multæ sibi inuicem implicite, magnum veluti cespitem constituentes, gustu feruida, vt & ipsum est semen. In Hetruria & alijs Italia locis sponte exit; apud Belgas vix alijs locis quàm in hortis reperitur. Florem edit Iulio & Augusto: semen Autumno maturatur.

PASSIM Spatulam fœtidam appellant, pleriq; etiam Iridem syluestrem: Germani, *wandtleuskräut* à potentia qua cimices enecat. Galli, *Glayeul puant*. Belgæ, *wantluyſcruyt* / *ſtinckende liſch*. Ruellius Sparganiū existimat, sed nos pro Sparganio aliam exhibuimus herbam, Sparganii apud Dioscoridem descriptioni melius respondentem: alijs Xyris esse videtur; quæ Fuchſii & Matthioli aliorumq; constans est opinio, olimq; nobis placuit, sed modo probari non potest. Si etenim diligenter Xyridis

descriptio expendatur, parum cum ea Spatula foetida conuenire deprehendetur. Nam folia Spatulæ foetidæ non latiora, sed quàm vulgaris Iridis angustiora sunt: slos non è siliqua aliqua, multò minus triangulari, erumpit: sed nudus & nullo integumento prius quàm dehiscat contactus, idem aliquando purpureus, sed in media nequaquam phœniceus: radices etiam non longæ & ruffæ, sed candidæ, & plurima parte breues. Quæ omnia Spatulam foetidam à Xyrīde differre ostendunt. Xyrīdis siquidem folia latiora sunt quàm Iridis; slos è siliqua erumpit, colore in medio phœniceus, & radices subruffæ, longæ, geniculatæ.

FACULTATE porrò ac viribus Spatulæ foetidæ radices & semina calida sunt, ad tertium caliditatis gradum ac siccitatis pertingentes. Foliorum succus cimices enecat, parietibus ac lecticis illitus.

DE XYRIDE EX DIOSCORIDE.

CAP. XLIII.

XYRIS Iridi similia habet folia, latiora verò & in summo acuminata; caulem è medio eorum cubitalem satisq; crassum, in quo siliquæ triangulares, & ex ipsis flores purpurei medio eorum phœniceo: fructus in folliculis fabis, aut, vt Oribasii exemplar habet, Eruo similis, rotundus, rubens, acris: Radix geniculata, longæ, $\pi\upsilon\pi\pi\alpha$ siue ruffa.

$\xi\upsilon\rho\iota\varsigma$ Græcè & Latine dicitur, à nonnullis Xeris & Xyrīda, Galeno teste. Item $\iota\epsilon\iota\varsigma \alpha\gamma\gamma\iota\alpha$ siue syluestris Iris, $\kappa\alpha\tau\alpha\iota\varsigma$ siue $\kappa\alpha\tau\alpha\iota\varsigma$. Vulgo autem incognita stirps est.

TENVIVM partium, inquit Galenus, attractoria, digerendi, ac nimirum etiam desiccandi, est facultatis cum radix, tum multo etiam amplius fructus; qui quidem & urinam ciet, & lienes induratos sanare potest.

DIOSCORIDES ait radicem contra capitis vulnera & fracturas facere, aculeos educere, & telum omne citra dolorem extrahere, admixta floris aris tercia parte, & Centaurij radice quinta, & melle: sanare & œdemata ac inflammationes cum aceto impositam: bibi ad conuulsa, rupta, coxendicum dolores, stillicidia vrinae, & diarrhœas cum passo tritam: fructum per vrinam potenter mouere trieboli pondere ex vino bibitum: Lienem verò minuere cum aceto potum.

XYRIDIS radix, Plinio auctore, strumas vel panos vel inguina discutit. Præcipitur, addit, vt sinistra manu lecta, ad hos vsus seruetur, colligentesq; dicant cuius hominis vitijq; causa eximant.

DE PSEUDO IRIDE, SIVE SYLVE-
STRI IRIDE LVTEA.
CAP. XLV.

PSEUDO Iris folia quoque Iridis gerit, sed longiora & angustiora, dorso aliquantulum vtrinque extante: caules glabros, Iridis haud dissimiles, subinde bicubitales; atque in ijs flores complures, vti aliarum Iridum; nisi quod horum superiora foliola omnino paruula sint, & eorum quæ in veris Iridibus visuntur, quedam veluti tantum rudimenta, ac prima lineamenta: siliquæ crassæ succedunt triangulares, in quibus semina multa simul compressa, ordine digesta, plana, cartilaginea, lentibus maiora: radices obliquæ, longæ, geniculatæ, cirrosæ, in propagines diuisæ, colore pallide rubentes, gustu adstringentes. Nasctur palustribus locis, humidis & riguis tractibus, Italia, Germania, Gallia, Belgioq; familiaris. Floret Maio & Iunio.

VVLGO, Germani, gel Schwertel & Drachen-

Wurtz: Nostri, geel Lisch; Galli, Glayeul ou Flambe bastarde. *Officina perperam olim Acoron appellauere: & maiori cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vsæ sunt. Nam non forma modo, quæ fortasse in aliquo conuenire potest, sed viribus potissimum, ab Acoro plurimum dissidet. Plerique hac occasione Pseudo Acoron nominant: nos Iridem luteam syluestrem, aut potius pseudo Iridem nuncupare maluimus, utpote Iridi quàm Acoro similiorem.*

FACULTATEM habet radix huius adstringentem, frigida & sicca secundo excessu; dysentericas & alias ventris fluxiones cohibet: menses sistit, & sanguinem vndeque manantem supprimit, in potu, aut aliter sumpta. Sunt etiam qui solum gestantem eam, ab omni sanguinis fluore tutum assirment.

DE ACORO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO, ET ALIIS.

CAP. XLVI.

ACORO cognatio & similitudo cum Iride est; folia, ut Dioscorides ait, habet. Iridis, sed angustiora, radices haud dissimiles, sibi inuicem implicatas, non in rectum descendentes, verùm obliquas, & secundum terræ superficiem, geniculis interceptas, subalbas, gustu acres, (& modicè amara, addit Galenus) odoris non iniucundi. Theophrastus Acoron inter eas stirpes refert, quæ cum seminibus flores edunt. Inuentu rarum Apuleius scribit, & non nisi cùm flosculum produxerit, agnosci posse. Plinij de Acoro historia, lib. 25. cap. 13. cum Dioscoride conueniret, nisi radices nigras traderet, & minus venosas eas esse ac ruptu faciles superadderet. Matthiolus Acoron folio depingit Iridis, radice longa, obliqua, & in superficie geniculis distincta, quod pro
legi-

legitimo sibi ab Augerio à Bousbeeck, Ferdinandi Imperatoris, apud Turcorum Imp. Oratoris missum memoriae prodidit.

PROVENIT Acorum in Colchide, Galatia, & Creta insula. Optima, inquit Plinius, Acori radices Ponticae; deinde Galaticae, mox Creticae: sed prima in Colchide, iuxta Phasim annem, & ubicunque in aquosis: Matthiolus ad se missas, è Nicomedia quodam magnae vastitudinis lacu collectas, refert. Est autem Nicomedia ciuitas Galatiae, Colebidi vicina. Colchis verò Ponto Euxino vicina provincia.

PRÆSTAT, inquit Dioscorides, Acoron densum, candidum, non cariosum, plenum, odoratum. Plinius tamen Creticas candidiores Ponticis ait. Sunt autem ipso auctore, Creticae Ponticis minus probatae.

Αcoros & Αcorov, Græcis: Latinis Acorum dicitur. Nonnullis, teste Apuleio, Αποδιόλας, Venerea, radix nautica, singentiana, vnguentaria: Officinae Europæ, magno cum errore, Calamum odoratum siue aromaticum appellarunt, pro Acoro pseudo Iridis radices, ut superiori capite ostendimus, perperam substituentes. Est verò & Acoros quibusdam Oxymirsinæ radix: ideoq; quidam hanc Αcorov αῤῥιον vocare malunt, ut Plinius ait.

ACORI radix, auctore Galeno, in calfaciendo & resiccando tertij est ordinis. Decoctum eius, Dioscorides inquit, vrinæ mouet: auxiliatur ad lateris, thoracis & hepatis dolores; item ad tormina, rupta & conuulsa: Lienem absumit: prodest stillicidio vrinæ affectis, & à serpentibus demorsis: succus radices, quæ oculorum claritati officiant, exterit. Miscetur etiam antidotis vtiliter hæc radix.

DE GLADIOLO. CAP. XLVII.

GLADIOLO folia sunt oblonga, angusta, striata, gladij modo mucronata, Iridis minora & angustiora: caulis levis, teres, cubito longior; circa cuius summum flores sex aut septem distantes, in ordinem supra inuicem, ad vnam caulis partem digesti, ex sex foliolis commissi, colore purpureo rubente splendentes: succedunt inde folliculi in rotunditate oblongi: semina in his tenuia, paleacea; radix gemini bulbi vno super alterum insidente, quorum superior Veris initio minor ac vegetior: inferior maior, sed flaccidior, qui paulo post perit, in plures subinde multiplicatus. Exit Gladiolus in pratis, in aruis inter segetes agro fecundo Italiae pluribus locis. Cordus in frutetosis herbosisq; etiam nasci scribit. Et quibusdam locis maior ac procerior; alijs vero minor ac breuior reperitur. Floret Maio mense.

GRÆCIS ξίφιον, Latinis Gladiolus, & nonnullis ensis appellatur. Sunt qui φάσγανον, μαχαίρωνιον, μαχαίροφυλλον, ἀνὰ κλῆρον, λιμνικὸν, ἄξιον, Gladiolum segetalem, & linguam Ceruinam nominent. Plinius etiam Cypirum appellat, vt lib. 21. cap. 17. Bulborum generi, ait, quidam annumerant & Cypiri, hoc est, Gladioli radicem: dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosiorēq; simul subacta. Item cap. 18. Cypirus est Gladiolus, vt diximus. Sunt autem ea, quæ cap. 17. reperiuntur, ex Theophrasto de phasgano ad verbum translata. Phasganon autem idem cum Xyphio est: vnde Plinium perperam Gladiolo Cypiri nomen dedisse, eumq; hoc modo cum Cypiro confudisse euident est & manifestum.

Plinij
error.

VALERIUS Cordus, Gladiolum Victorialem seminam nuncupat: alij Victorialem rotundam, & Germanicè, runde Heigwurtz / ad differentiam cuiusdam generis

Alij

Allij, longa radice, quod in altissimis Alpium iugis reperitur, & à Germanis *Seigwurtz* / *Victoria radix*, & *Victoralis* longa dicitur. Flores Gladioli Monacuccie ab Italis, ut testis Matthiolus, nominantur.

CÆTERVM radix Gladioli superior; attrahentem, digerentem, desiccantem etiam, ut Galenus ait, facultatem possidet. Dioscorides hanc cum vino, ait, & thure impostam spicula & aculeos extrahere, cum Lolij farina & hydromelite phigethla discutere, eamq; ob causam eiuscemodi emplastris addi: menses etiam appositam ducere. Ferunt, eodem auctore, superiorem cum vino sumptam, Venerem excitare: inferiorem verò steriles facere: quin & superiorem pueris enteroceliciis utiliter ex aqua propinari. Plinius infantibus vrinam ciere, & vesicæ vitij illiniri addit. Theophrastus Phasgani, id est, Gladioli, radicem decoctam dulcem esse tradit, & tritam farina admixtam panem dulcem & innoxium reddere.

DE SISYNRICHIO.

CAP. XLVIII.

SISYNRICHIO folia sunt graminis bina aut terrena, oblonga & angusta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo flosculi tres aut quatuor, pulchri, colore cerulei, verum fugaces, & paucis admodum horis vigentes, alternatim prodeuntes, forma quodammodo florum Iridis; ex nouem videlicet foliolis compositi: quorum tria deorsum reflexa, pro fimbria maculam habent plurima parte luteam; alia tria sursum versus aliquantulum eriguntur; tria verò reliqua respondentia ijs, quæ Iridis florum fimbriam contegunt, proportionem huic flosculo maiora & tenuiora sunt, sursumq; arrecta medium floris tenent, summa, extremâque parte diuisa:

DE SISRINCHIO.
CAT. N. 1.

diuisa: capitula inde succedunt oblonga, in quibus semen rotundum, paruum uti Rapi. radix bulbosa gemina, vno bulbo alteri superposito, sicuti Gladioli, sapore dulcis ac edulis, quæ inuolucro quodam integitur reticulato: quod quidem maioribus spissius est; minoribus verò minus crassum: duo etenim huius genera esse videntur magnitudine sola differentia. In Lusitania & alibi apud Hispanos nascitur. Floruit Mechliniæ Maio mense, in horto amplissimo & instructissimo D. Ioannis Brancionis viri generosissimi.

HISPANI Nozelhas, quasi nucas, siue paruas nucas appellant. Nobis Bulbi esculenti genus illud esse videtur, quod Græcè *στουγίχιον* ἢ *στουγρίχιον*, & Latine à Plinio Sisynrichium appellatur. Scribit etenim Theophrastus lib. 7. Sisynrichij proprium esse, radicis quidem, quod infra est, augeri primum; Vere autem apparente hoc tabescere: quod verò supra est edule incrementum sumere. Quibus verbis geminam Sisynrichio radicem & edulem esse ostendit: ut hinc bulbum hunc, quem Hispani Nozelhas nominant, verum Sisynrichium esse colligendum videatur. Nam gemina, ut scripsimus, est; & in Hispanijs passim editur.

DE LIRIO. CAP. XLIX.

LIRII vox polysemos est, pluribus floribus communis: Lirium enim lilium est; & Narcissus lirium est, de quibus suis locis. Præter hæc verò & alia duo propriè dictæ sunt Liria: vnum maius, Vere exiens: alterum minus, Autumnale; de quibus hoc capite agendum.

MAIUS Lirium folia habet Porro aut Asphodelo similia: caulem cubitalem: florem in summo Iridis aut Sisynrichij flori forma satis similem, sed maiorem quàm Si-

synrichij : colore aut totum luteum , aut caeruleum purpureum cum lineis luteis , quæ in inferioribus foliolis simbriz loco sunt : Radicem bulbosam , oblongam , cepæ similem . Plerisque Hispaniæ Betica & Lusitania locis sponte gignitur . Floruit Antuerpiæ in horto Petri Coldenbergij fidiſſimi ac diligentissimi Pharmacopœi , mense Iunio .

LVSITANOS Lirio nuncupare accepimus . Et certè *λευκίον* illud esse omnino videtur , quod à Theophrasto lib. 6 . Vere post Liliū exire traditur ; & aliud à Lilio & Narcisso est .

EST autem fortasse & idem hic bulbus , Apulei Hierobulbus , cuius meminit cap. 21 . Nam cū Iris apud veteres hieris nuncupetur , hic verò bulbus Iridis sit flore ; non improprie Hierobulbus , quasi dicas Iris bulbosa nuncupari poterit : nisi quis velit *ἱεροκόλον* , veluti magnum & grande bulbum dictum . Magna siquidem & grandia , *ἱερα* & sacra , ab antiquis cognominata fuisse , haud in ambiguo est . Nonnullis placet Hierobulbum Colchicum esse , quorum sententiam modò libentius referimus , quàm refellimus : sed ad Lirium reuertamur .

ALTERVM Lirium folia promit angusta & splendida , Leucoij bulbosi hexaphylli folijs perquàm similia , inter quæ caulis exit triuncialis aut quadrantalis , in quo flores vt Colchici Germanici , colore melini siue lutei , dies 10 . aut 12 . perdurantes , sed qui sub vesperam , vt Calendula & aliorum quorundam recludantur . radix subest bulbosa . Reperitur & in plerisque Hispaniæ locis . Autumno vnà cum Colchico florem facit .

LVSITANIS , Cibollina Alboraña dicitur , nomine diminutiuo , ad differentiam Scillæ , quæ ab ipsis Cibolla alboraña nuncupatur . *λευκίον ἑτερον* , id est , Lirium alterum Theophrasti esse videtur , quod lib. 6 . vnà cum Cro-

co florem facere incipere: atque statim primis imbribus florere, scriptum reliquit.

DE viribus horum Liriorum nihil compertum habemus, aut ab alijs traditum accepimus.

DE CROCO. CAP. I.

INTER flores & Croci flos est: sunt huic folia oblonga perquam angusta: flores pulchri, colore cerulei, Colchici floribus similes, sed magis saturata purpura nitentes, & in singulis stamina oblonga terna quaternaque, colore flammeo subrubentia, odore cum inaruerint forti, & caput implente; quæ cæteris partibus præferantur, colliguntur, & croci nomine vel sola veniunt: radix subest bulbosa, carnosæ, copiosa, & viuax.

SERITUR Crocus in pluribus regnis & prouincijs, ubi in agris segetis modo latè viret: vt in Cilicia Cyrenis, in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Gallia, Britannia. Gaudet, inquit Theophrastus, calcari pedibus: ideoq; iuxta semitas & fontes pulcherrimus exit. Seritur depositis radicibus.

OPTIMVS, inquit Dioscorides, Coryceus: secundum locum tenet, qui iuxta Corycum versus Lyciam, & in Lyceæ Olympo: deinde ex Aegibus Aetholiæ. Cyrenaicus & Centirupinus omnium in Sicilia viribus minus pollent. Qui ab Aquila Vestinorum vrbe adfertur, primum sibi locum in Italia vendicare, Matthiolus ait: sed Aquilino tamen præstantior, qui circa Viennam Pannoniæ, siue, vt vulgo, Austriæ, nascitur. In Gallia nusquam vegetior quàm in Agenensi agro, & Narbonensi, Ruellio teste. Probatum etiam, in Britannia insula meridionali parte, quam Angliam vocant, natus: ex altera verò & Septentrionali, quam Picti & Scoti tenent, reprobus est.

OPTI-

OPTIMVS autem vbicunque natus, qui pinguiſſimus, recens, fragranti odore, colore rutilo. Peſſimus ſqualidus & ſitum redolens.

CROCVS Autumno florere incipit, ſtatim, vt Theophrastus ait, primis imbribus, Vergiliarum occaſu. Florem edit ante folia, quæ mox ſubſequentur, & hyeme tota virent, æſtate nullibi conſpicua.

GRÆCIS ſimiliter κρόκος, Latinis etiam Crocum dicitur: Mauritanis Zaffaran; atque inde in Italia, Zaffarano: Germanis, Saffran/Gallis, Safran.

CÆTERVM Crocus paululum quid adſtringens ob-
tinet, ſed ſuperat in eo calefaciens qualitas, vt tota eius
eſſentia ſecundi ſit ordinis excalfacientium, primi exſic-
cantium: proinde & concoquendi vim quandam obtinet,
adiuuante in hoc paucula illi adſtrictione, vt Galenus ait.
Sodam, id eſt, Cephalalgiam, inquit Auicenna, facit, & ca-
piti nocet: id quod non exiguo, ſed nimio ſuo uſu efficere pa-
teſt. Vigiliæ ſiquidem copioſus inducit, quæ modum exce-
dentes capiti & ſenſibus obſunt. Moderatus autem Croci
uſus cerebro prodeſt, ſenſus vegetiores reddit, ſomnum &
torporem excutit, lætitiā gignit. Corroborat quoque Cro-
cus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perdu-
cit, pulmones aperit, & ab obſtructione expedit; & ad hæc
tam efficax remedium, vt ſubinde phthiſicis in ſummo vitæ
diſcrimine, & propemodum animam agentibus, ſpiritum
reducit, & vitam ad aliquot dies proroget, ſcriptuli di-
midij, aut ad ſummum integri pondi, cum paſſo aut vino
Pramnio, vel alio dulci exhibitus: quo modo etiam datus,
grauiſſimas ſubito irruentes, citra febrim dyſpnœas, ſtatim
& momento temporis tollere, non ſemel à nobis compertum
eſt. Crapulam etiam arcere, hoc modo ſumptum, Dioſcori-
des reſert. Laudatur ad hepatis & fellis obſtructiones, nec

non ad Regium morbum; atque hinc bonum colorem Crocum efficere, Dioscorides scribit. Additur eodem auctore ad omnes, quæ interaneorum causa temperantur potiones: sed nostra ætate ad eas potissimum, quæ menses, foetus & secundas educunt. Vrinam cit: Venerem excitat: ad vuluæ & sedis cataplasmata additur, nec non ad emplastra & cerata, veteres tumores & dolores discutientia: inflammationes herispelatodes mitigat: compositionibus auricularibus vriliter admiscetur. Oculos ab ectimatis & exanthematis cum lacte, aut fœniculi, Rosarumque stillatitio liquore præseruat illitus, & humorum in eos influxiones reprimit.

DE HYACINTHO NON SCRIPTO. CAP. LI.

HVIC Hyacintho folia sunt oblonga, angusta, læuia & splendentia, Porri folijs angustiora & minora: caulis folijs viduus, glaber, teres, cuius coma florum pondere & mole, cum primum debiscere incipiunt, grauata, deorsum recuruatur: flores oblongi, teretes, concavi, in latius se pandunt, per oras reflexi, colore vt plurimum cærulei, subinde albicantes, aut candidi siue niuei, aliquando etiam Violæ nigre dilutam purpuram referentes: semen in siliquis triangularibus paruum, rotundum: radix bulbosa, candida, perennis, lento succo, vti & tota herba, plena.

REPERITVR Hyacinthus iste in pluribus regionibus, & in nonnullis maior ac præcocior: in alijs minor & magis serotinus. Is etenim quem Italia & Belgium, orientalem nominat, folia habet pinguiora & latiora, caules crassiores, flores patentiores maioresque, ac citius prodeuntes. Germanicus & Belgicus singulis minor, flores tamen plures gignit, sed serius exit. Reperitur in Germania, vt

Cordus

Cordus ait, in apricis quibusdam tumulis : in Belgio verò etiam in aruis, & iuxta agrorum margines, fruticibus aut arboribus confitos : & præcipuè quidem prope Mechliniam urbem, vbi copiosus nascitur.

FLORET Aprili & Maio mense, orientalis etiam Martio.

ΥΑΧΥΝΘΟΥ Græci, Latini similiter Hyacinthum, vt Dioscorides auctor, Vaccinium quoque appellant. Vaccinium autem etiam Viola dicitur nigra, vt superius scripsimus. Cognominatur autem hic Hyacinthus non scriptus, ad differentiam nempe alterius superius descripti, qui luctus notas inscriptas habet.

DIOSCORIDES hunc Hyacinthum citra adiectionem nominat : nam alterum Hyacinthum Lilij purpurei nomine complexus videtur. Meminit huius Columella lib. 10. diuersitatem coloris, quæ in floribus, vno versiculo complexus:

Nec non vel niueos vel cæruleos Hyacinthos.

Belgæ Hyacinthum istum Græcam appellationem retinentes *Hyacinthen* appellant. Ruellius, Gallis, Vaciet dici, auctor est. Sunt verò & aliæ multæ huiusmodi Hyacinthorum species, vt recentiores iudicant, de quibus capite sequenti.

HUIUS porro Hyacinthi radix ordinis est primi in desiccando : secundi verò completi, aut tertij incipientis in refrigerando.

SEMEN leuiter extergit & adstringit ordine quidem tertio quadantenus exsiccans, ceterum in medio consistens caliditatis & frigiditatis, auctore Galeno.

RADIX, inquit Dioscorides, cum vino albo pueris imposita, diu impuberes seruare creditur : aluum sistit : pota urinam ducit, & à Phalangio commorsis opitulatur.

SEMEN

SEMEN contra serpentes auxiliatur: cum vino potum
Regium morbum expurgat.

DE ALIIS RECENTIORVM SPVRIIS
HYACINTHIS. CAP. LII.

DVOS Hyacinthos superioribus capitibus descripsimus;
vnum Lilij effigie scriptum: alterum paruum non scriptum.
Præter verò hos & alij multi, recentiorū iudicio sunt Hy-
acinthi. Nam omnes ferè anonymos flores è bulbis exeuntes,
aut Hyacinthos aut Narcissos iudicant; maiores siquidem
Narcissos, minores verò Hyacinthos.

INTER Hyacinthos itaque neotericos, primus folia
habet angusta quasi rotunda, bene virentia, per terram plu-
rima parte strata: cauliculos inter ea rotundos, glabros,
palmo longiores, in quorum summo flosculi parui, rotundi,
cavi, hiantes, colore caruleo, aliàs diluto, aliàs saturato:
post quos siliquæ membranose triangulares, in quibus se-
men paruum nigrum: radix subest bulbosa. Peregrinus no-
bis hic bulbus est, neque vsquam in Belgio sua sponte exit: in
hortis satus facillè comprehendit, & in plures bulbos citò
multiplicatur. Folia ante Hyemem exeunt: cauliculi primò
Vere: flores Martio.

HYACINTHVM Fuchsius appellat, & alteram eius
speciem facit. Nobis bulbus quidam esculentus esse videtur.
Sunt autem esculenti bulbi complura genera, vt Plinius &
Theophrastus tradunt.

ET genera quidem, inquit Plinius, Græci hæc fecere:
Bulbinen, Setanion, Pythion, Acrocorion (nonnulli Acro-
corodon legunt) Aegilopa, Sisynrichion. Quæ & Theophra-
stus, sed tamen non omnia lib. 7. cap. 13. refert. Sunt au-
tem quorum ipse meminit, λευκίον, & βολβίτη, & ὁ πίτιον

καὶ κύνιξ, καὶ τρέπον τινα τὸ σισυγίχιον. *Leucoion* inferius describetur. *Bulbinen*, *Plinius* ait, *Græcos* appellare herbam *Bulbine*. porraceis folijs, rubicundo bulbo. *Setanium*, cepæ quoddam genus est, vt *Theophrastus* & *Plinius* testantur. De *Sisyrichio* iam antè scripsimus. *Pytion*, *Cyx*, *Acroscorodon*, *Aegilops*, cuiusmodi bulbi sint, nondum certò reperire licuit: suspiciandū videtur *Κύνια* & *Acroscorodon* idem esse. Apud *Theophrastum* enim κύνιξ τυτιώνα: apud *Plinium* eundem *Acroscorodon* ordine succedit. Ex horum autem bulborum numero aliquem esse, hoc *Hyacinthi* vulgo dicti genus verisimile videtur; sed quis tamen sit, propter nimiam veterum breuitatem explicari nequit. Si coniectura vti licet, bulbus iste *Acroscorodon* est: si non, *Acroscorodon* allij genus sylvestre est. Nam folia, allij quandam similitudinem habent: nomen autem *Acroscorodon* similitudinem aliquam cum *Allio* indicat.

HVIC autem similis est & alter quidam spurius *Hyacinthus*, folijs similiter per terram stratis, sed latioribus & porri folijs similioribus, caule crassiore, floribus candicantibus, maioribus quàm alterius. Reperitur in hortis. Floret eodem quo prior tempore. *Matthiolus* hunc pro bulbo vomitorio depingere videtur, nullis interim notis eum describens; nullis testimonijs aut rationibus sententiam suam adstruēs; sed nudam qualemcunque imaginem cum nominis inscriptione exhibens. Nos bulbum vomitorium ab isto planè diuersum infra descripsimus: & hunc ex esculentorum numero esse censemus.

QVI tertius est inter neotericos *Hyacinthos*, folia habet longa, pingua, aliquantulum lata; caules longos, subinde dodrante altiores: flores à medio sursum versus, vnde quæque circa caulem multos, paruos, cauos, primum purpurei; vbi verò flaccescunt, obsoleti coloris, (reperiuntur & candidi)

duli) cacumine comoso: radicem, vti aliorum, bulbosam, sub-
ruffam, ac subpurpurei coloris. Reperitur, Fuchſio teſte, in
Germaniæ nemoribus: vt autem Matthiolus, inter ſegetes
& in fyluis. Aprili aut Maio floret.

HYACINTHI ſpeciem, & quidem primam, Fuch-
ſius, Tragus & Matthiolus faciunt: nonnulli Hyacinthum
ſylueſtrem nuncupant. Germani alicubi *Breunling* ap-
pellat, alibi *Bonds knoblauch* id eſt, *Allium Caninum*.
Non eſt tamen Allij aliqua ſpecies, ſed bulbi eſculenti genus
quoddam, veluti *Bulbina*; cui certè ſimillimus eſt. Bulbo
enim *Bulbina* rubet, & Porri folia Plinio auctore habet.
Videtur autem hæc ex Africa bulbus eſſe, quem Afrum co-
gnominant. Huic ſiquidem Dioſcoridis *τυππὸν*, id eſt, ruſ-
ſum bulbum eſſe ait. Sunt autem qui velint hunc tertium
ſpurium Hyacinthum *Scilla* aut *Pancreatij* ſpeciem eſſe:
quorum iudicium ea propter à nobis non probatur, quòd
Scilla & *Pancreatij* bulbi grandes ſint, huius autem parvus,
& illorum comparatione exiguus.

SVCCEDIT huic quartus ex ſpurijſ Hyacinthus à 4
Matthiolo depictus, folijs oblongis ac latis: caule longiuſcu-
lo, ab imo ſerè vſque ad ſummum ſloſculis circumueſtito:
radice bulbosa: quantum quidem ex eius icone colligere li-
cet. Neque enim qualis & huiusmodi ab ipſo nuncupatus
ſit, aſcripſit, ſed ſolam imaginem exhibuit: quaſi illa ſatis
ad cognitionem eius eſſe poſſet.

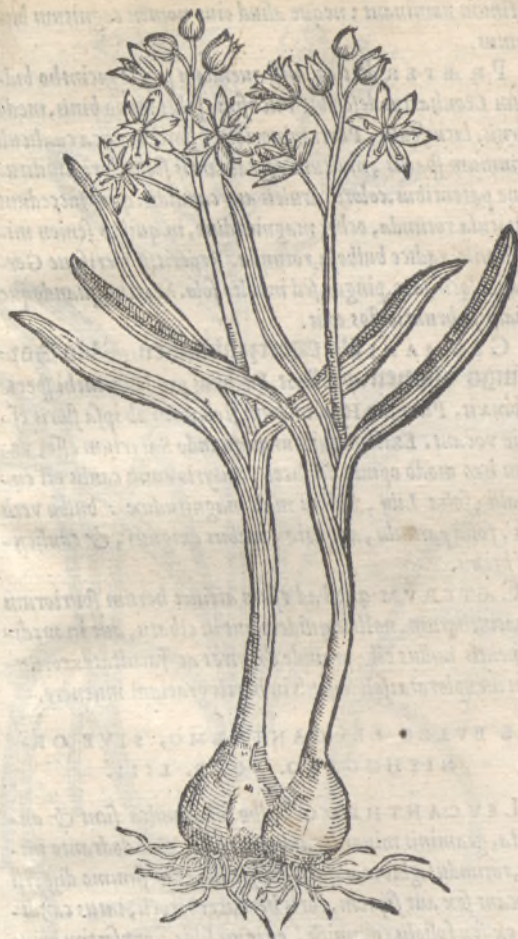
NVNCVPAT autem eum Orientalem alterum; &
ab Orientali ac legitimo Hyacintho, cuius antecedente ca-
pite meminimus, ſecundum facit.

QVINTVS appellatus Hyacinthus, qui ſerotinus eſt, 5
folijs eſt anguſtis, paruulis, & minoribus, quàm primi: cau-
liculis breuibus, tres aut quatuor digitos altis; ſloſculis in
ſummo raris, caruleis; ſtaminibus in medio exiguis: ſemine
in fili-

in siliquis triangularibus exiguo : radice parua & bulbosa.
Nascitur Gallie quibusdam prouincijs, vt iuxta Parisiorum
Luteriam. Floret exitu aestatis Augusto aut Septembri.

AUTVMNALEM Hyacinthum ea de causa & se-

rotinum nominant : neque aliud eius nomen cognitum habemus.

- 6 PRÆTER hos & aliū quendam pro Hyacintho bulbum Leonhartus describit Fuchsius, folijs modò binis, modò ternis, latiusculis, Porri minoribus : floribus circa cauliculi summum sparsis, multum & radiantis stellæ ferè similitudine patentibus, colore cæruleis aut candidis : quos succedunt capitula rotunda, ochri magnitudine, in quibus semen milio simile : radice bulbosa, rotunda. Reperitur plerisque Germaniæ locis, læto, pingui, sed inculto solo. Martio, quandoque etiam Februario flos exit.

GERMANI blo Mertzzenblumen / & blo Hornungs blumen appellant. Fuchsius pro Hyacinthi specie depinxit. Plerique Hyacinthum stellatum ab ipsa floris effigie vocant. Existimauimus aliquando Satyrium esse, verum hæc modò opinio displicet. Satyrio enim caulis est cubitalis ; folia Lilij, bulbus mali magnitudine : bulbo verò isti, folia paruula, angusta, bulbus exiguus, & cauliculus brevis.

CÆTERVM quod ad vsum attinet horum spuriorum Hyacinthorum, nostris quidem aut in cibatu, aut in medicamentis nullus est ; proinde & vires ac facultates eorundem inexploratæ : soli flosculi in hortis gratiam inueniēre.

DE BVLBO LEVCANTHEMO, SIVE ORNITHOGALO. CAP. LIII.

LEVCANTHEMO bulbo folia multa sunt & angusta, graminis minora : caulis inter hæc exit dodrante minor, rotundus, glaber, absque folijs : flores in summo dispersi emicant sex aut septem, foris herbacei viroris, intus candidi, ex sex foliolis commisti, exiguis lilij, præsertim prius quàm adaperiuntur similes ; qui Sole quidem splendente patent,

tent, noctu verò & cum aër nubilus etiam interdum reclusi permanent: capitula succedunt triangularia, Cachryos semini similia, in quibus semen exiguum: radix bulbosa, lento succo plena, sapore ut plurimum insipida & aquea, cum obscura tamen quadam acredine. Reperitur in agris frumentarijs, apud Brabantos locis compluribus. Maio mense flores edit.

Ornithogalon
Matthioli.

IN Belgio, *Welt ayeuy* appellatur, à Græcis *δενδρόγαλον*, quod à Plinio Ornithogale dicitur. Matthiolus alium omnino bulbum pro Ornithogalo depingit, caule videlicet foliosum, à nostro hoc Ornithogalo, quod Dioscoridis legitimum est, ea de causa differentem.

Ornithogalon
Ruellij.

DESCRIBIT porro & aliud Ornithogalon Ruellius lib. 2. cap. 77. quod à rusticis in Sueffionum agris eruitur: radice, inquit, bulbaceam speciem præ se ferente; è cuius medio cauliculus exit, tribus aut quatuor adnatis in cacumine: folijs, in capillamenta quadam extenuatis: floribus exiguis, foris herbaceis, intus lacteo candore candicantibus, qui simul coaceruati, veluti panicula quadam compactili callo squamatim coherentes, in pilulam extuberant, nucamentum pineæ nucis representantem: radix in orbem ferè collecta est, cortice pullo, candidissima intus carne, pulpaue perquam odorata. Vere vel æstate cum fronde viret: hyeme vel autumno cum exarantur agri, radicitus velluntur: diu seruari potest: & ubi annonæ premit inopia, plebis rustica famem & iciunia Castanearum more satiat; nec aliud humo genitum promptius in cibos cedit, cum frugum penuria gliscit. Mirè suisbus expetitur: rura ex agris sponte natum gratiorem cibum non norunt: lautiores etiam mensas ditiorum non reformidat. Pueris non incognita radices, qui propter astantes cum aratro terra proscinditur, aut in latiores porcas sulcatur, erutos vomere, colligunt, multo Castaneis suaui-

suauiores: quibus & crudis, & in cineribus incoctis vescuntur. Suestonensis ager, Churlos vocare consuevit: Hactenus Churli. Ruellius.

AT nobis huiusmodi radix, non Ornithogalon, sed Bulbocastanon quoddam esse videtur. Radix enim est bulbi forma, sapore Castanea; quale Bulbocastanon esse, nomen ipsum satis indicat.

DESCRIPSIMVS tamen nos in historijs stirpium vulgari lingua editis, aliud & huic dissimile Bolbocastanon; folijs videlicet Apij tenuioribus ac minoribus, ad Anethi accedentibus: caule tenui, dodranti: floribus in umbellis candidis: semine paruo, odorato: radice rotunda, & quando inaruit rugosa, foris nigra, intus candida, sapore inter Pastinacam & Castaneam medio; quod in Zelandia, Hollandia, ac etiam Britannia agris frumentarijs reperitur, & Alexandri Tralliani Βολβοκας ἀνθ' sue ἀγριονας ἀνθ' simillimum est. Sed ad Ornithogalon excurrens reuertatur sermo.

Bolbocastanon.

DIOSCORIDES Ornithogali fructum, ait, vnà cum pane coqui, vt Melanthium: radicem verò bulbosam, & crudam, & coctam edi.

DE BULBO SYLVESTRIS.

CAP. LIIII.

BULBO superiori capite descripto, non multum absterilis videtur, quem Leonhartus Fuchsius, & Hieronymus Tragus, sylvestrem agnominant: sunt tamen huic folia pauciora, & vnicum aut duo tantum, angusta & porracea: caulis brevis, tener, rotundus, dodrantis, aliquot in summo adnatis, in quibus flosculi stellarim radiati, bulbi Leucanthemi minores, colore ex herbaceo in luteum elanguescentes;

tes; staminibus in medio capillaceis; capitula semen seren-
tia triangularia; radix bulbosa, lenti succi, nullius odoris,
sapore aliquantulum, sed perobscurè Cepam referens. In
Germania locis vmbrosis ad margines pratorum exire fer-
tur. Martio ac Aprili floret, fructumq₃ perficit.

GERMANI *Feldzwibel* / *ackerzwibel* appel-
lant; quasi dicas Cepam agrariam. Ex *Hylostrium* & spon-
te nascentium bulborum est numero. Quo nomine à vete-
ribus nuncupatum fuerit non constat.

FACULTATES autem huius incognitæ sunt. Hie-
ronymus tamen Tragus, ex bulbo sub cineribus cocto, cum
melle cataplasma, vlceribus depascentibus vtiliter imponi
refert.

DE NARCISSO. CAP. LV.

NARCISSI genera, Dioscoride auctore, duo sunt.
Vtriusque flos albus est: sed vnius medio purpureus; alte-
rius luteus.

1 MEDIO purpureus folia habet virentia oblonga, Porri
folijs similia: caulem angulosum, absque folijs, dodrante aut
pede altiore, & in summo florem è membrana erumpen-
tem, vt plurimum vnicum, subinde geminum, mediocriter
amplum, odoratum, ex sex candidis foliolis congestum, in
quorum medio brevis calyx est circinata rotunditatis, pur-
purei per oras coloris, intra quem stamina brevia, cum api-
cibus subluteolis: capitula inde angulosa: semen in his ni-
grum: radix bulbosa Cepæ similis, quæ nucleos ex se demit-
tens in multos facile bulbos multiplicatur. Reperiuntur au-
tem huius generis tres, forma, colore, aut odore nequa-
quam; sed floreendi tempore differentes; magnitudine etiam
nonnihil, sed parum, dissidentes. Maiores medijs; præcoces
& serius prodeuntes minores sunt.

ALTER

- 2 **ALTER** Narcissus medio luteus, folia habet longiora, latiora, & aliquantulum minus virentia: caules proceriores, crassiores, & in singulis flores tres aut quatuor, prioribus similes, sed medio luteo; semen & radicem bulbosam similia.
- 3 **HVIVS** generis & alius quidam tertius Narcissus est, folijs non modo quàm primus, verùm etiam quàm Asphodelus, latioribus longioribusq; floribus in singulis caulibus quatuor aut pluribus, candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multo tamen quàm Narcissi lutei sylvestris breuiore: radix similis est & bulbosa.
- 4 **IAM** & quartus quidam est Narcissus antedictis forma similis, sed per totum florem & medio quoque candidus.
- 5 **SUNT** & Narcissi multiplicibus floribus, cum primis, tum alterius generis, folijs & bulbis alijs haud dissimiles. Ita varia semper natura, & ad stirpium herbarumq; genera multiplicanda fecunda; tum ad ea permutanda prona; praesertim si cultus mangonio adiuuetur, vel in alium locum stirpes transferantur. Hac etenim plurimum posse ad stirpium mutationem, & alibi scripsimus.

EXEUNT qui medio purpurei sunt plerisque Galliae locis, & apud Heduos ac Sequanos, in pratis. Dioscorides in montibus potissimum nasci tradit. Theocritus in pratis Narcissum gigni testis est, Eidylio 20. ubi Europam cum suis prata ingressam, bene spirantem Narcissum carpisse, canit his versibus:

Αἰ δ' ἐπεὶ οὖν λειμῶνας ἐσήλυθον ἀνθεμόεντας,
 Ἀλλ' ἔπ' ἀλλήλαισι τότ' ἀνθεσι θυμόν ἔτερπον,
 Τῶν ἢ μὲν νάρκισσον ἐϋπνοον, ἢ δὲ ὑάκινθον: Id est,
 Florida sed postquàm venēre in prata puella,
 His illa: hac alijs se floribus oblectabant;
 Narcisso illa quidem bene olente, atq; illa Hyacintho.

FLORENT in Belgij hortis , prioris generis præco-
ces Narcissi , initio Aprilis : medijs sub finem , seriores Maio
mense : medio lutei eodem ferè quo primi generis medijs ,
tempore.

GRÆCI huiuscemodi flores Ναρκίσσους, Latini simi-
liter Narcissos nuncupant. Belgæ, Narcissen & Spaen-
sche Menetten. Germani, Narcissen roßlin. Dictum
autem Narcissum Plutarchus in Symposiis , quasi nervos
hebetantem, & torpidas facientem grauitates, refert. Qua-
propter & Sophocles magnorum subterraneorum deorum
coronamentum eum vocat, quòd scilicet defuncti & morte
torpidi , torpido flore merito coronarentur . Appellatur au-
tem Narcissus etiam λείριον, & Apuleio teste, ἀνδρὸς, Βολ-
βὸς ἐμετικὸς, αὐτογενὲς. Lirium autem Theophrastus eum
appellat, cui latius est herba folium, & flos melinus longior,
qualis utique tertius est ; quem & ait sponte germinare:
qua de causa αὐτογενὲς , id est , à seipso genitus , vel per se
nascens , dici potest. Sunt verò & alia Liria sui generis, de
quibus supra scripsimus: & Liliū quoq; Lirium est. Iulius
Pollux, Homerum Lirij appellatione , complecti omne flo-
rum genus , auctor est . Ανδρὸς autem Narcissus propriè
montanus est, eo quòd ab aquis remotus proueniat. Βολβοῦ
ἐμετικὸν nomen ab effectū habet : Dioscoride siquidem
auctore Narcissus etiam vomitum concitat . Est tamen &
alius bulbus vomitorius propriè dictus , de quo capite sub-
sequente.

DE priore horum Narcissorum videtur scripsisse Theo-
phrastus lib. 7. vbi Narcissum ter florere, uti Scillam refert;
& tria quoque arandi tempora , uti illam demonstrare.
nam Scilla quidem caulem florum ternos exortus ostende-
re ait: Narcissum autem caulem non habere alterum, iuxta
eum qui floris est, fieri autem non potest, ut ex eodem caule

ter floreat . proinde tres differentes bulbos esse consequitur , qui tribus temporibus floreat , vti Narcissum medio purpureum facere iam scripsimus . Hunc etenim ter florentem existimare possunt , qui omnes tres vno eodemq; loco reperiunt , & differentes bulbos esse non animaduertunt . Idem verò & hic Narcissus medio purpureus ille est , quem Plinius lib. 21. cap. 19. purpurei floris esse scribit . Narcissi duo genera , inquit , medici in vsum recipiunt : vnum purpureo flore , alterum herbaceum . Nam purpurei floris Narcissum nuncupat , cui medium purpureum , vt eiusdem lib. cap. 5. seipsum explicans ostendit . Huius alterum , ait , genus flore candido , calyce purpureo . Calycem autem dicit , quod in medio flore , circuli instar , & stamina ac apices continet . De hoc etiam Narcisso Vergilius in Bucolicis ecloga quinta :

Pro molli Viola , pro purpureo Narcisso ,

Carduus & spinis surgit Paliurus acutis .

SECUNDI verò & potissimum tertij Narcissi , Ovidius tertio Metamorphoseon lib. meminit : vbi Narcissi formosi adolescentis mutationem in florem sui nominis describit , hoc carmine :

Nusquam corpus erat , croceum pro corpore florem

Inueniunt , solijs medium cingentibus albis .

DE tertio etiam scripsit Theophrastus lib. 6. De alio siquidem hoc loco , quàm lib. 7. agit . Libro siquidem 7. folium ei tribuit angustum , quale vtrique primus habet : sexto verò latius quàm Asphodeli , vti tertij est : quod diuersis locis , de differentibus Narcissis eum scripsisse , conuincit . Scribit autem Theophrastus lib. 6. Narcissi florem esse luteum , siue melini coloris , quod de medio floris calyce accipiendum esse , Ouidij testimonio iam ostendimus . Exemplaria penè omnia *μελάνα τὴν χροίαν* habent , quod Hermolao & Marcello occasionem dedit , vt Narcissi florem nigrum esse exi-

Theophras-
ti locus
emendatus

stimaverint. Sed pro μέλαινα reponendum est μίλινα. Est autem Melinus color, idem qui ochræ, siue luteus.

P V T A T V R autē & hic Narcissus serotinus à Theophrasto haberi, & Autumno demum florere, propterea quòd in ijs quæ extant exemplaribus, huius descriptionem mox subsequantur hæc verba: μετὰ γὰρ ἀρκτουῶρον ἢ ἀνθισις, καὶ πρὸ ἰσημερινῶν, id est, post Arcturum productio floris est, & circa æquinoctium. Verùm ad Narcissi historiam hæc non faciunt: inter Narcissi siquidem descriptionem & verba ista, defectus ac hiatus est. Nec spectant etiam ad Croci, vti Conradus Gesnerus in appendice scribit, quam Germania suis hortis subiecit: sed ad Lirij alterius historiam pertinent, quod eodem libro, paulo inferius Theophrastus vnà cum Croco τοῖς πρώτοις ὕδασι, hoc est, primis imbribus, siue Autumno, florere ait; vt diligenter vtrumque locum expendentibus manifestum statim fiet.

A C totidem quidem, quos propriè Narcissos dici opinamur, obseruare nobis contigit. Sunt tamen & alij quidam lutei appellari Narcissi, de quibus in mox sequentibus capitibus.

M V L T O R V M etiam Matthiolus icones exhibet; quos tamen excepto primo, non Narcissos, sed omnino alterius generis flores esse iudicamus. Nam quos secundo, tertio, & octauo locis depingit, Scillarum aut bulborum litto-
ralium species videntur; quales, & alibi & in Narbonensi Gallia, plerisque locis sponte exeunt. Quartus similis illi bulbo, quem Marcellus Vergilius cap. de Narcisso in commentarijs suis his verbis describit:

Narcissus
Marcelli
Vergilij.

Nos in Apenninis montibus his nostris, frequentem vidimus florem Augusto & Septembri mensibus florentem, figura Lirij, dodrantali altitudine, folijs qualia in Narcisso describuntur, singulari caule, iisdemq; alijs omnibus, ex-
cepto

cepto colore, qui nec candidus, nec purpureus, vt Plinius docet, sit, sed inter candidum & luteum colorem, nullius aut exigui odoris; vidimus & in mitioribus collibus enatum, sed non tam speciosum & magis albicantem. Quintum Gesnerus & passim omnes Tulipam vocant. Sextus & septimus Leucoia sunt bulbosa, flores à Narcissis multum differentes, de quibus infra.

CÆTERVM Narcissi radix, vt Galenus ait, vsque aded exiccandi facultate pollet, vt & maxima vulnera glutinet, vel ad incisiones vsque, quæ circa tendones accidunt: habet verò quiddam absterforium & attractorium. Eadem, auctore Dioscoride, siue estur, siue bibitur, vomitus mouet: prodest ambustis ab igne cum melle trita: praeisos quoque nervos agglutinat imposita: luxatis item malleolis diuturnisq; articulorum doloribus trita cum melle, & imposita subuenit: expurgat ephelin & alphum cum vrtica semine & aceto, at cum eruo & melle vlcerum sordes expurgat, & abscessus qui ægè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Lolij farina & melle.

DE NARCISSO LVTEO IVNCIFOLIO,
SIVE BVLBO VOMITORIO.

CAP. LVI.

HVIC Narcisso folia sunt oblonga, angusta, crassa interim propemodum rotunda, admodum leuia & flexibilia, iuncis cum leuore, tum colore, & quodammodo flexibilitate, nec non rotunditate similia; inter quæ medius exit caulis; in summo cuius, flosculi tres aut quatuor, vel plures, odorati, Narcissis forma similes, verum minores & colore per totum florem lutei; radix bulbosa, candida, tenui nigra
mem-

membrana integitur. Nascitur plerisque Hispaniæ locis sua sponte. In Belgio Aprili mense florem promit.

HISPANI à similitudine, quam folia cum iuncis habent, Ionquillias nuncupant: nos Narcissum Iuncifolium dicere possemus. Dioscoridis est Βολβός ἐμετικός, siue bulbus vomitorius. Id quod ex ipsa bulbi vomitorij descriptione colligi potest; quæ sic habet: Βολβός ὁ καλούμενος ἐμετικός ἔχει τὰ φύλλα ἰμαντώδῆστερα, ἢ πολλῶν μακρότερα τοῦ ἐδωδίου ρίζαν εἰκῆαν βολβῶ, περὶ ὃν φλοιὸς μέλας. Id est, Bulbus nuncupatus vomitorius folia habet flexibiliora & multo longiora quàm esculentus; radicem bulbo similem, circa quam membrana est nigra. Quæ descriptio huic Narcisso Iuncifolio simillima est: folia ei siquidem sunt multo quàm alicuius bulbi ἰμαντώδῆστερα siue flexibiliora, utpote iuncea propemodum lentoris; & perquàm longa, longioraq; multo quàm esculenti bulbi; & radix in tenui nigra membranula reconditur.

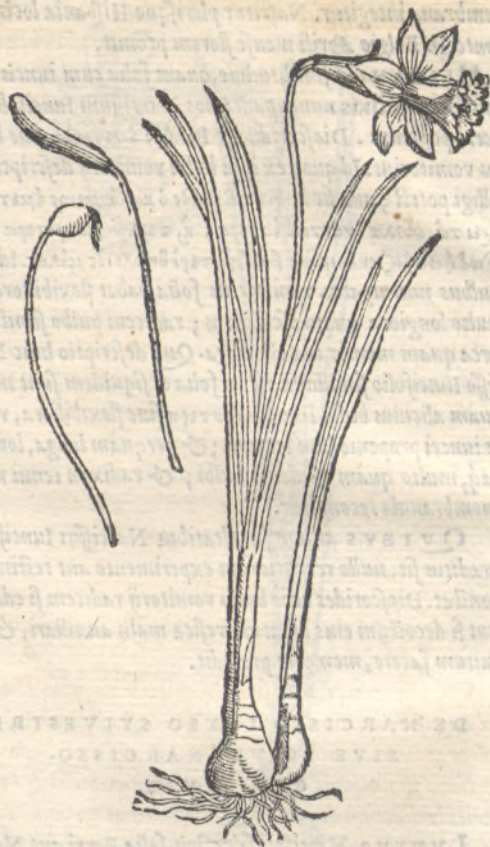
QUIBUS autem facultatibus Narcissus Iuncifolius prædictus sit, nullo recentiorum experimento aut testimonio constat. Dioscorides verò bulbi vomitorij radicem si edatur, aut si decoctum eius bibatur, vesicæ malis auxiliari, & vomitum facere, memoriæ prodidit.

DE NARCISSO LYTEO SYLVESTRI,

SIVE PSEVDONARCISSO.

CAP. LVII.

LYTEVS Narcissus sylvestris, folia Porri aut Narcissi similia promit, sed breuiora ac minora: caules dodrantales, atque in singulis flores singulos Narcissi similes, sed medio eorum calyce longiore, oblongioris calathi similitudine, colore per totum luteo, absque odore: capitula rotunda, oblonga, in

ga, in quibus semen: radix bulbosa, ut aliorum Narcissorum. Repertitur non paucis Belgij locis, circa margines agrorum & veruactorum, humido praesertim solo, & in sylvis locisq; arboribus confitis: & similibus quoque cum in
 Germa-

Germania, tum in Hispania: transfertur etiam in hortos. Floret Februario mense: Germani ea de causa *Geel Hornungs blumen* / id est, nostrate dialecto, *geel Sporkelbloemen* / nuncupant. Februiarius enim Germanis *Hornungs mont* / Belgis, *Sporkelle*.

APPELLANT verò & hunc *Narcissum Belgæ*, *geel Tydeloosen*: Latine autem vulgo *Narcissus luteus* & *Pseudo-Narcissus* dicitur.

CÆTERVM quod ad vires attinet, recentiorum quorundam experimento exploratum est, *Narcissi* huius lutei sylvestris radicum decoctum per aluum lentos & pituitosos humores, nec non serofos expurgare; & his prodesse, qui crudorum copia grauantur humorum; semine anisi & zingiberis nonnihil additis, quæ vt minus noceat, minusq; molestum sit ventriculo, adiiciuntur.

DE LEVCOIO BVLBOSO.

CAP. LVIII.

LEVCOII bulbosi tria nobis obseruare genera contingit: vnum trifolium, alterum hexaphyllum, tertium polyanthemum cognominari potest.

PRIMUM folia ex singulis bulbis bina promit, oblonga, angusta, in virore albicantia, folijs *Pseudo-Narcissi* lutei colore proxima, inter quæ medius exit cauliculus palmaris, in cuius summo flos è vaginula oblonga erumpit, à tenui pediculo deorsum dependens, foliolis tribus constans maioribus candidis, intra quæ alia tria breuiora ac minora, pallidè virentia, & aliquantulum striata; in medio floris stamina cum apicibus luteis: radix bulbosa est, foris obscuri & eius cuius Castaneæ nucleus coloris, quæ facile in plures bulbos multiplicatur. Peregrinus Belgio flos, sed Italiae & alijs

alijs regionibus familiaris. Exit præmaturè Februario mense, reliquos omnes serè flores antecedens.

LEVCOION videtur bulbosum Theophrasti, cuius meminit lib. 7. ubi bulbos recenset; & quod lib. 6. primum sese ostendere ait, & emicare ubi calum clementius est, statim etiam nondum hyeme exacta; ubi verò immitius postea. Nos ad differentiam sequentium, non inconcinne Trifolium bulbosum Triphyllon, & Violam bulbosam trifoliam, nuncupari posse existimauimus, à tribus nempe floris foliolis.

PROXIMO generi folia similiter sunt angusta, Porri & Pseudo-Narcissi similia, sed breuiora, virentiora, lauiora & magis resplendentia, versus terram aliquatenus reflexa: cauliculi tenuēs, palmares, flores in singulis singuli, rarissime gemini, deorsum quoque penduli, colore candidi, ex sex foliolis aliquantulum striatis commisi, staminibus in medio cum luteolis apicibus: semen in rotundis capitulis paruum, rotundum, laue, & colore flauum: radix candida & bulbosa in plures facile propagatur. Plerisque Germaniæ superioris locis in vmbrosis & humidis syluis reperitur: apud Belgas hortorum areas exornat. Floret eodem quo superius tempore, aut non multo post.

GERMANI, weiß Hornungs blumen: Nostri witte Tydeloosen appellant.

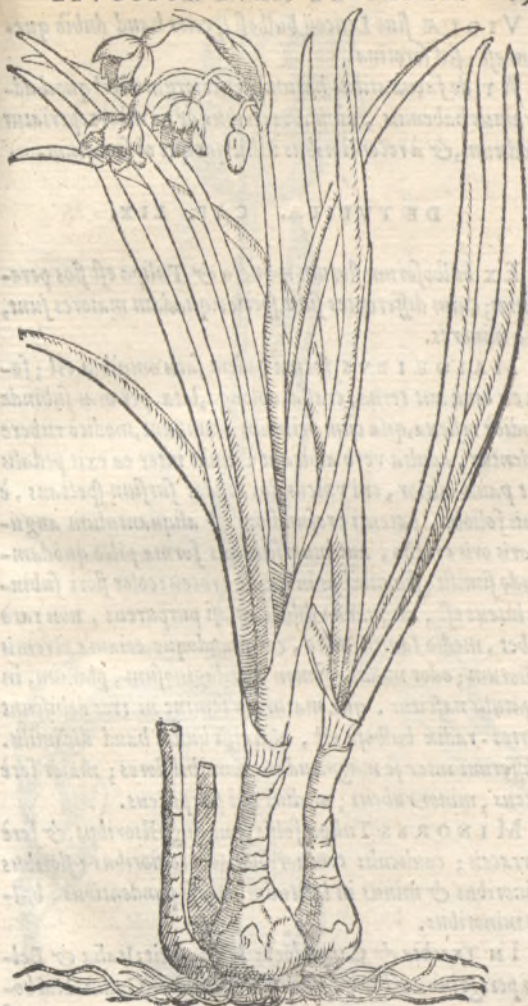
LEVCOII bulbosi genus esse manifestum est; quod exaphyllum, non abs re, à sex floris foliolis cognominatur. Matthiolus cum istud, tum superius Narcissi speciem facit, vt cap. de Narcisso scriptum est.

TERTIVM Leucoion bulbosum caule & folijs secundo simile est, maius tamen ac procerius: florem in singulis cauliculis non vnicum, sed quinq; aut sex & particulatim quidem florentes, profert, alterius floribus forma &

magnitudine per omnia similes. Est & hoc nobis hortense
tantum. Non primo Vere, cum alijs duobus, sed multo pòst,
Aprili videlicet demum mense, vnà cum Narcissis floret.

VIOLÆ

VIOLÆ siue *Leucoÿ bulbosi* species haud dubiò quædam est; sed serotina.

AT de facultatibus horum *Leucoiorum* nihil quod adferamus habemus, cùm à veteribus de ijs nihil reperiatur proditum, & à recentioribus nihil quoque obseruatum.

DE TULIPA. CAP. LIX.

EX bulbosorum florum numero & *Tulipa* est flos peregrinus; cuius differentes sunt species: quædam maiores sunt, aliæ minores.

- 1 MAIORIBVS forma eadem satis omnibus est; folia eis bina aut terna, crassa, oblonga, lata, per oras subinde modicè reflexa, quæ cùm primum erumpunt, modicè rubere videntur, adulta verò albicant: caulis inter ea exit pedalis aut paulo altior, cui vnicus flos insidet sursum spectans, è senis foliolis, patenti profundiori & aliquantulum angustioris oris cyatho, aut inuerso huius formæ pileo quodammodo similis; staminibus in medio croceis: color flori subinde luteus est, aliquando dilutè quasi purpureus, non rarò rubet, medio tamen luteo, & quandoque etiam extremis foliorum; odor nullus; semen cartilagosum, planum, in capitulis nascitur, quæ maturato semine in tres dehiscunt partes. radix bulbosa est, *Narcissi* bulbus haud dissimilis. Differunt inter se magnitudine nonnihil flores; maior serè luteus, minor rubeus; medius qui purpureus.

- 2 MINORES *Tulipæ* folijs sunt angustioribus, & serè porraceis; cauliculis tenuioribus ac breuioribus: floribus minoribus & minus in latitudinem sese pandentibus: bulbis minoribus.

IN *Trachia* & *Cappadocia* *Tulipa* exit: *Italia* & *Belgio* peregrinus est flos. Minores alicubi in *Gallia Narbonensi*

nensi nasci feruntur. Aprili mense Tulipæ florem Belgium videt.

TVRCICO & peregrino nomine Tulipam recentiores nuncupant, à Dalmatico pileo Tulipa dicto, cuius formam referre patens flos videtur. Quo nomine à veteribus hic flos dictus fuerit, non constat. Suspiciari quis posset, τυτιών esse, si edulis bulbus esset, & cogendo lacte efficax. Nam τυτιών quidem à Theophrasto inter edules bulbos reputatur; & herba est, quæ lac cogitur, ut ait Hesychius. Conradus Gesnerus Tulipam Satyrium esse existimauit, & quidem Erythronium, quod videlicet flore vna species rubeat; aut omnino Satyrj aliquam speciem. Cum quibus an conueniat, & quantum, ex subscriptis Satyrionum descriptionibus relinquimus diligentius considerandum.

DE viribus autem & facultatibus Tulipæ nihil compertum habemus, aut à quoquam scriptum reperimus.

DE SATYRIIS EX DIOSCORIDE ET ALIIS. CAP. LX.

PRÆTER Orchies dictos, quos etiam Satyria Plinius & Apuleius appellant, duo Satyrj genera Dioscorides esse tradit: vnum τριφυλλον siue trifolium, alterum cognomento ἐρυθρόν.

TRIFOLIUM folia fert tria deorsum reflexa, Lapathum aut Lilio similia, verum minora & rubentia: caulem λεπτόν, id est, tenuem siue nudum, cubitum longum; florem Lilij specie, album: radicem bulbosam, uti malum, πυρραύ siue fuluam, intus ut ouum candidam, gustu dulcem, & origratam. Idem Satyrium Plinius lib. 26. cap. 10. etiam, sed paulo aliter describit: Folia ei siquidem non Lapathi aut alterius Lilij, sed rubri Lilij esse ait, quæ multo angustiora

Plinij lo-
cus ani-
maquerti-
tur.

& minora sunt quàm candidi Lily: & radices ei geminas, contrà planè quàm Dioscorides, facit. Verba Plinij sunt: Græci Satyrion folijs Lily rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt: caule leui cubitali, nudo: radice gemina, cuius inferior pars & maior mares gignat; inferior ac minor feminas. Pertinent autem quod de gemina radice additur, ad Orchion, non verò Satyrj hystoriam. Radicem autè huius Satyrj Dioscorides ait oportere ex vino austero coctam ad opisthotonon bibi: & ei qui velit cum muliere concumbere hac vtendum fore; fertur enim ipsam ad Venerem potentiam excitare.

- 2 ERYTHRONIVM Satyrium siue Erythraicum, semen habet lini semini simile, sed maius, robustum, splendens & leue, quod & ipsum narratur Venerem excitare, vi Scincus: est radicis cortex subtenuis & fulvus, interna verò pars candida, gustu oris grata & dulcis. Nasceitur in soli expositis & montanis locis. Fertur ad Venerem incitare radix, etiam si manu teneatur: cum vino verò sumpta multo magis. Eadem ferè de Erythronio Plinius; nisi quod semen ei non lini, sed viticis maius ac leuius tribuat, & vires ei plures ex aliorum tamen relatu adscribat: arietibus scilicet quoque & hircis segnioribus in potu dari; & à Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu: quod vitium pro sedamum vocant.

SED postea quàm tam magnas Erythronio Satyrio, ad venereas libidines incitandas, vires & Dioscorides & Plinius tradi scribant, suspicandum non temere videtur, Satyrium istud, herbam esse eam, quam Indum quendam atulisse Theophrastus lib. 9. ait; ad rem Veneream efficacissimam: potissimum cum nec huius, nec alterius Satyrj, Theophrastus vsquam meminerit. Si etenim Erythronio tam effitax vis est, vt etiam in manu sumptum libidinem excitare queat;

queat; non multum ab Indi illius herba (si non eadem est) facultate differens esse oportet. Ad rem siquidem Veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat: nec enim solum edentibus, sed etiam tangentibus tantum, genitalibus vim dixere adeò vehementem fieri, ut quotiens vellet coire valerent; uti refert Theophrastus. Verum hanc ea de causa cum Erythronio eandem esse affirmari certò non potest, cum non raro dissimiles eiusdem aut similis facultatis stirpes reperiantur. Coniecturam nostram indicauimus, iudicium exactius studioſis permittimus.

DE ORCHIIS. CAP. LXI.

ORCHIŒN multa & differentes reperiuntur species, quas vetores paucioribus quidem, nos quinque generibus comprehendendas putauimus. Primum genus Cynosorchin, siue canis testiculum: proximum testiculum Morionis: Tragorchin tertium: quartum Orchin Serapian: quintum testiculum odoratum, siue testiculum pumilionem cum Cordo appellauimus.

CYNOSORCHIOS complures reperiuntur species. Cynosor-

PRIMA folia habet lata, pingua, lilij folijs propemodum similia; caulem pedalem aut altiozem, angulosum; & in eo flores copiosos, spicatum digestos, colore rubentis dilute purpure, cucullo aut galeæ patenti similes, ex quibus parte inferiore lacinosum quiddam, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio simile dependet, dilute & ipsum purpurascens, punctulis magis purpureis respersum: pro radicibus, præter fibras supra adherentes, gemini sunt bulbi veluti testiculi, forma aliquantulum oblongi; quorum vnus plenior ac vegetior, alter rugosior.

ALTERA species folijs similiter lauibis oblongis & 2

N 5 latis

latis est, sed quàm antecedentis minoribus & angustioribus, quinque aut sex, nonnullis caulem amplexentibus, qui dodrantalis est: spica densa, breui, in qua flores multi; colore ex candore purpurascens, multis purpureis punctis & interiore parte obscurioribus copiosis exiguis lineis ornati, forma galeam aut hiantem cucullum quoque referentes, dependente ex singulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extensis brachijs & diuicatis cruribus absque capite corpusculo, eodem ferè modo quo ex Saturni ore depingi solent dependentes pueruli: radices subsunt duæ globosæ, nuclei nucis myristicæ magnitudine; adherentibus ad annexum fibris aliquot crassis.

TERTIA Cynosorchios species, folia edit angustâ, 3
striata, plantaginis angustifoliæ folijs modo quodam similia: caulem dodrantalem: flores in breui densaq; spica copiosos; colore foris punico & obscuriorem purpuram referente, intus verò albicante; eiusdem cum superioris formæ, sed tamen minores; dependente quoque ex ipsis rudi ac informi exiguo quadrupedis veluti animantis rudimento: radices subsunt aliorum Orchion similes.

HVIC & alijs floribus per omnia similis quidam Cynosorchis est, folijs tamen latioribus, & secundum referentibus, quem Cynosorchios speciem quartam non ineptè quis fecerit.

IAM & quinta quædam species reperitur, folijs vti secundus canis testiculus: caule pedali, spica longa, floribus colore herbaceo subuirentibus, ex quibus quod lacinia simile dependet, oblongum est, & quasi quadrangulum. Ex horum numero primus vel secundus, vel vterque, Cynosorchis est à Dioscoride descriptus. Vterque enim horum folia habet læuia, Scille mollioris siue Epimenidiæ folijs similia, quædamq; horum erecta caulem amplexentia: alia verò versus terram incli-

Cynosor-
chis Diof-
coridis.

inclinata: caulem non raro altiore dodrante: flores purpurascens: bulbos radicum oblongis oliuis similes; praesertim qui primus est. Talem etenim Dioscorides Cynosorchin esse scribit. Ὀρχις, ait, οἱ δὲ κυνὸς ὄρχιν καλοῦσι, φύλλα ἔχει κατὰ γῆς ἐστρωμένα, περὶ τὸν καυλὸν καὶ τὸν πυθμένα, σκίλη μαλακὴ ὅμοια, στενώτερα δὲ καὶ λεῖα μακρότερα καυλὸν σπιθαμῆς τὸ μῆκος, ἐφ' οὗ ἄνθη παρφυροειδῆ ῥιζὰν βολβοειδῆ, ἐπιμήκη, διπλὴν στενὴν ὡς ἐλάϊας, τὴν μὲν ἄνω, τὴν δὲ κατωτέρω: καὶ τὴν μὲν πλῆρη, τὴν δὲ μαλακὴν καὶ ῥυτίην: hoc est; Orchis quem Cynos orchin appellant, folia habet & per terrā strata, & circum caulem ac spicam, Scilla mollis similia, angustiora, mollia & minora: caulem dodrantis altitudine: in quo flores purpurascens: radicem bulbosam, oblongam, geminam, angustam ut oliua; vnam superiorem, alteram inferiorem, & vnam quidem plenam, alteram mollem & rugosam.

Dioscori-
dis locus
restitutus.

IN qua descriptione deprauatè in Græcis exemplaribus legitur ἐλάϊα μαλακὴ, pro σκίλη μαλακὴ; nulla siquidem appellata est mollis olea, & oleæ folia multo & minora & angustiora sunt, quàm Orchios. Inter Scillas autem quædam est mollior & minus aspera. Nam species quidam Scillæ, auctore Plinio, lib. 19. cap. 5, tres sunt: Vna mascula folijs candidioribus, altera femina nigrioribus, vtræque asperioribus, & tertia Epimenidia dicta, folijs minus asperis & angustioribus. Hanc Dioscorides mollem Scillam appellat, eiusq; folijs Cynosorchios mollia ac leuia folia, similia & angustiora esse ait.

Scilla.

CONFIRMAT hanc lectionem Theophrastus de historia stirpium lib. 9. vbi de Orchi scribens ait: ἔχει δὲ φύλλον σκυλλῶδες, λεϊότερον δὲ καὶ ἑλαττον, hoc est, folium habet Scyllæ simile, sed leuius ac minus. Et similiter Plinius lib. 26. cap. 10. Quidam folio, ait, Scillæ esse dicunt, leuiori

ac mi-

ac minori. Est tamen in utroque auctore huius Orchios descriptio deprauata. Pro σκυλλῶδες siquidem, ut Marcellus legit, in nonnullis Theophrasti exemplaribus, quæ Gaza male conuersionis occasionem dedere, perperam legitur σιλῶδες. Sequitur deinde: τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιότατον ἀπίῳ, ἥτοι ἀπύρῳ, ἥτοι ἀκάνθῳ, quod penitus corruptum videtur. Apud Plinium legitur, caule spinoso, & similiter deprauate: Orchios siquidem caulis spinas non habet. Cornarius tamen hac Plinij lectione fretus, Theophrasti locum hoc modo putauit restituendum: τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθῶδη, ὅς χιν δὲ ὁμοιότατον ἀπίῳ. Quomodo autem hæc Theophrasti & Plinij corrupta loca restitui debeant, ac emendari, diligentius expendendum relinquimus.

TESTICVLVS Morionis duplex est: mas videlicet & femina. Mari folia sunt quinque aut sex, longa, lata, laeua, lilij folijs similia quidem, sed minora, superius maculis aliquot subnigricantibus signata; quorum vnum & subinde alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantalis: flores in spica purpurei, circa umbilicum albidiores, odorati, & aspectu grati, posterius corniculum habent propendens, simile ferè corniculo Regij floris; anterius verò cucullum auriculatum & cristatum Morionis referunt. Nam cuculli quidam & patentis galeæ modo flosculus hiat, & angusta foliola quæ à lateribus surgunt auriculas; quod verò è medio attollitur, cristam refert: radices gemini sunt globuli, nucleo nucis myristicæ similes, supra quos fibræ exeunt.

FEMINA folia habet similiter laeua, sed angustiora & aliquantulum venosa siue striata, Plantaginis angustifoliae quodammodo similia: flores hiantes quoque, & veluti patentès cuculli, à tergo dependente singulis corniculo, sed foliolis, quæ crista aut auricularum modo adnascuntur non erectis,

Theophrasti & Plinij
loca corrupta.

Testiculus
Morionis
mas.

Testiculus
Morionis
femina.

erectis, sed ipsi floris cucullo ita incumbētibus, ut non facile obseruentur: gemini & his testiculis similes globuli, exeunt & supra annexum aliquot fibræ.

1 ET VNI quidem huius generis flores sunt purpurei *Viola* ferè nigra colore, in medio candidiores, punctis aliquot variegati; pluresq; densiori in spica; caulisq; quàm reliquorum longior.

2 ALTERI flores dilutè rubent; cauliculus brevior est, & folia aliquantulum minora.

3 TERTII, flores purpuram referunt exquisitè rubentem, & vermiculum colorem: densa huic brevisq; spica; flores minores: folia nonnihil striata, pleraque erecta & caulem circum amplectentia. Hunc testiculum sunt qui velint *Satyrion* esse *Erythronion*, sed parum isti attenderunt, *Orchies* à *Satyrjjs* differre.

4 SVNT verò & huius generis minores testiculi, quibus cauliculus brevis est: folia parvula quina aut sena, vno aut altero circum cauliculum erecto; flores in spica brevis, rari; colore nunc in cæruleo purpureo diluti, nunc candidi, quandoque rubentes, sed coloris obsoleti & odoris ingrati.

Tragor-
chis.

TRAGORCHIS folia similiter leuia, lata & longa fert, liliaceis proxima, maiora quàm aliorum *Orchion*: caulem cubitalem sæpe folijs nonnullis inferius implicitum: flores secundum caulem in longa veluti spica multos, foetidos & hircum olentes, quorum forma patenti quoque galea similis est, ex quibus tamen non exuuij simile, sed longa aliquantulum retorta veluti lacerta cum medio corpusculo cauda propendet, coloris eius cuius est caulis, purpureis aliquot punctulis circa annexum insignita: semen in valvulis oblongis & striatis gignitur perexiguum: testiculi sub sunt grandes; fibræ aliquot supra adherent. Testiculum leporis plerique appellant: nos ab odore, quo hircum dum in flore

in flore est, refert, τεζυόρχιν & Hirci testiculum dicere maluimus.

Testiculus
Serapias.

TESTICVLI Serapiadis à nobis cognominati, tria obseruauimus genera: flos vnus papilionem, alterius fucum, tertij muscam refert.

1 PRIMVM itaque genus folia profert duo aut tria, laeua, latiuscula, at lilij folijs multo minora: caulem dodrantalem aut altiore; flores in eo raros, candidos, papilionibus expansis alis quodammodo similes; è foliolis scilicet tribus, vno superiore, duobus lateralibus alas referentibus; & longiori, tenui, veluti papilionis corpore, cauda propendente, melleum & dulcem liquorem continente, commissi; qui contorto aliquantulum pediculo, cauli adherent: globuli subsunt gemini candidi & rotundi, & supra eorum annexum fibrae aliquot pro radicibus.

2 ALTERVM & secundum genus quinis senisue constat folijs, venosis, aliquantulum latis, Plantaginis angustifoliae quadantenus similibus, sed minoribus, quibusdam terram versus reflexis, alijs circum caulem; qui palmaris aut dodrantalis est: floribus in summo quinque aut sex ex aliquot foliolis compositis, quorum inferius forma, & colore subnigro sordido fucum proximè referre videtur: testiculi subsunt vt alijs gemini. Reperiuntur huius species duae: vnus flos superiora foliola maiora, candidiora, & aliquantulum purpurascentia habet: alterius omnino minora & subuirentia. Huius caulis breuior: illius altior.

3 TERTIVS testiculus Serapias folijs est minoribus, & paucioribus, cauleq; breuiori ac tenuiori quàm secundus, cui alioqui satis similis apparet: flores huic tres aut quatuor, ex tribus exiguis superioribus foliolis, & quarto inferiore oblongiore, colore in purpura tristi subnigro, nonnihil variegato. forma musca cuiusdam corpori similem: testiculi

Tubercula
Serapias
Dioscori-
des

sticuli veluti gemina parua pilula sunt.

TRIA autem hac genera Serapiades nūcupauimus, propterea quòd eorum flores infecta quedam referūt fecunda & lasciua, tanquam à Serapide nomen habentia Alexandrinorum olim Deo, cuius excellens Canopi templū erat, vbi lasciuis & cantibus & saltationibus colebatur: vt videre est apud Strabonem lib. 17. Fuchsius etiam ante nos, genus illud, quod flore fucum refert, Serapiada feminā fecit. Dioscorides item Orchin Serapiada describens, vnum istorum satis manifestè exprimit. Verba eius sunt: Ορχις ἑτερος, ὃν σεραπιάδα ἑτεροι χαλοῦσιν, φύλλα ἔχει ἑοικόντα πρᾶσίῳ ἐπιμήκη πλατύτερα καὶ λιπαρά, ἐπικαμπῆ ἐν ταῖς μασχάλαις· καυλία σπιθαμιαῖα· ἄνθη δὲ ὑποπόρφυρα· ῥίζα δὲ ὑπερστίβη.

Testiculus
Serapias
Dioscoridis.

ὀρχιδίῳις ὅμοια, id est, Orchis alter, quē Serapiada alij nominant, folia habet Marrubio similia, oblonga, sed latiora & pinguiora, per extrema recuruata; cauliculum dochiantalem; flores subpurpureos: radix subest paruis testiculis similis.

lis. Cum qua descriptione si secundus no-
ster Serapias, praesertim qui maior est,
conferatur; convenire omnino reperie-
tur. Foliū etenim ei Marrubij folio lon-
gius latiusq; & laue, quod reflectitur:
cauliculus dodrantalis: florum superiora
foliola, dilute in candore rubentem pur-
puram referunt: testiculi exigui sunt.
Meminit huius eiusdem & Plinius, sed
folia ei non Marrubij sed Porri tribuit,
quod & Dioscoridis interpretibus occa-
sionem praeiuit, vt pro *κοινὸτα πρᾶσις*,
reddiderint, porro similia. Inter pauca,
inquit Plinius, mirabilis est Orchis her-
ba, siue Serapias, folijs Porri, caule pal-
meo, flore purpureo, gemina radice testi-
culis simili. Paulus Aegineta, Serapiada
etiam Triorchin nuncupari scribit, ve-
luti tres testes habentem. Vnde Fuchsius
Serapiadi tres affinxit bulbos, Plinius
tamen huic non nisi geminos bulbos tri-
buit: neq; nobis plures quā duos esse,
vel huic, vel illi quem Fuchsius depin-
git, vel alijs Orchijs, obseruare contigit.

QVINTVS testiculus odoratus siue Testiculus
pumilio nuncupatus, omnium folijs mi- odoratus.
nimus est; ei siquidem foliola omnino
paruula sunt, eaq; venosa & Plantagi-
nis aliquatenus similia, sed minutis ac
paruulis eius folijs minora, viretia; car-

lis tenuis est palmi altitudine, circa quem flosculi paruuli
candidi, suauiter odorati, ordine digesti, ac spirae modo gau-

lem ambientes : bulbi subsunt gemini, parui, oblongi.

EXEUNT Orchies locis ut plurimum palustribus ac humentibus, in sylvis ac pratis : quidam pingui & argilloso solo, veluti *Tragorchis* dictus, qui solo pinguisimo gignitur : alij etiam macriori nascuntur. Odoratus, editis, incultis & aridis locis plurima parte reperitur.

MAYO & Iunio mensibus omnes florent, excepto odorato pumilione, qui Augusto demum aut Septembri flores promit.

OMNES à Græcis *Ophees*, & à Latinis testiculi nuncupantur. Germani *Knabenkraut* & *Standelkraut*: Belgæ, *Standelcruyt*: Galli, du *Satyryon* appellant, officinarum nomen retinentes. Officina siquidem Orchies *Satyria* nominant, & eorum bulbos, pro *Satyriorum* medicamentis ac compositionibus admiscunt. Præbuisse his occasionem videtur *Apuleius*, qui nullam inter Orchies & *Satyria* differentiam facit, sed utrumque *Satyrium*, cum utroque *Orchi*, canis videlicet dicto, & *Serapiade* cognominato confundit. Græcis, inquit, dicitur *Satyryon*, alijs *Cynosorchis*, alijs *Entaticos*, *Panion*, *Serapion*; alijs *Orchis*. Galli, *Vram*: Itali, *Priapiskon*: alijs *Orminalem*: alijs testiculum leporinum nominant.

Vis autem *Cynosorchios* radicibus calida est & humida:

midia : caterum maior quidem multam videtur habere humiditatem excrementitiam , ac flatuosam , & ea propter epota Venerem excitat . Altera verò minor , e contra , vt sit eius temperamentum ad calidius & siccus vergens : itaque hæc radix , tantum abest vt ad coitum stimulet , vt etiam planè contrà cohibeat ac reprimat : auctor Galenus . Et de radice , inquit , Dioscorides , narratur ; maiorem si viri edant , mares generare ; minorem si femina , seminas . Addunt in Thessalia mulieres teneram cum lacte caprino bibendam dare , vt Venerem excitent : aridam verò ad inhibendum .

SERAPIADEM , Galenus ait , siccio rem facultatem obtinere , nec perinde ad Venerem accommodam esse .

NOSTRA etas omnium Orchium bulbis , ad Venerem excitandam vtitur : & pharmacopœi compositionibus eo facientibus indifferenter quosuis admiscunt : præstantiores tamen sunt Tragorchios bulbi . Assumendi autem non sunt ambo bulbi , sed durior , plenior , ac succi plus habens : flaccidior ac rugosior minus aut non idoneus est .

EST autem plenior , non semper qui maior , sed non raro minor : si videlicet bulbi colligantur priusquam stirps defloruerit , aut cum primum caulis erumpit . Nec etenim succulentior , alterum magnitudine superat , priusquam semen maturari cœperit . Nam cum alternis annis vnus bulbus intumescat , alter verò resideat ac pereat , fieri non potest vt durior ac succo plenior semper maior sit . Quando siquidem folia erumpunt , tunc demum vel non multo antè plenior crescere incipit , quo paulatim incrementum sumente alter flaccescit , rugasq; contrahit , donec maturato semine vnà cum folijs & cauliculis subinde totus subsideat ac pereat ; eo qui interea creuit vegeto ac succi pleno .

QUOD recentior atas Satyrium basilicon nominat, non vnius est generis. Est etenim maius vnum; alterum minus: quoddam folio non maculato; aliud maculato.

1 **M**AIVS Satyrium basilicon, quod plerique marem appellant, folia habet oblonga, lata & leuia, lilij folijs minor, nullis aut omnino vix apparentibus maculis respersa: caules pedales vel altiores, non absque adnatis folijs: flores in summo spicatos, colore dilute purpureos, exiguis punctis saturata purpure respersos, forma testiculi Morionis maris, nisi quod ipsis crista desit: sub quibus singula acuminata nascuntur foliola: radices geminae veluti palmae sunt, singule in quatuor digitos distributae; quarum vna flaccidior & quasi fungosa: altera vegeta ac solida, paucis ab annexu exeuntibus fibris.

2 **A**LTERVM maius genus, quod feminam vocant, priori tamen minus, folia eiusdem formae promit, sed minora & multis nigris maculis conspersa: flores cucullis similes, cristatos & hiantes, vti testiculi Morionis maris; colore nunc candidos, alias in purpura vel rubentes, vel dilute ad caeruleum inclinantes, semper magis purpureis punctulis ornatos ac variegatos: radices alterius similes.

3 **M**INVS genus, folijs est angustis, & vt Matthiolus inquit, croci, caule dodrantali iunceo, leuig., in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amaranti amulus, qui recens odorem quam suauissimum reddit: radicibus aliorum similibus, sed quae magnitudine ipsis cedant.

NASCUNTUR Satyria haec, locis vt plerimum humentibus, palustribus, in pratis & in syluis. Florent Maio ac Iunio.

NOSTRA atas Satyria nuncupat Basilica siue regia:
item & Palmas Christi. Est tamen & alia huius appellatio-
nis herba, Ricinus videlicet; hunc etenim & Palmam Chri-
sti vulgo plerique nuncupant Germani Satyrion Basilicon,
Krußblum nominant: Belga, Handekens cruyt:
Galli, Satyrion royal.

SUNT qui velint Buzeiden siue Buzidan Arabum
esse. Sed Auicenna Buzeiden ait esse medicinam ligneam
Indam. Et Serapio Buzeiden ait radices esse duras, albas,
similes Behen albo, & medicinam esse India. Satyrj autem
huius basilici radices nihil minus quam lignea sunt, & non
ex India petuntur, sed in omnibus Europa: prouincijs passim
reperiuntur: tantum à Buzeiden absunt.

MATTHIOLVS Satyrium basilicum Digitos citri-
nos Auicennae esse vult, & Monachos qui in compositiones
Mesues commentaria edidere, dubitantes & penes lectorem
iudicium relinquentes, ea de causa reprehendit. Nobis ta-
men magis placet Monachorum hesitatio, quam Matthioli
assertio. Neque enim Satyrj huius radices durae sunt, sed
recentes quidem vegetae ac succulentae, & aresactae omnino
flaccidae: nulla etiam omnino citrina aut puluerulenta est.
Digiti autem citrini, auctore Auicenna, duri sunt, & quidam
citrini cum puluerulentia. Verba eius sunt: Asabasafrā siue
digiti citrini quid est? Eius figura est sicut vola manus, com-
mixta ex citrinitate & albedine, & est dura, in qua est parū
dulcedinis, & ex ea est citrina cum puluerulētia absq; albe-
dine. Tam & Rhasis libro continentis vltimo, digitos hos cro-
ceos, ut exemplaria habet, appellat; & esse gummi seu venam
tinctorum ait. At basilici Satyrj radices nihil minus quam
croceae sunt, & ad tingendum nequaquam viles habentur.
Quae omnia Satyriam basilicū vulgo nuncupatū, à Digitis
citrinis Auicenna & Rhasis differre, manifestè ostendunt.

Digiti ci-
trini.

AT Satyrj basilici radices, Orchion sapore & gustu referunt, proinde & facultatibus similes existimantur. Nicolaus autem Nicolus cap. de curatione quartana, vim habere ait, & per superiorem, & per inferiorem ventrem purgandi; & aduersus quartanas febres inueteratas post purgationes, radices pollicis longitudine tussam, cum vino ante accessionem vtiliter exhiberi; hocq; remedio ter sumpto, Biliotum quendam post 44. aut 45. accessionem, à quartana fuisse liberatum.

DE PSEVDORCHI, SIVE BIFOLIO. CAP. LXIII.

AD Orchies recentior etas etiam refert, quod Bifolium nominant, Orchion nothum & adulterinum quoddam genus. Folia habet non plura quàm duo, eaq; ad caulem sibi mutuo opposita, lata, neruosa, Plantaginis latifolia folijs similia, sed minora: caulem dodrantalem; flores secundum ipsum ordine digestos, testiculi Serapiae tertij quodammodo similes; sed subuirides aut in viridi albicantes & angustiores, culicum formam proximè referentes: radices fibrosas in diuersa tendentes. Exit locis humidis ac palustribus. Floret una cum Orchijs Maio ac Iunio.

NOSTRA etas Bifolium appellat; Germani, Zueyblat; Nostri, Tweeblat. Putatur esse à Plinio appellata Ophris, quam ait herbam esse denticulato oleri similem, folijs duobus. Sed veram esse Ophrim asseri non potest, quàm diu quale sit illud olus denticulatum, cui Ophris similis, ignoratur. Alijs videtur esse Alisma, sed & quàm parum cum Alismate conueniat, ex his quæ superius cap. 22. scripta sunt, cuius promptum est colligere, ubi quale sit Alisma ostensum

Ophris.

ostensum est. Nobis noua aliqua stirps esse videtur, veteribus praterita.

VTILEM autem hanc herbam recentiores ferunt, adrupta & vulnera glutinanda.

DE TRAGOPOGONE ET SCORZONERA. CAP. LXIIII.

TRAGOPOGON folia habet oblonga, angusta, acuminata, croci folijs latiora & maiora. caulem rotundum, in plures diuisum; in summo calyces magnos, à quibus flores exeunt magni, multiplices, multorumq; foliorum, Dentis Leonis nuncupata vulgo herba, floribus & magnitudine similes; colore vel lutei, vel in purpureo punicautes, qui oriente Sole panduntur, meridie verò recluduntur; & pereuntes in canescentes pappos abeunt; quibus semen subest, longum, subnigrum, acuminatum: radix candida est & longa. Tota herba vnà cum radice succum habet lacteum, qui vulnerata effluit. Nascitur sua sponte compluribus vtriusque Germaniæ locis incultis & humidis, & præcipuè quæ lutei est floris. Exit & in hortis procerior, amplior, floribusq; maioribus ac speciosioribus, præsertim purpureæ. Floret Iunio & Iulio.

GRÆCIS τραγοπόγων, & κομὴ nuncupatur. Latini, Hirci barba, Coma. Germanis, Bocks bart. Belgis, Boexbaert / Josephs bloemen. Gallis, Barbe de bouc. Italis, Matthiolo teste, Sassefrica.

HERBA, vt Dioscorides ait, esui apta est, nostra ætate radix hybernis mensibus à plerisque, vnà cum acetarijs permista editur.

Huius generis est quam Hispania Scurzoneram aut Scorzoneram appellat, folijs oblongis, subcandidis, carnosis, acumi-

acuminatis, latioribus & per ambitus subinde parum sinuatis: caule rotundo, pedali vel altiori; flore luteo multiplici omnino simili, qui etiam in pappos resolvitur: semine oblongo, subcandido, & minore: Radice longa, singulari, candida, quæ cortice obtegitur tenui & nigricante.

NASCITUR Scorzonera in Hispania plerisque montibus, locis humentibus obscuris & vliginosis: reperitur & in Germaniæ Thuringia ac Bohemia in sylvis ac montibus locis similibus. Apud Hispanos flos Maio mense prodit: in Germania vero serius, Iunio videlicet & Iulio.

HISPANI Scorzoneram appellant, quod Latine Viperinam siue Viperariam aut Serpentariam sonat; sic dicta, quod contra venena viperarum ac serpentum efficax habeatur. Nam Hispani Viperam Scurzo appellant. Apud Germanos & alias nationes nomen non inuenit.

FERUNT autem hanc pestis contagia arcere, & omnibus venenis resistere venenatorum, & præcipue viperarum morsibus mederi, epoto vel radice, vel herbe succo: prodesse item cardiacis, & syncope molestatis, nec non comitiali morbo obnoxiijs & vertiginosis: radicem commanducatam hilaritatem facere, tristitiamque omnem discutere: lacteum radice succum oculis inditum, visum exacuere.

DE CHAMÆMELO VVLGARI.

CAP. LXV.

CHAMÆMELI flos tametsi coronarius non sit, propter frequentem tamen quem in medicina usum habet, inter flores locum vendicauit.

SUNT autem Chamamelorum complura genera. Vnum legitimum medicine aptissimum, vulgaris usus, quod ea de causa vulgare Chamamelum nuncupatur: alia deinde syl-

uestria nullius aut exigui vsus: tertium hortense odoratum. De eo autem quod familiarissimum est, primum agemus.

SUNT huic cauliculi tenues in alas multas diuisi, cubitales: folia tenuia, dissecta, numerosa: flores in summo, medio lutei, forinsecus verò candidi; ambientibus videlicet luteum ipsius floris, multis exiguis candidis foliolis, quorum singula angusta sunt & forma oblonga: radices tenues & fibrosæ. Exit passim in aruis vnà cum segete; & vniuersæ Europæ familiaris est. Colliguntur flores Iunio potissimum mense.

CAMOMILLAM officina nuncupant: vulgo Camille & Camomille bloemen. Germani, Chamill. Galli, Camomille. Veterum est χαμαίμηλον siue Chamæmelum, & Anthemidis genus, quod ab ipsis candidis, floris medium circulantibus orbem, foliolis, λευκάνθεμον dicitur. Sunt etenim Anthemidis, Dioscoride auctore, genera tria, & quidem floribus in medio luteis omnia, per ambitum autem & circumferentiam, vnum candidis, alterum luteis, tertium purpureis. Quod luteis per ambitum foliolis constat, χρυσάνθεμον nominatur: tertium autem purpureis, ὑγράνθεμον, quod scilicet vere floreat.

CHAMÆMELVM verò dicitur, quoniam flores μνηστῆς, siue mali odorem habeant, quem in vulgaris vsus Chamemelo euidens & manifestum est sentire; ita vt vel hinc vulgaris vsus Chamæmelum, verum & legitimum esse conijcere liceat; quod & ipse etiam facultates euidentius ostendunt. Tales siquidem vulgaris Chamæmeli facultates omnino sunt, quales Chamemelo Galenus tribuit.

CHAMÆMELVM, Galenus ait, calfacit & desiccatur in primo ordine, & tenuium est partium; digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim habet. Item & alio loco: tenuitate Rose persimile est, calore ad olei vires magis accedens ho-

mini familiares & temperatas. Quapropter lassitudini, si quid aliud, cum primis confert, doloresq; sedat & mitigat: præterea tensa remittit & laxat: quæq; mediocriter dura sunt, emollit; quæq; constipata, rarefacit. Omnes autem has facultates nostro vulgari Chamæmelo inesse, ipsa quotidiana commōstrat experientia. Nam moderatè quidem ipsum excalefacit, parum resiccat, valde tenuium est partium, digerendi, relaxandiq; singulari, ac mirifica potentia præditum est, multi breuiter ad omnia vsus, quæ clementer calefieri, resolui, discuti ac leniri desiderant. Calculi & colicos dolores lenit: vrinam moderatè prouocat: tormina & rosiones ventris sedat: laterum dolores mulcet: duros tumores emollit, & crudos humores discutit. Idem præstat oleum ex floribus compositum, quod aduersus lassitudines omnes remedio est, & omnibus vtiliter admiscetur, quæ sopiendi alii cuius doloris causa adhibentur.

DE SYLVESTRIBVS CHAMÆMELIS, SIVE COTVLIS.

CAP. LXVI.

SYLVESTRIVM Chamæmelorum, Cotulas quas passim nominant, tria sunt genera: vnum fœtidum, duo alia non fœtentia: quorum vni flos per circumferentiam candidus, alteri verò totus luteus.

CHAMÆMELVM sylvestre fœtidum, siue Cotula fœtida, caules promit rotundos, virentes, fragiles & succulentos, in alis multas diuisos, crassiores & sepenumero altiores quàm Chamæmeli: folia similiter ampliora, in virore nigricantia: flores forma & colore similes. Fœtet herba tota, grauemq; odorem spirat: vnde illi fœtida cognomen datum.

datum. Nascitur in arvis, iuxta semitas, & agrorum margines. Floret eodem quo Chamæmelum tempore.

OFFICINÆ & Herbarij passim Cotulam fœtidam nuncupant; plerique Camomillam fœtidam. Germani, *Krottendill* / *Hunsdill* / *Hunsblum*. Belge, *Paddebloemen* / *stinckende Camille*. Galli, *Espargoutte*: à nonnullis *κωνάρη*, ab alijs *κωνότορον*. Leonhartus Fuchsius Parthenium esse voluit. Sed Parthenium verum & legitimum est vulgo dicta Matricaria, quæ odore longè est grauiore, & sapore admodum amaro; folijs tenuibus & Coriandri similibus. Cotula autem fœtida minus grauiter olet, & folijs Coriandrum non emulatur.

- 2 ALTERA Cotula alba non fœtida, quæ à plerisque etiam Oculis bouis dicitur, cauliculos edit complures, tenuiores, duriores, flexibilioresq; quàm Cotule fœtidæ; & circa eos folia tenuia, Chamæmeli folijs paulo longiora & candidiora: flores in medio luteos, per circumferetiam candidos, Chamæmeli & Cotule fœtidæ floribus similes, sed maiores, exigui aut nullius odoris: radices duras & lignosas non absque adnatis fibris, quæ aliquot annis permanentes vere regerminant. In arvis & agris frumentarijs vnà cum Chamæmelo reperitur. Aestiuus mensibus floret.

NOSTRA atas Cotulam non fœtidam appellat, & Cotulam albam, plerique Oculum bouis & Bupthalmum. Germani, *Budil* / *kundlang* / *kuaug*: Belge, *Coedille* / *Loeooghe*. Et verum quidem esse Bupthalmum Leonharti Fuchsii sententia fuit. At nobis verum & legitimum solum esse videtur, quod infra sub Bupthalmi nomine describitur. Nam Bupthalmo quidem, vt Dioscorides auctor est, folia sunt *μαραθποειδῆ*; id est, fœniculi foliorum similitudinem habentia, & flos melinus. Huic verò folia non sunt fœniculi similia, neq; flos totus luteus siue melinus, sed plu-

rima

rima parte, per circumferentiam videlicet candidus; qui etiam vel solus Matthiolum mouit, vt Cotulam hanc albam, siue vulgare Buphtalmum, verum & legitimum esse Buphtalmum negauerit. Proinde non Buphtalmum, quod hoc nomine a plerisque appellatur, sed Cotula & Chamæmeli sylvestris species quædam est. Plinius lib. 26. cap. 7. Melandrii herba meminit, in segete ac pratis nascentis, flore Melandriū albo & odorato: an Melandrium autem istud Cotula non foetida sit, diligentius inquirendum; propter etenim Plinij breuitatem, nemo facile qualis herba Melandrium sit, assermauerit.

TERTIA Cotula lutea canaliculis exit non paucis; folijs Cotulae alba maioribus, crassioribus, candidioribusque: flores & medio & orbiculato ambitu, melini siue lutei sicut: radix dura, lignosa, diuturna. Nasceitur in Germania & Gallia, iisdem ac similibus quibus Cotula alba locis: apud Belgas, hortensis est. Iunio ac Iulio florem promit.

GERMANI Streichblumen & Steindblumen appellant. Belgæ, Strijckbloemen. Fuchsius Anthemidis speciem, & Chamæmelum Chrysanthemum facit: folio tamen parum, odore nullatenus Anthemidem siue Chamæmelum Leucanthemum refert. Matthiolum pro legitimo Buphtalmo depinxisse videtur: desideratur tamen in eo solum Marathroëides, quod Buphtalmo esse Dioscorides testatur. Nos his de causis inter Cotulas & sylvestria Chamæmela potius reponendum duximus, quam alterutrum temere asserere.

VSV autem hæ Cotula in medicamentis aut cibatu nullum habent, proinde earum facultates incomptæ. Videntur tamen omnes calidæ aliquantulum & siccæ, Chamæmelo vulgaris vsus viribus quodammodo similes, sed longè tamen inferiores, imbecillioresque. Quæ foetida dicitur,

232 DE CHAMÆM. ODORATO.
ad vteri morbos commendatur; sed ab ijs præsertim, qui
Parthenium esse existimant, & Parthenij vires ad hanc
transfulerunt. Est tamen non omnino Cotula hæc inutilis;
quando foetida omnia ex vtero strangulationibus prosunt.

DE CHAMÆMELO ODORATO.

CAP. LXVII.

ODORATVM Chamamelum duorum est generum:
vnum Leucanthemum, alterum Chrysanthemum cogno-
minari potest.

- ¹ LEVCANTHEMO odorato Chamamelo, caules
exerunt multi, non erecti, sed procumbentes & quasi per
terram repentes: folia tenuia dissecta, vti Chamameli vul-
garis, sed maiora virentioraq; flos quoque similis, medio vi-
delicet luteus, & per circumferentiam candidis foliolis cin-
ctus: radix fibrosa, durabilis naturæ. Referunt folia & flores
pergratum ac iucundum cum grauitate quadam odorem,
aromatum odoribus persimilem, qui etiam in arida diutine
permanet.

EST & huius generis quoddam, foliola medium flo-
ris ambientia densissime multiplicans, luteo in angustum
orbem coacto; quod odore & forma precedenti per omnia
simile est.

- ² CHRYSANTHEMV M odoratum Chamamelum,
cauliculos similiter profert tenues inualidos, & in terra
prostratos: folia quoque tenuia, vti prioris, sed candidiora
& paululum minora: pro flore, qui alijs omnibus Chame-
meli ac Cotularum generibus medius, luteus est orbiculus,
nudus & nullis circumambientibus foliolis cinctus; radix
similis. Et huius herba odorata quoque est, odore & facul-
tate priori similis.

UTRUM QVE in Belgio hortense est: floret Iulio & Augusto mensibus.

CHAMÆMELVM odoratum propriè appellatur: *Tragus Chamamelum nobile nominat: Vulgus nostrum, Roomſche Camille, id est, Chamamelum Romanum. Quod flore candet, Leucanthemum; alterum Chrysanthemum dici poteſt. Sed tamen ea eſſe qua à Dioſcoride, Galeno, aut alijs veteribus in uſu recepta fuere, non omnino videtur aſſerendum: veriſimilius eſt ab ipsis fuiſſe præterita aut incognita.*

NAM facultas eorum multo intenſior, quàm Chamæmelo à Galeno tribuitur. Caliditate ſiquidem & ſiccitate qualitatem illam viuenti familiarem ac temperatam, qua Chamæmelo à Galeno tribuitur, quamq; ipſum habere quotidiana oſtendit experientia, multum excedunt: utpote ſecundo ordine calida & ſicca. Cùm autem & ipſa ſubſtantia tenuitatem habeant coniunctam, digerendi ac rarefaciendi potentiam habent ampliorem: molliendi verò, doloresq; ſedandi, aut mitigandi, remiſſiorem. Proinde ubi magis quàm vulgaris uſus Chamamelum poteſt, incalſacere aut rarefacere opus eſt, vtiliter adhiberi poſſunt: uti in balneis, qua ſudoris euocandi & rarefaciende cutis cauſa parantur, in quibus horum Chamamelorum uſus haud eſt negligendus. Nam & cutim nimis adſtrictam rariorem faciunt, ſudorem euocant, bonumque corpori odorem conciliant.

DE ERANTHEMO VULGARI.

CAP. LXVIII.

FLOS quem Eranthemum nuncupauimus, cauliculos proferat à radice complures, in alas ſubinde diuiſos, ſtriatos, virentes; folia tenuia Chamæmeli, aut potius *Cotulae* foetide ſimi-

de similia : flores non magnos , forma Ranunculi florum , pulchros minij colore rubentes ; quos capitulum sequitur oblongum , ex multis collectum seminibus , rotundis , acuminatis , colore in virore subnigricantibus : radices fibrosas . Odorem herba herbaceum habet , aliquantulum grauem , sed minus quàm Cotula foetida , Chamameli verò odori nequaquam similem . Nasctur compluribus Europæ prouincijs , in aruis vnà cum Zea , Tritico , aut alijs frumentis : Belge in hortis serunt . Aestiuus mensibus floret , Maio , Iunio & Iulio .

NOSTRI sua lingua , *Buynettekens* appellant : Germanorum nonnulli , *Feldroszlin* : multi hac atate ἐπερθεμνον . Esse tamen tertium Anthemidis genus , quod propriè Eranthemum dicitur , nemo facile affirmauerit . Nam Eranthemo , si fides Dioscoridi , flos est forma Chamameli , in medio aureus vel luteus , orbiculato vero ambitu purpureus . Istud autem florem quidem habet purpureum , sed medium eius non est luteum : quod ipsum non esse Anthemidis speciem ostendit .

HIERONYMVS Tragus *Astera Atticum* , cuius flos medio luteus , & per circumferentiam caruleus est , Eranthemum facit : Fuchsius verò *Consolidam regalem* , siue florem Regium , de quo superius egimus .

IN *Astere Attico* autem , quem Vergilius *Amellum* florem nominat , desideratur herbae folium Chamamelosimile , & floris color : in flore Regio verò & color , & forma floris . Vtriusque huius flos caruleus est : Eranthemi autem , roseo colore rubet , vt testis est Plinius , lib. 26 . cap. 8 . qua de causa & neutrum horum Eranthemum esse potest .

MATTHIOLVS Eranthemum istud praesens , Adonidis florem nuncupat , sed Adonidis flos Anemone esse creditur . Adonidis siquidem florem vento excuti Ouidius scribit ,

bit, *Metamorph. lib. 10. in fine. Venti autem flos Anemone est. Nam Anemone ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id est, à vento nomen habet, ut Plinius auctor est, lib. 21. cap. 23. Flos, inquit, nunquam se aperit, nisi vento spirante: unde & nomen accepit. Cum Anemone autem Eranthemum quod descripsimus non convenire manifestum est.*

CAETERVM Eranthemi istius nullus in medicina vsus; quantum autem gustabilis qualitas eius ostendit, aliquius caliditatis particeps est, sed tamen non magna.

DE BUPHTHALMO. CAP. LXIX.

STIRPI cui Buphtalmi nomen dedimus, cauliculi è radicibus exeunt tenues, tres, quatuor, aut plures, pedales vel altiores, circa quos folia, virentia tenuiter dissecta similitudine foliorum fœniculi, sed multo quàm illius minora: flores in summo cauliculorum magni, Calendule satis similes, colore luteo magis diluto, staminibus in medio luteis, post quos capitulum succedit, veluti suprà descripti Eranthemi, ex multis seminibus simul congestis commissum: radices tenues sunt & fibrosæ, veratri nigri radicibus similes. Nascitur sua sponte plerisque Germaniæ & Bohemiæ provincijs, locis incultis; apud Belgas hortensis est. Maio aut Iunio floret.

DE huius autem stirpis nomenclatura, recentiorum variant sententiæ. Sunt qui velint Veratri nigri speciem esse; nonnulli Consiliginem; quidam Sesamoides: Elleborastrum alius.

VERATRI autem nigri, duo apud veteres reperiuntur genera: vnum folio Laurino, fructu Sesamaceo: alterum Veratrum nigrum. folio Platani, semine Cnici.

PRIORIS meminit Theophrastus lib. 9. & ad hoc genus referenda sunt, quæ passim Veratra nigra appellantur,

zur, quorumq₃ folia ex pluribus oblongis collecta sunt: praesertim quod caulem non facit, floresq₃ ex ipsis promit radicibus breuibus insidentes pediculis, initio candidos, tandem herbacei coloris. Huius etenim folia ex pluribus constant, quorum singularia dura, glabra & forma quodammodo Laurinis similia: semen in folliculis oblongis gignitur, quinque aut sex simul coniunctis Sefami modo: radices multae instar fibrarum, & nigrae sunt, quae eximiam purgandi vim obtinent. Sunt tamen & huius generis, reliqua etiam Veratrum nigra, quae caules proferunt, ac flores habent herbacei coloris; folia siquidem eorum singularia, etiam oblonga & aliquatenus prioris similia: fructus similes: radices ad purgandum efficaces, nigrae & uti alterius.

POSTERIVS Veratrum nigrum Dioscorides describit lib. 4. folia istud habet Platani, nigra; caulem filicis; flores in umbella: semen candicans, oblongum: radices tenues nigrae & fibrosas. Cum neutro autem horum Buphtthalmum istud, à nobis hoc loco descriptum, conuenire, notissimum est.

CONSILIGINIS herbae qualis forma sit, apud veteres non reperitur. Plinius ait, sua aetate in Marfis inuentam, & pulmonum vitio, suum & omnis pecoris remedium praesens esse, vel traiecta tantum auricula: lib. 26. cap. 7. Columella lib. 6. cap. 5. In Marfis montibus plurimam nasci, etiam ait, omniq₃ pecori maximè esse salutarem, & quæ ratione ac modo auricula inseri debeat, docet. Feruntur & Buphtthalmi nostri radices pecorum morbos quosdam curare, si per auriculam perforatam inserantur: sed ea de causa Consiliginem esse consequi non debet. Diuersas siquidem stirpes similis vel eiusdem facultatis reperiri non est alienum. Nam & nigri Veratri radices idem posse testatur Plinius lib. 25. cap. 5. Pecorum, inquit, & iumentorum pi-

Consiligo.

uitas

tuitas sanat, furculo per aurem traiecto, & postera die eadem hora exempto. Quod & experimentis nostræ ætatis rusticorum compertissimum est: qui Veratri nigri vulgaris radicibus, pecorum suorum morbis medentur. Præstant simile & Veratri albi radices, uti Absyrus, & post eum Hierocles scribit: qui tamen Veratri albi radículas non in aurem, sed sub pectoris cutim insigunt. Quo modo etiam Vegetius Renatus, Consilagine utitur, Veterinaria sua lib. 1. cap. 12. de cura morbi subcutanei: tamen si lib. 3. cap. 2. de Malleo, ipsas etiam auricule inferendas scribat. Quæ satis ostendunt, diuersas stirpes similes subinde habere facultates; & ea de causa nequaquam consequi, Buphtalmum nostrum esse Consiliginem, quod perinde ac Consiligo pecorum morbis medeatur. Quod si ex facultatibus coniectura facienda est, Consiligo erit Veratrum album. Nam Vegetius eo omnino modo Consilagine utitur, quo Veratro albo Absyrus & Hierocles. Auget hanc suspitionem, quod Vegetius hanc curandi rationem à Græcis accepisse putetur. Quæ de causa, etiam plerisque nihil aliud, quam Veratrum album, Consiligo videtur. Quod si ita est, multum à Consilagine præsens Buphtalmum differens erit: Veratro siquidem albo nequaquam assimile est.

IDEM verò, Sesamoides, siue primum, siue alterum, non esse, notius est quam refelli debeat.

HELLEBORASTRUM verò & hoc ipsum improprie nuncupatur: proprie etenim helleborastrum dici potest, quod hellebori siue Veratri speciem ac similitudinem habet: istud autem Buphtalmum Veratri nullam speciem habet.

QUIBUS omnibus de causis nullam harum appellationum huic stirpi cōuenire visum est, sed solum Buphtalmi nomen, cum cuius descriptione, quæ apud Dioscoridem extat, quia exquisitissime hæc stirps conuenit, proprium ac legiti-

legitimum Buphtalmum esse existimamus. Buphtalmum siquidem cauliculos, ut Dioscorides ait, emittit molles & tennes, folia $\mu\alpha\rho\alpha\theta\omicron\varsigma\iota\delta\eta$, id est, speciem ac similitudinem foliorum fœniculi referentia; florem melinum, Anthemide maiorem. qualis omnino præsens stirps est, quæ tenuitate & multiplici sectione foliorum, speciem illam foliorum fœniculi tam exquisitè exprimit, ut nulla alia, parui folij, melius possit: ita ut citra omnem dubitationem hæc stirps legitimum Buphtalmum esse videatur.

NOMINATUR autem Buphtalmū etiam Cachla, aut potius Caltha. Caltha autem est Calendula, quam flore Buphtalmum nostrum proximè referre diximus. Sunt verò & qui velint Buphtalmum idem cum Chrysanthemo esse, Dioscoridemq; separatim locis, sub diuersis nominibus eandem herbam tradidisse. Sed hi si paulo diligentius Dioscoridis verba expendissent, aliter sentirent. Licet etenim in multis vtriusque descriptiones conueniant, non abest tamen proprietas aliqua, quæ differentes esse stirpes ostendat. Folia Chrysanthemi $\pi\omicron\lambda\upsilon\sigma\chi\iota\delta\eta$, id est, in multas partes diuisa & dissecta traduntur: Buphtalmi verò $\mu\alpha\rho\alpha\theta\omicron\varsigma\iota\delta\eta$. Non omnia autem quæ laciniosa sunt, & in multas partes dissecta, fœniculi foliorum speciem habent. Iam florem proferre Chrysanthemum Dioscorides ait $\iota\sigma\chi\upsilon\rho\omega\varsigma \sigma\tau\alpha\gamma\omicron\upsilon\tau\alpha$, hoc est, multum relucens: Buphtalmi verò relucens esse non tradit, neque etiam eius quod à nobis pingitur, flos ita splendet, ut multum relucens dici queat, aut debeat. An ne hæc euidentem Buphtalmi & Chrysanthemi differentiam ostendunt, & legitimum esse à nobis depictum Buphtalmum confirmant? Sentiant qui velint aliter, nobis ita videtur; & qui Chrysanthemum idem cum Buphtalmo esse volunt, aliud Buphtalmum, si istud esse negent, requirant. Nam quod & ab alijs & à nobis pro Chrysanthemo

Q

depin-

depingitur, legitimum Buphtalmū esse nequit: folia enim eius non sunt μαρμαριδιῶν, qualia omnino legitimi Buphtalmi esse debent.

QVOD verò ad facultates attinet: Matthiolus ait, in Bohemia omnes medicos & pharmacopæos huius radicibus, pro Veratri nigri vti, priuatim ad pecorum morbos: sed in medicamentis radices huius ἀντεπελαλόμενας radicem Veratri esse non affirmat. Memini ego obseruasse me olim, à quibusdam medicis, huius radices, in quantitate satis magna adiectas fuisse, decoctis ad purgationem per inferna preparatis, sed nihilo plus ea aluum mouisse, quàm si non addita fuissent. Quod mihi suspicionem mouit nulla purgandi potentia huius herbe radices donatas esse: & alia omnino facultate, quàm belleborum, per aurículas transmissas pecorum morbis mederi. Gentiane radices ora fistularum nimis angusta egregie dilatant; idem possunt Aristolochia & Bryonia radices, ac spongiarum partes; quæ tamen viribus alijs multū inter se differunt. Quamobrem licet Buphtalmi radices simile aliquid Veratro nigro queant, idcirco tamen non omnia quæ illud possunt. Spina, aculei, ramenta lignorum & similia, dolorem inferunt, inflammationem excitant, vicinarum partium humores alliciunt, si in partem aliquam adigantur. Partem aliquam ladi absque dolore non contingit: is transmissa aut imposita vulnere quapiam intenditur. Fortasse etiam si quiduis aliud in auriculam perforatam imponeretur, idem qui huius stirpis radice immissa, effectus subsequeretur. Nos nihil hic affirmamus; curiosi vt diligentius vires huius explorent viam aperimus.

DIOSCORIDES Buphtalmi, ait, flores cum cerato tritos oedemata & duritias discutere; & dici, si statim ab exitu à balneis bibatur, bonum colorem ad aliquod tem-

pus Ictericis facere. Videntur autem hæc ex cap. de Chrysanthemo huc translata ab his qui inter Buphtalmum & Chrysanthemum differentiam nullam esse existimarunt: Non aliter quàm nonnullæ ex Asteris Attici facultatibus, Violæ nigræ apud Plinium accessere: & Dolicho legumini, in Dioscoridis exemplaribus, quadam Smilacis lævis: vt suis annotauimus locis. Quæ autem propriæ sint Buphtalmi vires, nondum compertum habemus.

DE CHRYSANTHEMO.

CAP. LXX.

CHRYSANTHEMO caules sunt ramosi, læues; folia oblonga, digiti ferè latitudine, dissecta & multifida: flores Anthemidis sed maiores, & non medio tantum umbilico, sed & orbiculato ambitu lutei & auri quodammodo fulgore splendentes; odore non insuauis: radices fibrosæ. Reperitur in aruis, in hortis inter olera, & alibi passim: & quibusdam quidem locis, folijs magis confectis, alijs minus. Iunio, Iulio & subinde Augusto floret.

A Germanis Sant Johans blum / & Bents-blum appellatur: à nostris vulgo Hokelaer / & quandoq; Beel ganse bloemen. Græci ab aureo florum fulgore χρυσάνθεμον nuncupant. Est tamen & Chrysanthemum Anthemidis quadam species, vt supra scripsimus. Batrachion etiam Chrysanthemum dicitur, testis Democritus in Geoponicis. Item & Elichrysum Chrysanthemum est. Sed hæc Chrysanthema ab isto præsentī differunt. Nominant verò & istud Chrysanthemum plerique Buphtalmum & Caleham; quæ eius Buphtalmi propria nomina sunt, quod capite præcedenti descriptum est. Non desunt quoque qui

Bellidis speciem faciant, & luteam Bellidem dicant. Est autem Bellis alterius generis herba.

CAYLES autem *Chrysanthemi olerum modo, Dioscorides tradit, eduntur. Flores cum cerato triti, steutomata discutere dicuntur. Ipsa herba pota in balneis post exitum de solio, morbo Regio correptis, breui bonum colorem inducit.*

DE BELLIDE. CAP. LXXI.

FOLIA *Bellis è radicibus promit multa, parua, leuia, pingua, in rotunditate oblonga, lenissimè crenata, per terram plurima parte strata; inter quæ flosculi exeunt, singuli suis tenuibus insidentes pediculis, Chamemeli florum penè forma, sed minores, medio eorum luteo, quod multa exigua orbiculariter cingunt foliola, candida aliquatenus rubentia, ac in candore veluti purpurascentia: radices subsunt fibrosæ. Nascitur in pratis & similibus perinde palustribus ac humidis compluribus locis. Vernis mensibus floret.*

HVIC similis est, & alia species, sed *hortensis tantum, & floribus multiplicibus, speciosissimis, tam denso exiguum foliolorum contextu, ut vix ullo, aut nullo, apparente luteo orbiculo, vniuersum & ambitum & medium floris occupet; colore aliàs rubentibus, subinde candidis, nonnunquam ex utroque permixto varijs, raro herbaceis aut viridibus; odoris nullius. Circundant hos quandoque, sed tamen non frequenter, alij parui, sub ipsis, aut ex ipsis florum calycibus exorti quini seniue vel plures flosculi, matricibus suis similes, sed tamen minores. Floret hæc Bellis Aprilis quoque & Maio mensibus.*

GERMANI *Maslieben & Masselseu* nuncupant: *Belga, Madeliueu, Kerflouwen, Margrietenz*

Plinij lo-
cus corru-
ptus.

Galli, Pasquettes & Marguerites : Plinius Bellidem, eiusq; meminit lib. 26. cap. 5. Bellis, inquit, in pratis nascitur, flore albo aliquatenus rubente. Est & apud Plinium lib. 21. cap. 8. de Bellio locus, quem non adducimus, quòd corruptus sit, & in eo restituendo hactenus frustra docti laborarint. Recentiores Bellidem etiam Consolidam nominant minorem; plerique herbam Margaritam; alij Primulam

mulam veris. Sunt tamen & alie nuncupatæ Primula veris, Phlomidum species, de quibus alias.

AD Bellidis genus referūt & nonnulli sylvestrem quandam, maiorem nuncupatam Bellidem: caules hæc profert tenues cubitum altos aut longiores; folia circa eos oblonga, nonnihil serrata, digiti ferè latitudine: flores in summo cauliculorum per circumferētiā candidos, medio luteos, Chamemeli Leucanthemi & Cotulæ albæ similes, nullius odoris; radices fibrosas. Nascitur in pratis & secus margines agrorum locis non apricis.

BELLIDEM, vt diximus, maiorem appellant: Germani, Fuchsius auctore, *Benzblum*, nonnulli etiam *Consolidam* mediam. Alie tamen & *Consolidæ* sunt mediæ, vt *Bugula* & *Brunella* dictæ, quarum vtraque pro mediæ generis *Consolida* habetur.

CÆTERVM Bellidis minoris folia humectandi refrigerandiq; facultate donata sunt; & humectant quidem ordine secundo intenso, refrigerant verò eodem remisso. Dolores omnes, sed præsertim articulares ac podagricos, ex calido siccoq; humore, mitigant; cum butyro recenti & infuso trita, ac locis dolentibus imposita, potissimum additis *Maluæ folijs*. Eadem oleribus addita, facilem aluum faciunt, & in caufonide febri, ac in intestinorum inflammationibus, magna vtilitate enematis admiscuntur.

DE ELICHRYSO. CAP. LXXII.

ELICHRYSON cauliculos promittit graciles, virentes, lignosos, in alas quasdam subinde diuisos: folia confectæ abrotani similia, aliquantulum candicantia: flores in summo cauliculorum in umbellis coherentes, lutea auri colore fulgentes, forma florum *Tanacetii* vel mediæ orbiculi siue

disci florum Anthemidis ; qui prius quàm flaccescant decerpti , speciem suam ac pulchritudinem diutinè seruant. Qua de causa & deorum simulachra eo coronari solere ; & Ptolomæum Aegypti regem diligentissimè hoc seruasse, Plinius tradit. Exit plerisq; Italiae ac Hispania locis incultis, in pratis solo gracili, ac circa fluuiorum alueos. In Belgij hortis floret Augusto, aut Septembri mense: Theophrastus tamen & Plinius Eliochryson inter veris flores numerant.

DIOSCORIDES ἐλίχρυσον appellat, nonnulli etiam χευσάνθεμον, alij inter quos Galenus est, ἀμάραντον, propter floris diurnitatem. Alius tamen & Amarantus est, purpureus, de quo supra scriptum. Plinius hanc stirpem Eliochryson nuncupat : Theophrastus similiter ἐλαίχρυσον, Gaza Aureliam vertit.

FACULTATIS, inquit Galenus, est incidentis & extenuantis. Prodest coma, Dioscoride auctore, è vino pota contra vrinae difficultates, serpentium ictus, coxendicum dolores, & ad rupta; menses etiam prouocat : sanguinis grumos & in ventre, & in vesica cum vino mulso sumpta dissoluit : defluxiones à capite sistit, trium obolorum pondere ex vino albo diluto ieiunis data : vestibis inserta incorruptas eas conseruat. Theophrastus Eliochrysum ad ambusta etiam torrefactum, & melli permixtum valere tradit.

DE STOECHADE CITRINA, SIVE
CHRYSOCOME. CAP. LXXIII.

AUREI coloris coma Eliochryso similis est, à recentioribus Stœchas citrina nuncupata. Cauliculos hæc edit dodrantes, tenues: folia oblonga & angusta: vtraque incana & lanuginosa: flores in summo cauliculorum, in dissoluta inconditaq; veluti vmbella, odoratos, exiguis bullis similes,

colore luteo splendentes, qui priusquam plenè maturuerint collecti, colorem & pulchritudinem non marcescentes, diu retinent: radices graciles ac nigras. Nasçitur locis asperis & sabulosis & in conuallibus, frequens iuxta Rhenum, præsertim inter Spiram & Vormaciam. Iunio mense & post Solstitium floret.

GERMANI quòd in regionibus, quæ Rheno vicinæ sunt, proueniat, Rheimblumen nuncupant: Item & Jungling/ Motten blumen/ Motten kraut: Belgæ, Rhijn bloemen/ Motten cruyt: Latine Tineariam: Officinæ Stœchadem siue Strichadem citrinam: Fuchsius & Tragus Elichrysum faciunt. Nihil autem, aut omnino parum, cum eo conuenire, ex ijs quæ superiore capite scripta sunt, palam est. Ageraton esse, etiam sunt qui sentiant, propterea quòd flos bullarum instar globosus sit, & non facile aut citò marcescat: ἀγνῆάτου siquidem flos πομφολυγῶδες, id est, bullæ modo tuberosus est, & diutissimè in sua coloris specie conseruatur: sed folium Agerati, Origani folio simile est, tale autem nequaquam Stœchadis citrinæ, quod diximus oblongum & angustum esse; vnde etiam non esse Dioscoridis Ageraton, euident est. Nobis Stœchas citrina cum Chrysocome, quæ & Chrysitis, similitudinis plurimum habere videtur; brevis siquidem est herba, coma aurei coloris, eaq; diuulsa & corymborum similitudinem referente, radices tenues sunt & nigrae; qualem omnino Chrysocomen esse Dioscorides scriptum reliquit. χρυσόκημη, αἰτ, ἐπεὶ δὲ ἴσται ἐστὶ σπιθαμιαίων, ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὑσσώμῳ· ῥίζαν δασεῖαν, λεπτήν, ὥς ἐλλεβορίου μέλανος, γεωσάμενῳ οὐκ ἀπινυῖ, κυπέρῳ ἴσται οὕταν, id est, Chrysocome herbula est dodrantalis, comam habēs corymborum specie, similem Hyssopo; radicem hirsutam tenuem, vt veratri nigri, gustu non iniucandam, Cypero similem.

IN qua descriptione occurrit obseruandum, verum & legitimum antiquorum hyssopum, corymborum quandam similitudinem summis cauliculis proferre; atque ea de causa vulgaris vsus hyssopum, nequaquam esse genuinum: vipote quod flores non in corymbis aut corymborum specie ferat, sed secundum cauliculos iuxta singula foliola edat; Thymbræ videlicet modo, cuius haud dubio species, & maior quidem est.

- 2 STOECHADI autem citrinæ & aliam similem obseruare contigit herbam, ramulis à radice multis tenuibus, folijs angustis, aliquantulum sed minus multo quàm Stæchadis citrinæ albicantibus: floribus in umbella luteis, non tamen globosis, sed medio orbiculo florum Chamemeli similibus, sed minoribus. Quo loco sponte exeat compertum non habemus, in Belgij hortis à nobis visa est. Anonymos quoque & absque nomine est. Eliochrysi speciem angustifoliam nonnulli faciunt.

CAETERVM Stæchadis citrinæ flores in vino decocti, potu ventris lumbricos expellere feruntur: & cum lixiuio pediculos & lentes delere.

CHRYSOCOMES radicem, Dioscorides ait, exalfacere & adstringere, conuenientemq; esse hepaticis & peripneumonicis: sumi & cum hydromelite decoctam ad vteri purgationes.

DE SANTOLINA. CAP. LXXIIII.

AVREI coloris corymbos Santolina quoque veluti Eliochryson & Stæchas citrina profert, odorata est & coronis non raro admiscetur. Eius aliquot sunt genera.

- 1 PRIMA caudice surgit lignoso, ex quo virgula, ramulorum instar, tenues, cubitales complurimæ, folijs circundatæ

cundatæ parvis oblongis, angustis denticulatis: è summo virgularum, singuli eminent orbiculi, ex breuibus staminibus facti, Tanaceti floribus, & medijs discis florum Chamæmeli similes, sed tamen aliquantulum latiores, colore lutei, qui in semina obscuri coloris permutantur: radix lignosa. Est ipse frutex cauliculis & folijs albicans, & suauiter cum grauitate quadam odoratus.

2 HVIC similis est & altera species, folijs tamen longioribus, virentioribus ac minus candidis; flore pallidior.

3 TERTIA folijs breuissimis, tenuissimis & Erica proximis: floribus luteis, & aliarum similibus.

4 QVARTA folijs est minus denticulatis & cupresso similioribus.

5 QUINTAE cauliculi non eriguntur, sed procumbentes per terram repunt: folia crassiora & lanuginosiora magis canescunt: flores in corymbis aurei, aliarum Santolinarum similes.

IN Belgio omnes peregrinae sunt, neque alibi quàm in hortis repertiuntur. Primum genus familiarissimum; reliqua rariora. Florent Iulio & Augusto. Appellatur hæc omnes vno Santolina nomine: Belgæ vulgo Cypres nominant. Chamacyparissum plerique faciunt, sed de Chamacyparisso adeo breuis & succinctus est Plinius, vt ex eo, horum sententia nec reijci, nec probari queat. Officina semen, semen contra vermes, & semen sanctum appellant. Quod nonnulli ignorantes ex qua stirpe colligatur, Santonici semen esse existimant; alij Seriphij siue Absinthij marini. Vtrique autem à vero aberrant, nec etenim alterius quàm Santolinae est. Hallucinantur etiam non parum, qui Santolinam Abrotanum feminam esse volunt. Abrotanum siquidem femina, folijs est maris, Seriphij videlicet, sed procerius & fruticis modo arborescens. Santolina humilior est & non Seriphium,

riphii, sed proximius Ericam folio exprimit. Plus similitudinis cum Abrotano semina Eliechryson habet, folio namq; Abrotanum refert, odoreq; ei vicinum est, non tamen Abrotanum, sed sui generis herba.

EST autem Santolina semen, gustu amarum, potentia calidum siccumq; tertio ordine: ventris lumbricos sumptum interimit, & aduersus eosdem efficax est.

PLINIVS Chamacyparissim herbam, ait, ex vino potam, contra venena serpentium omnium, scorpionumq; pollere.

DE MAIORANA, SIVE MARO.

CAP. LXXV.

POST flores, coronariæ aliquot describenda sunt herbe: inter quas Maiorana, quæ humilis & fruticosa est stirps, candicans & suavis admodum odoris, sesquipalmum aut pedem alta; cauliculis sine surculis tenuibus, in plures alas diuisis; circa quos foliola sunt penè rotunda, mollia & incana; & in summo flosculi candidi perpusilli, è spicis Heracliotici Origani similibus exeuntes, exiguis videlicet, oblongis, & squamatim compactilibus: radicibus tenuibus. Reperitur hæc quandoque maior, subinde tenuior ac minor, odoreque præstantior. Hortensis vtraque est. Vtraque æstate quoque floret.

ITALI Persam, & minorem Persam gentilem nominant: Germani, Mayoran & Meyran: Belgæ, Marioleynne: Galli, Mariolaine & Marone: Officina & passim Maioranam. Creditur veterum Sampsychum. Sed Σαμψύχον herba est, Dioscoride auctore, per terram repens; Maiorana verò non repit, sed in rectum & altum assurgit;

assurgit ; quod eam non esse Sampsychum, vel solum, manifestè innuit.

SCRIPSIMVS aliàs Maïoranam legiitimum Ma-

rum esse, confirmat sententiam nostram Maiorana nomen, quod à Maro videtur deriuatum; sed apertius ipsa Mari descriptio, cum qua exactissimè conuenit. Herba siquidem est fruticosa, flore vt diximus Origani, folijs candidioribus, flore odoratiore. Cuiusmodi Marum esse Dioscorides scriptum reliquit. Μάρων, αἰτ, ἢ ὑπόλευρον, ποτὶ γινώριμος, φρυγανώδης, ὁμοία τῷ ἀνθει ὀρεγάνῳ, τὰ μέντοι φύλλα τούτου λευκότερα πολλῶ, καὶ τὸ ἄνθος ἐυωδέστερον: hoc est, Marum siue Isobrion nota est herba, surculosa, flore Origano similis: folia tamen huius candidiora multo, & flos odoratior. Et substitutam pro Sampsycho Maioranam, alienum putari non debet, quando & ipso Galeni tempore Marum Sampsychi loco in Amaricinum vnguentum fuerit immissum: vt lib. 1. de Antidotis ipse testatur, vbi ait; Marum longè odoratius esse Sampsycho; & ea de causa hoc omisso, Marum fuisse compositionibus additum. Præbuit istud occasionem posteris, vt Marum siue Maioranam, Sampsychi loco habuerint, eiusq; nomine appellauerint.

EXCALFACIT autem Maiorana & resiccat, & in vtraque qualitate secundi est ordinis: auxiliatur cerebri & capitis frigidis morbis quouis modo assumpta: naribus imposita sternutamentum facit & pituitam euocat: dentium dolores lenit commansa aut apposita; vrinas & aquosos humores in poru sumpta ducit, & menses mouet: admisceatur antidotis.

DE SAMPSYCHO, SIVE AMARACO EX
DIOSCORIDE, THEOPHRASTO,
ET ALIIS. CAP. LXXVI.

SAMPSYCHON, Dioscorides inquit, herba est πολυκλόνος, siue multum ramosa, serpens per terram; folia habens

habens hirsuta & rotunda, similia Calamintha tenuifolia: multum odorata & calida, quæ in coronis nectitur, Cyzicenum & Cyprium laudatissimum. Secundum locum habet Aegyptium. Appellatur à Cyzicenis & Siculis Αμαράκων siue Amaracum.

THEOPHRASTVS Amaracum in censu ορυζαντων siue suffruticum satiuorum ac coronariorum lib. 6. enumerat, & præstare ait, seminis copia, quod εὐοσμὸν, id est, boni ac suavis est odoris; nasci semine & auulsione: ex æstiuis esse, vnguentisq; misceri.

PLINIO lib. 21. cap. 11. auctore, Amaracum Diocles medicus & Sicala gens appellauere, quod Aegyptus & Syria Sampsychem: seritur vtroque genere, & semine & ramo: topiosum Amaraco aquè ac Abrotano semen.

VERGILIUS Aeneid. 1. Amaracum fruticem florum esse ostendit, sic scribens:

— Vbi mollis Amaracus illum

Floribus, & dulci aspirans complectitur umbra.

Idem testatur Catullus in Epithalamio Iulie & Mally:

Cinge tempora floribus

Suaue olentis Amaraci.

GALENVS Amaracum & Sampsychem differentes facit stirpes, de vtroque locis agit separatis, & suas cuique tribuit vires. Sed Amaracus Galeni Parthenium est: siquidem, vti Dioscorides testis est, Parthenion quidam Amaracon vocant; & in libris de simpl. Medica. facult. Galenus nusquam Parthenij meminit.

PORRO Sampsychem, vt Galenus ait, tenuium est partium & digerentis facultatis; desiccet & excalfacit tertio ordine. Dioscorides decoctum eius potum tradit, conuenire hydropicis in morbi initio; & vrinae difficultate, ac torminibus laborantibus: arida verò folia cum melle appo-

sita,

sita, tollere sugillata; & menses ducere subdita; ad Scorpionum ictus cum sale & aceto imponenda; ad luxata verò cum cerato excepta, & similiter cedematis; ad oculorum verò inflammationes cum tenuissima polentæ farina apponenda: misceri acopis & malagmatis calfacientibus.

DE MARO VVLGARI, SIVE CLINOPODIO. CAP. LXXVII.

QVOD à plerisque modò Marum nominatur, frutex parvus est, odoris admodum suavis, sesquipedem aut duos dodrantes altus: surculos habet tenues, ramosos, lignosos, & foliola circa eos exilia, durioris Thymi aut Serpylli vulgaris folijs similia, sed albicantia, candidiora, & aliquantulum maiora, ac in summo veluti lanuginosa capitula, & ambientes similes verticillos; è quibus perpussilli flosculi exeunt albidii: radices tenues & lignosas. In Hispania passim una cum Stœcade locis aridis desertisq; gignitur: apud Belgas & alibi, non absque studio, & cura in hortis seritur. Aestate verticilli & capitula lanuginosa, cum floribus emicant.

MULTI hac etate Marum vocant; Marum autem nequaquam est, verum Dioscoridis Clinopodium. Clinopodium autem Dioscorides θάμνιον, id est, exiguum fruticem esse refert, φρυγανώδην, siue surculaceum, duorum dodrantum, in petris nascentem, folia habentem Serpyllo similia; flores verò lecti pedibus, ex interuallis vti Marrubij. Cum qua descriptione hæc odorata stirps satis conuenit. Surculacea etenim est, & ad duorum dodrantum altitudinem assurgit; flores ita habet per verticillos digestos, vt quibusdam caulem veluti Marrubij ambientibus, alij in summo instar globosum lecti pedis capitulum emineant: folia Serpylli veri folijs colore similia, nempe candicantia; qualia

Serpylli esse *Dioscorides* ostendit, quando candidiora, quàm *Origani* esse ait: sunt eadē tenuia, veluti *Serpylli* esse *Theophrastus* testatur. Quæ omnia maximam huius stirpis cum *Clinopodio* similitudinem ostendunt. Appellatur verò *κλινποδίου*, à quibusdam etiam *Cleonicum*, *Ocymoides*, *Zopyron*, Latinis *lectipes*.

VIM autem, vt *Galenus*, *Clinopodium* excalfaciendū obtinet, cum essentia subtili, & in tertio est, cum excalfacientium, tum resciccantium ordine. *Dioscorides* bibi herbam scribit, & decoctum eius aduersus venenatarum bestiarum morsus, conuulsa, rupta, & vrina stillicidia; ducere menses: fœtus & *acrochordonas* eijcere aliquot diebus potum: aluum idem sistere ad tertias decoctum & bibitum; non febricitantibus in vino, febrientibus in aqua.

DE ROSMARINO CORONARIO.

CAP. LXXVIII.

CORONARIUS *Rosmarinus* frutex est lignosus, caudice subinde tres aut quatuor pedes alto; ramis multis tenuibus: folijs crebris, oblongis, angustis, duriusculis, subtus candicantibus, superius verò saturi viroris, cum grauitate non ingrata odoratis: floribus paruis ex ceruleo albicantibus, è foliolorum sinubus prodeuntibus: semine exili & nigro: radicibus tenuibus, fibrosis, non altè descendentibus.

IN Gallia, Hispania, & alijs prouincijs locis syluestribus & incultis nascitur; tantus eius in *Narbonensi* Gallia prouentus, vt haud temere aliud incole lignum vrant. In Italia hortorum sepit areas: *Belgarum* etiam exornat. Floret primo quoque Veris tempore.

Λιβανωτίδα στεφανοματικὴν *Græci*, Latini *Rosmarinum coronarium*, nominant. *Coronarium* autem cognomi-

natur, ad differentiam aliarum vmbelliferarum Libanotidum. Libanotidum siquidem species complures sunt, quaedam vmbellifera, vna non vmbellifera, forma ab alijs differens, coronaria, de qua nunc agimus. Germani hanc Rosmarin, & similiter Galli nuncupant.

CALIDVM autem & siccum Coronarium Rosmarinum secundo est ordine, & simul adstringentis facultatis particeps; vtpote ex terrestri quadam essentia copiosius admixta, cōpositum. Proinde & omnes vteri diuturnos fluxus sistit, & sanguinis profluvia supprimit. Conuenit etiam, & praesertim flores, omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidaq; causa malis: cerebrum etenim desiccant: sensus & memoriam acuunt: neruosas partes confortant.

SERAPIO Rosmarinum, quo Coronarij vtuntur, calfacere & multum resiccare, testis est; & ex auctoritate Abin Mesuai, conferre, ait, corizae frigide cerebri.

DIOSCORIDES regium morbum sanare tradit, si quis ipsum in aqua coctum, ante exercitationem bibat, deinde exercitatus lauet, & vinum bibat.

DE LAVANDVLA. CAP. LXXIX.

ODORATA & coronaria stirps lauandula est, sed humilis, ramulos siue virgas profert tenues, quadrangulares, geniculatas, cubitales aut longiores: folia circa singula genicula bina, oblonga, carnosae, vtraque parte albicantia, Rosmarini coronarij folijs multo longiora latioraq; & in summo spicas oblongas tenues floribus refertas caeruleis: radices lignosas in fibras diuisas. Spirant flores & folia copiosum caputq; implentem odorem.

VNA huius species folijs est maioribus, crassioribus & longio-

longioribus, quæ odoratior: altera minoribus & tenuioribus: inuenitur & flores candidos habens.

VESTIVNTVR in Hispania & Narbonensi Gallia plerique montes & campi deserti Lauandula. In reliqua Gallia, apud Germanos, & alibi in hortis feritur. Iunio ac Iulio flores exeunt.

ITALI maiorem, Nardum Italicam, & Spicam, vulgariq; lingua Spigo nuncupant: minorem, Lauandam & Lauandulam. Germania & Belgium utramq; Lauandulam & Lauendulam vocat: & maiorem quidem Lauandulam marem; minorem feminam: vulgo Lauender. Estimatur esse Casia odorata herba, cuius Vergilius subinde meminit, ut Bucolicôn Ecloga secunda:

Tum Casia atque alijs intexens suauibus herbis
Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Et similiter Georgicôn quarto, vbi agit de statione & sedibus apibus deligenda, apiarioq; constituendo, his verbis:

Hæc circum Casiæ virides, & olentia latè
Serpilla, & grauius spirantis copia Thymbræ
Floreat.

EST tamen & alia Casia σύγγη siue fistula, quæ passim hoc tempore Cinamomum & Canella appellatur. Plinius Casiam ab Hygino Cneoron appellari refert. Sunt autem Theophrasto ac Plinio auctoribus Cneora duo: vnum candidum, folio carnosio, oblongo, figura quodammodo oleagino simili, odoratum: alterum nigrum, nullius odoris: radix virique altè descendens, grandis, ramuli permulti, crassi, lenti: germinant florentq; post Autumni æquinoctium, & multum denique temporis florent. Talis autem nequaquam Lauandula est, quæ nec crassa est radice, nec altè descendente; ramulis non lentis, & non Autumno, sed Aestate flores profert; proinde etiam nec Cneori aliqua species.

Cneoron.

EST

EST autem Lauandula, potentia ac viribus calida siccaq³, & ordine quidem tertio, tenuium item partium & ex multis aëreis spirituosissq³ partibus constans: frigidis ea de causa capitis morbis quouis modo adhibita confert, & præsertim ijs, qui non ex copioso humore, sed ex sola potissimum qualitate originem ducūt. Proinde & stillatitius eius liquor odoratus, & temporibus ac fronti illitus, Catalepsi, leuiori hemiplexia, & subinde Comitiali morbo, ac non raro syncope laborātes reficit. Sed vbi humorum copia adest, præsertim sanguini permixtorum, non satis tutus huius vsus est: sicuti neque compositionis, quæ ex stillatitio vino in quo huiuscemodi herbe, flores, seminaūe, & aromata quadam macerata sunt, conficitur; quam plerique temerè & indifferenter exhibent. Nam calidorum huiuscemodi caput implentium vsu, & morbus intenditur, & æger in periculum inducitur: præsertim quando sanguinis missio aut purgatio non præcesserunt. Quod ideo monendum duximus, quia passim plerique medici indocti, & temerarij audacesq³ minimum pharmacopœi, aliæq³ stolidæ mulieres statim similes compositiones, & id genus alia non modò apoplecticis, sed & Catocho cum febre occupatis infundunt, quibus nihil potest peius dari, cū plurimum obsint, & non raro ipsos ægrotautes perimant.

DE STOECHADE. CAP. LXXX.

STOECHAS caudice est vti Lauandula breui & lignoso, sed tenuiore: ramulis siue virgulis multis ac tenuibus; folijs circumuestitis oblongis, angustis, candicantibus, minoribus quàm Lauandula; comantibus in summo capitulis, siue spicis densis, compactis, breuibus & crassis, e quibus flores purpurei & pusilli exeunt, & quadam eminentia foliola: semen in his subnigrum: radices lignosæ.

HISPANIA, Narbonensis Gallia, & Stœchades insula è regione Massilia, Stœchade herba siue frutice redundant. In Germania ac Belgio è semine sata prima astate facile adolescit; sed hyeme, nisi intra ades aut penuarias cellas transferatur, perit; Hyemis siquidem & frigoris impatiens est.

A Dioscoride *στίχας*, ab alijs, ac à Galeno *στοίχας*, per oi diphthongum syllaba secunda: Latine Stœchas. Florem officina Stœcados nuncupant.

CÆTERVM Stœchadis, Galenus inquit, temperies composita est, ex terrena essentia frigida exigua, vnde adstringit; & extenuata altera terrena copiosiore, à qua utique amara est, ob vtrorumq; verò conuenientiam, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum viscera omnia, tum totum corpus est nata. Dioscorides decoctum eius tradit, veluti byssopi, ad pectoris vitia facere, & antidotis vtiliter admisceri. Posteriores medici Stœchadem, & præsertim flores eius, aduersus capitis dolores, & omnes eius ex frigiditate ac frigida causa morbos, valde efficaces esse affirmant: miscentur ea propter, omnibus ferè compositionibus, quæ aduersus Cephalalgiam diuturniorem, Apoplexiam, Catalepsin, Epilepsin, & similes affectus adhibentur.

DE THYMO. CAP. LXXXI.

THYMI duo apud veteres sunt genera: vnum Cephaloton dictum; alterum durius.

CEPHALOTON multis exilibus ac tenuibus fruticat virgis, solijs exiguis & copiosis circumdati: capitulis in cacuminibus Stœchadis ferè similibus, sed minoribus; è quibus flosculi exeunt purpurei. In Creta insula copiosum nascitur:

tur: vnde illi Cretico cognomen datum est. Dioscorides gracili solo & petroso prouenire scribit.

- 2 DURIUS Thymum surculosum quoque est, & perpusilla habet foliola; colore quod vulgatissimum est virentia, & suaue odorata; candida verò & graueolentiora, quod rarius est: flores verò non in capitulis aut spicis, sed iuxta foliola: radices tenues. Huius generis Thymo, Hispania & Narbonensis Gallia loca deserta & inculta abundant: In Germania, Belgio, & alibi in hortis studiosè colitur.

GRÆCIS Θύμος dicitur, Latine Thymus, & Thymum. Prior κεφαλωτός, id est, capitatus, & Θύσιον: alter σκληρότερος, id est, durior à Dioscoride, cap. de Epithymo, cognominatur. Plinius Thymi duo genera esse tradit: vnum candidum; alterum nigrius ac nigricans appellat: & candidum prestare ait, ac in collibus nasci; lib. 21. cap. 21. Vtrumq; ad durius genus referendum videtur, nam vt scripsimus, durioris Thymi quoddam folia habet candicantia; aliud verò virentia, quod nigricans dicitur, quia saturo colore & non candicante vireat. Germani ac Belgæ Thymum/Thymus: Galli, du Thym nominant.

THYMV M autem, vt Galenus tradit, in excalfaciendo exiccandoq; in tertio statuendum est ordine, incidit & calfacit vehementer; ob id & vrinam & menses prouocat, foetum euellit, viscera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert. Potum, Dioscorides scribit, cum sale & aceto pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cum melle Orthopnoicis & Asthmaticis prodest. Lumbricos ventris, menses, foetus, & secundas pellit: vrinam cit. Mixtum melli & delinctum, faciles è thorace excreationes facit. Oedemata recentia cum aceto impositum discutit, sanguinis grumos dissoluit: thymos & ἀποχρηδόνες siue pensiles

verrucae

verrucae tollit. Ischiadicos cum vino & polenta impositum iuuat. Aebetibus oculis in cibo sumptu prodest. Vtile etiam pro condimento tempore sanitatis.

DE SERPILLO VVLGARI.

CAP. LXXXII.

VVLGARI Serpillo multi sunt exiles cauliculi, duri tamen & lignosi, nonnulli in rectum palmi altitudine surgentes, alij repentes, & alicubi terræ superficiei exiguis fibris annexi: folia exigua, virentia, Thymi similia: capitula in cacuminibus rotunda, è quibus flosculi exeunt, colore rubente purpurei, non raro etiam albi: radices tenuissimæ ac fibrosæ.

NASGITVR passim locis incultis, iuxta agrorum margines, pingui præsertim & sæcundo solo: subinde etiam locis petrosis: & non modo in Germania aut Belgio, sed & in Italia ac Gallia sponte exit. Matthiolus apud Goritienses Saluatino monte copiosissimè nasci refert. Tota ferè Aestate floris eius prouentus.

GERMANI, Quendel/kumel/ & kienlin: **Belge**, Quendel/wilden Thymus/ & onser Moutwen bedstroo: **Galli**, Pillolet: **Officina**, Serpillum; pleræque verò etiam Pulegium montanum nuncupant. Et passim quidem Serpillum veterum existimatur: non tamen tam Serpillis, quàm Saxifrangæ Dioscoridis respondens. Si etenim diligenter, & ad Serpilli viriusque, & ad Saxifrangæ descriptionem expendatur, exiguum Serpillis, plurimum verò Saxifrangæ simile esse comperietur. Primum etenim Serpillum, præter quod ramulis & folijs Origano simile est, in quantamcunque altitudinem adminiculo fultum, aut vicinis stirpibus innixum crescit, & quandoque ex Ocymo

pet

per nimiam siccitatem mutato gignitur : alterum verò non
 serpit, & folio est Rutæ, id est, Hyperici aut Cētaurij mino-
 ris (vt alibi ostendimus) longiore . Serpillum verò vulgare
 humile est, frutices non conscendit, ex Ocymo non proue-
 nit, & folijs est, multo quàm Hyperici aut Centaurij mino-
 ris, minoribus & breuioribus ; omnino videlicet exiguis, ac
 Thymi, vt diximus, folijs similibus. Ex his Serpillum vulga-
 re, non Serpilli veterum aliquam speciem, sed Saxifrangam
 Dioscoridis esse, palam est. Saxifrangam enim, ait, esse her-
 bam Thymo similem, in petris nascentem. Serpillum autem
 vulgare Thymum folijs & capitulis refert, & non rarò in
 locis petrosis reperitur : propter eam siquidem quam cum
 Thymo

Thymo similitudinem habet, sylvestre Thymum & à Belgis, & ab alijs nominatur.

VERBA Dioscoridis de Saxifraga sunt: Σαρξίφαγον, Saxifraga. οἱ δὲ σαρξίφαγον, οἱ δὲ ἐμπετρον : ῥωμαῖοι σαρξίφαγγα, δάμνος ἐστὶ φρυγανώδης ἐν πέτραις καὶ τραχέσι τόποις φύμενος, θυμῷ ἐμπεγής. hoc est, Sarxiphagon, alij Sarxiphangon, alij Empetrum, Romani Saxifraga, frutex est furculaceus in petris & asperis locis nascens, Thymo similis. Exemplaria quadam ἐπιθυμῷ ἐμπεγής legunt, sed emendatiora θυμῷ habent. Locus Dioscoridis restitutus.

FACULTATE autem Serpillum vulgare calidum & siccum est, tertio penè ordine; tenuium item partium & incidens: menses euocat; vrinam cit: calculos expellit; & in balneis ac fomentis adhibitum, sudorem euocat.

EADEM ferè de Saxifraga Dioscorides memorie prodidit: cocta, ait, in vino febricitantibus opitulatur: strangurie prodest: singultum sedat: calculos vesicae frangit: & vrinam cit.

DE SERPILLO EX DIOSCORIDE,
THEOPHRASTO ET ALIIS.
CAP. LXXXIII.

SERPILLUM Dioscoride auctore, duorum est generum: hortense & sylvestre.

HORTENSE coronarium est, & odore Sampsy-
chum refert: folia habet & ramulos Origani similia, multo candidiora; iuxta sepes relictum procerius assurgit.

ALTERVM non serpens sed erectum, ramulos emit-
tit tenues furculosos: folijs refertos Rutæ similibus, angustioribus tamen, oblongioribus, durioribusq;: flores gustu
acres,

acres, odore suaues: radix inutilis. Nascitur in petris efficacius, & magis excalfaciens satiuo.

THEOPHRASTVS de historia stirpium, lib. 6. Serpillum tradit ex suffruticibus esse, lignosis ac coronarijs: ac ramis & folijs tota sua natura odoratum, veluti Helenium & Sisymbrium; apud nonnullos etiam Thymum penitus redolere: summa terra adherere; radice multifida torrida; peculiarem illi auctorem germinum; quippe cum in quantumvis longitudinis procedere valeat, naustum adminiculum, aut iuxta sepes aliquas satum: squalorem pati, atque aquae paucae indigum: nasci ex Ocimo per immodicam siccitatem degenerante; lib. de causis quinto, Ocimo videlicet ipso, minoris folij, sed odoris potentioris facto. Vnde colligendum, Serpillum Ocimo esse odoratius & folijs minoribus.

SYLVESTRE Serpillum idem, quoddam esse ait, quod deferentes ex montibus ferunt, ut apud Sicyonem fieri solet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios verò, ut in Thracia, montes & plana omnia Serpillo scatere. Sylvestre autem istud, à Dioscoridis sylvestri aliud est: sola etenim cultura ab hortensi differt: veluti Theophrastus ipse ostendit ex montibus translatum seri referens.

DIOSCORIDI aduersatur Plinius lib. 20. cap. 22. ubi sylvestre ait serpere, satiuum verò minimè. Serpillum, inquit, à serpendo putant dictum, quod in sylvestri euenit maximè in petris. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem increfcit.

MEMINIT Serpilli Aelianus variae historiae lib. 9. & ipsum inter flores numerare videtur. Dionysius Iunior, inquit, in Locresium urbem veniens maximas ciuitatis domos occupauit, easque Rosas, Serpillis, alijsque id genus floribus strauit. Vergilius tamen Bucolicò ecloga secunda, Serpillum

pillum herbam esse manifestissime testatur his verbis:

*Thestylis & rapido fessis messoribus astu
Allia, Serpillumq³, herbas contundit olenteis.*

Ex quo loco colligendum sunt qui putent, vulgare Serpillum, verum & legitimum esse, quod videlicet non aliud passim in Italia sponte gignatur: quasi nullibi quàm in agro reperiri, & non in hortis feri potuisset.

SERPILLUM autem Græcis ἐρτυλλος ἢ ἐρτυλλον dicitur. Marcellus vetus auctor, à Gallis antiquitus Gilaurum nominatum affirmat, ut verò Plinius Valerianus ab ipsdem Laurio nuncupatur.

EXCALFACIT verò vsque adeò Serpillum, ut Galenus dicit, ut & menses & vrinas moueat: gustu multum est acre. Prodest etiam, vti Dioscorides addit, ad tormina, rupta, conuulsa, iocinoris inflammationes, & ad serpentium morsus, & potum, & impositum; capitis dolores mitigat coctum rosaceo permixtum: cum aceto irrigatum maximè quidem leibargicis, sed & phreneticis conuenit: sedat & sanguinis vomitus quatuor drachmis potus cum aceto succus eius.

DE OCIMO. CAP. LXXXIIII.

SATIVI Ocimi species magnitudine differentes duæ sunt vulgares, ambæ furculosæ, dodrantis aut pedis altitudine attolluntur; ramulis rotundis in plures alas diuisis. Et maior quidem folia habet lata, per margines leniter crenata, Mercurialis herbæ magnitudine & forma similia: minor verò minora: utraque splendida, & dilutè vi-² rentia: flosculos exiguos, colore vel candidos, vel obscurius purpurascens: semen exiguum, nigricans: radices oblongas duras non absque adherentibus fibris: odore viri-¹

que similis, nisi quod maioris, species quadam reperiatur, quæ Citrium malum odore refert, quod Ocimum citratum appellant.

MATTHIOLVS præter hæc duo Ocima, etiam tertium quoddam maximum reperiri, memoria prodidit, folijs Amaranti maioribus, longis, latis & crassis, Citrea mali folijs similibus.

SERITVR Ocimum in hortis & in scitilibus; celerimè, vt Theophrastus auctor est, prouenit. Quod Soli expositum est, eodem teste, transit in Serpillum; quia vehementius siccatur; folio namque minus, odoreq; vehementius redditur. Iunio ac Iulio Ocimum floret, & particulatim quidem, ac diu, ab imò incipiens.

ΟΚΙΜΟΝ, & per ω prima syllaba Οκίμων Græci appellant; nonnulli etiam ὄκίμων: Latinè Ocimum. Differt ab Ocymo quod ostendimus in Frumentorum historia, pabuli genus esse, & ad differentiam huius per υ secunda syllaba scribitur; tametsi & per υ, odoratum Ocimum quandoque scriptum reperiatur. Recentiores ΒΑΣΙΛΑΝΔΡ, Latinè Regium id est, quoque nominant: Officina, Basilicum: Germani, Basilgen. Belgæ, Basilicom: Galli, Basilic: Itali, Basilico, & quod minus est, Basilico gentile: pleriq; Basilicum Gariophyllatum hoc vocant.

OCIMUM autem, auctore Galeno, ex secundo quidem est ordine excalfacientium, sed humiditatem habet recrementitiam adiunctam, ob quam commodum non est vt intra corpus sumatur: sed foris adhibitum ad digerendum concoquendumq; idoneum est.

DIOSCORIDES Ocimum, ait, si multum edatur, visum hebetat; aluum molli, flatu mouet, vrinam cit, lac euocat, sed agrè conficitur: impositum verò cum polenta tenui farina, rosaceo & aceto inflammationibus medetur, &

Draconis marini ac Scorpionis plagæ ; per se & cum vino Chio, oculorum doloribus.

SVCCVS oculorum caligines purgat, & defluxiones exiccat.

SEMEN potum prodest atram bilem colligentibus, suspiriosis, & urinæ difficultate laborantibus : facit idem sternutationes frequentes, si per nares attrahatur : idem ipsa herba facit. Claudere autem oculos oportet, sternutatione vrgente.

SVNT qui Ocimum vitant, & non edunt ; eo quod commansum & in sole positum vermiculos gignat. Aphri adijciunt eos qui à Scorpione icti sunt, & ipsum comedunt, absque dolore permanere.

RECENTIORES, inter quos Simeon Zethy est, Ocimum tradunt olfactu cordi capitique prodesse : semen cardiacis affectibus succurrere, animi mœrorem ab atra bile ortum discutere, & hilaritatem latitiâq; procurare.

**DE OCIMO SYLVESTRI VVLGARI, SIVE
ACINO. CAP. LXXXV.**

QVOD recentiorum plerique Ocimum sylvestre nuncupant, cauliculos promit complures quadrangulares infirmos, terram versus reclinatos : folia ex interuallis bina contra se posita, parua longiuscula ac latiuscula, aliquantulum hirsuta & aspera, vti & cauliculi : flosculos è foliorum sinubus exeuntes, paruos, orbicularim cauliculos ambientes, colore è candido nonnihil purpurascentes : semen exile : radices fibris coherentes. Odore herba hac multo quàm Ocimum est infirmiore ; vtpote exili ac obscuro, sed tamen cum grauitate quadam non insuauis ad Calaminthes aut Ocimi accedente. Exit multis Germaniæ ac Italiæ locis

locis sua sponte, præsertim incultis & arenosis. Aestate tota floret, & non raro Septembri etiam mense.

OCIMUM sylvestre, vt diximus, appellant plerique recentiorum. Quod autem Ocimum sylvestre Plinio, alijs est Ocimastrum & ὀκίμοειδές. Ocimoides verò multum à præsentī herbula differt. Siliquas siquidem Ocimoides habet, Hyoscyami siliquis similes, semine nigro, quale est Melanthij prægnantes: huius autem semina minima sunt, & vasculis omnino exiguis continentur, nullam cum Hyoscyami cytinis similitudinem habentibus: ita vt hinc herbulam istam, non esse legitimum Ocimum sylvestre siue Ocimastrum euidenter sit. Quam ob causam ab alijs non pro Ocimo sylvestri, sed pro Clinopodio habetur: sed nec horum sententia laudanda videtur. Nam si propter florum secundum cauliculos ambitum, Clinopodium dici meretur, multæ aliæ eodem nomine nuncupandæ erunt: vt, Calaminthes, Oruale, Ormini, Lamij, Dictamni, & Marubij species quædam, Pulegium, Salvia, Scordium, Melissophyllon, Sideritis, Galeni Alysson, recentiorum Bugula & Cardiaca, similesq; aliæ, quarum omnium flores orbiculatim cauliculos circundant, nulla tamen Clinopodium dicitur. Nobis hæc herba Acino haud dissimilis videtur. Acino etenim Dioscorides ait, πόναν λεπτοκαρπὸν siue herbam tenuium sarmentorum, coronariam Ocimo similem sed hirsutiorē & odoratam. Cum qua descriptione præsens nostra satis conuenit.

Acinos.

FACULTATE autem aliquantulum calida est & sicca, non absque adstringendi vi ac potentia.

ACINON verò Dioscorides tradit, menses & aluum sistere potum; impositum verò Phygethla & erysipelata curare.

DE ORVALA. CAP. LXXXVI.

ORVALÆ species prior (eius etenim tres aut quatuor numerantur) quæ propriè Oruala nuncupatur, caules promit crassos quadrangulos, duos pedes longos, in alas divisos : folia & à radicibus multa, & secundum caules ex interuallis bina contra se posita, magna, palmum lata vel ampliora, aliquantulum aspera, inæqualia, albicantiâq³, ac nonnihil vti & caules hirsuta : flores forma florum Salviæ aut Lamij, colore ex diluto ceruleo candicantes, post quos oblonga denticulata vascula pro siliquis, in quibus semen nigrum : radices verò fibrosas. Tota herba grauem fortemq³ spirat odorem caput opplemem, & maturato semine interit, quod altero sit à fatione anno. Seritur ab olitoribus in hortis. Iunio ac Iulio floret.

GALLITRICVM Officinæ nuncupant. Dicitur & Oruala siue Orualla, Tota bona, Sclarea, Scarlea, Centrum Galli, Matrisalvia : à Gallis Oruale : à Germanis Scharlach : à Belgis Scharlepe. Falluntur qui Alektorolophon existimant. Alektorolophon in Frumentorū siquidem historia multum ab Oruala differentem ostendimus. Videtur autem hac Orualæ species, Horminum sylvestre, quod Dioscorides ait, viribus magis pollere. Inter omnes etenim Oruale ac Hormini species, nulla odore aut viribus hac potentior est.

ALTERA Oruale species, caules habet similiter quadrangulares, sed proceriores, bicubitales videlicet vel altiores : folia quoque aspera, nigriora tamen ac minora : flores similes colore purpureo rubentes : radices vti prioris. Odore hac minus præstat, omnino exiguo prædita : rara est. Floret eodem quo prior tempore. Baccharim esse, sunt qui putent ; eorum autem sententia quàm sit probanda,

ostendet Baccharis descriptio, quam à subsequenti proximum dabit caput.

TERTIÆ Oruala, caules quoque quadrangulosi & 3 nonnihil hirsuti sunt: folia per ambitus serrata, Oruala prioris similia, sed minora: flores lutei: semen sufflavum nigricans: radix fibrosa, durabilis naturæ, & multis annis permanens. Apud Belgas à nonnullis in hortis feritur; in Alpibus autem Italiæ iuxta Tridentum, sponte gigni fertur. Aestate floret. Horminum luteum & Horminum Tridentinum à plerisque appellatur.

POTEST his, & quarta addi species, quæ pro sylvestri Hormino à Fuchsio depingitur: cauliculi huic breviores, caterum hirsuti quoque & quadrangulares: folia minora, oblonga, profundius incisa: flores cerulei: siliquæ per maturitatem deorsum nutantes: semen nigricans: radices similiter nigra & fibrosæ. Fuchsius in Germania passim ait, omnia prata exornare, suæque sponte in ijs nasci. Tempore florendi cum superioribus conuenit. Oruala & Hormini hæc quoque species, sed iners, & nullius facultatis esse videtur.

AT prior, quam diximus propriè Orualam dici, calida & sicca est ordine tertio; menses modo quouis sumpta mouet: secundas eijcit: ceruisia aut vino permixta ebrietatem facit, caputq; implet.

ANTONIUS Mizaldus semen vtile tradit, ad excutiendam oculorum caliginem, & educenda ea, quæ in illos inciderunt: in oculum siquidem immissum, & multa reuolutione circa bulbum eius circumductum, tandem humore prægnans, & tenuibus membranulis ac sordibus onustum elabitur.

HORMINVM Oruala etiam quadam species est, sed reliquis minor: caules promit complures dodrantem aut pedem altos, angulosos similiter, subhirsutos: folia lata, rotundiuscula, subaspera, Oruala multo minora, Marrubij ferè similia, quorum quatuor aut sex superiora, purpureo nigra Viola colore, sed tamen dilutiore emicant: flores iuxta folia cauliculos ambientes, colore purpureo diluto albicantes: semen exiguum oblongum nigricans, in oblongis receptaculis, veluti siliquis, quæ maturato semine radicem versus spectant: radicem longam, tenuem, non absq; fibris. Peregrinum Belgio Horminum est, & aliunde in hortos illatum. Aestiuus mensibus florum eius productio; semen interea maturatur.

Opμivov Græci: Latini Horminum & Geminalem appellant.

CALIDVM autem, ut inquit Paulus Aegineta, Horminum est, mediocriter siccum & abstergens. Hormini semen, Dioscorides ait, putatur cum vino potum Venerem excitare: verum cum melle, argēma & albugines oculorum depurgat: cum aqua impositum œdemata discutit & aculeos extrahit. Idem herba imposita facit. Galenus in libris de Alimentorum facultatibus, de Hormino: Hoc quoque, ait, frixo vtuntur, deinde eatenus leuigant, ut farina euadat; mel quoque ei admiscet. Parum in seipso habet alimenti, ut quod mediæ inter Erysimum & Cuminum sit naturæ.

DE BACCHARE, EX DIOSCORIDE ET
ALIIS. CAP. LXXXVIII.

BACCHARIS auctore Dioscoride, odorata & coronaria est herba, cuius folia *τραχέα*; id est, aspera, alias *δάσέα*, hoc est, densa sunt, magnitudine inter Violam & Verbascum media: caulis angulosus, cubitalis, subasper, *ταγαφώδης*, id est, iuxta adnatas propagines habens: flores purpurei, subalbicantes, odorati: radices Veratri nigri similes, odore Cinamomi. Amat aspera & squalida loca. Gracili solo nec humido prouenit: Plinius.

Βάκχαρις Gracè dicitur, aut *πάνχαρις* quasi *πάνχαρις*, ut plerisque placet: à quibusdam Nardum rusticum appellatur, ut Plinius lib. 21. cap. 6. testatur. Quin & ipse Plinius lib. 12. cap. 12. Nardum rusticum appellat. Sed lib. 21. cap. 19. perperam ita dici refert; statim videlicet, ut quosdam errore falso Barbaricam eam appellare scripsit: Sed eorum quoque error, inquit, corrigendus est, qui Bacchar rusticum Nardum appellauere. Est enim alia herba sic cognominata, quam Graci Asaron vocant. Idem eodem lib. cap. 21. Baccharim quosdam Perpensam appellare ait. Perpensa autem si Asarum est, veluti inter nothas & ascriptitias voces reperitur, non minus horum error, quam priorum refellendus. Nam Baccharis & Asarum non parum differunt, uti Plinius testis est, & ex utriusque descriptionibus collatis euident. Proinde & perperam Officina Asarum, Asaram baccaram nuncupant, nomine ex Asaro & Bacchari composito; quasi idem sit Asarum & Baccharis. Qui error ex eo videtur manasse, quod inter nothas Asari appellationes, Baccharis vox etiam reperiatur: aut quod Baccharim Crateuas Asarum nuncupauerit. Quod siquidem Crateuas Asarum nominat, Dioscoridi nequaquam

quam Asarum, sed Baccharis est. Nam Asarum Dioscoridis caule caret: odoratum non est, nisi solis radicibus: nec etiam coronarium, si uti Plinius ait, vocitatum sit Asarum, quoniam in coronas non addatur. Asarum autem Crateua caules facit, & odoratum ac coronarium est. Patet ex ipsa descriptione, quæ sic habet.

ASARVM odorata & coronaria est herba: caules eius geniculati: folia δασέα, id est, densa: flores purpurei: radix boni odoris, similis Veratri nigri, odore Cinamomo similis. Nascitur in asperis & squalidis. Asarum
Crateuz.

Ex quibus verbis manifestissimum est, Asarum Crateua idem cum Dioscoridis Bacchari, & ab Asaro eiusdem esse differens: & malè inter nothas voces Asaro Baccharis nomen attributum: peius verò adiectum Asarum coronariam & odoratam esse herbam, quod inter notha, etiam ascriptum reperitur.

MEMINIT Baccharis etiam Vergilius in Bucolicis ecloga septima, & non modo coronariam eam esse stirpem ostendit, verum etiam fascini depulsoriam:

—Bacchare, inquit, frontem

Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

EST & Baccharis vnguentum apud Athenæum lib. 15. quod à Bacchari odorata herba nomen habere potest. Nam, uti Plinius, vnguenta ex ea radice fieri solita, apud antiquos Aristophanes priscae Comædiæ Poëta testis est.

CÆTERVM Baccharis, ut Paulus Aegineta paucis complexus est, radicis decoctum meatus obstructos aperit, vrinam & menses citat. Folia ipsius cum sint adstringentia, fluxionibus opitulatur.

BALSAMITA coronaria herba non est, sed foliorum eius cum grauitate quadam gratus est odor. Eius duo sunt genera, folijs multum differentia: Maior videlicet & minor.

- 1 MAIOR caulibus assurgit rotundis, duris, sesquipedalibus: folia eius oblonga, lata, leniter per oras crenata, Lapathi folijs ferè similia, minora tamen & viroris magis albicantis: coma aurei coloris ex multis flosculis veluti corymbis, Tanaceti ac Elichrysi modo in umbella coherentibus; quorum singuli ex multis exiguis staminibus luteis simul factis, compositi sunt; radices lignosæ, durabilis natura, non absque multis adherentibus fibris. Apud Belgas hortensis est, passimq; etiam ab olitoribus colitur. Aestiuus mensibus aurei coloris umbellis promit.

GERMANI, *Frauwenkraut*: Belge, *Balsme*: & earum officinæ Balsamitam, ac Balsamitam maiorem nuncupant. Est tamen & alia Balsamina, quæ & Charantia ac Momordica; item Balsaminum genere neutro, herbæ ab hac Balsamita differētes ac dissimiles. Matthiolus Mentham Græcam nominat: alij Saluiam Romanam; item herbam Lassulatam, Costum hortensem, Mentham Saracenicam, herbam D. Mariæ. Sunt qui volunt Panaces Chironium esse. Plinius etenim, & vulgaria Theophrasti exemplaria Chironium Panaces folio esse referunt Lapathi, floreq; aureo; cuiusmodi hac herba est. Sed Dioscorides, & Nicandri interpres testem citans Theophrastum, folio illud aiunt esse Amaraci: cuius folium Balsamitæ nequaquam simile est.

- 2 MINOR Balsamita colore, odore, sapore & flore in umbellis aureo, maiore refert: cauliculos promit numerosos, tenues, rotundos: folia parua oblonga, serrata, ac profundè incisa;

incisa; comam aurei coloris, sed corymbos minores: radices vii prioris. Rarior hac est, nec alibi quàm apud cognitionis herbarum studiosos reperitur. Floret eodem, quo præcedens tempore. Balsamita haud dubio species minor est.

ITALI *Giulam* vocant: *Valerius Cordus* *Mentham* *Corymbiferam* minorem appellat: priorem verò *Mentham*, *Corymbiferam* maiorem. Plerique *Eupatorium* *Mesues*: alij *Dioscoridis* *Ageraton* esse volunt. *Eupatorium* autem *Mesues* idem cum *Auicennæ* *Eupatorio* est: vires etenim utrobique eadem: sed formæ descriptio in utroque auctore corruptissima: ut satis ostendunt *Auicennæ* exemplaria, cuius posteriora ex *Bellunensis* correctione, à prioribus hoc loco multum differunt. *Eupatorium* autem *Auicennæ* à *Dioscoridis* *Eupatorio* nequaquam differt; quod vulgo *Agrinoniam* nominant herba ea notissima est, cum qua *Balsamita* minor, siue *Giula* similitudinis nihil aut perexiguum habet. *Ageraton* verò hanc herbam esse, non est quoque verisimile. Nam *Agerato* folia *Dioscorides* tribuit *Origani*: at *Origani* folium subrotundum est: huius verò longum & serratum, ab *Origani* formæ multum differens; quod *Giulam* & *Ageraton* dissimiles esse stirpes ostendit.

CÆTERVM *Balsamita* utraque calida & sicca est secundo ordine, cum amaritudine & adstringendi haud obscura facultate. Auxiliatur foliorum eius quam *Conseruam* appellant, diuturnis capitis doloribus matutino tempore sumpta: defluxiones è capite reprimat ac resiccat: crudos humores ad concoctionem perducit. Prodest item *Cacexia* aut *Leucophlegmatia* laborantibus, præsertim in initio; ac omnibus quibus iecur debile ac refrigeratum est. Semen non secus ac *Santolina* lumbricos & ventris tineas expellit.

VANDO eam stirpiū quam concepimus historiam non elementorum serie, sed alia methodo, per genera videlicet digerere, propositum esset, amice Lector, omni studio ac diligentia annuī sumus, stirpes ipsas in generalissima quædam genera distribuere, ac per communissimas differentias diuidere: diuisas in libros aliquot disponere; singulis libris non modò vnius generis, sed consimilium generum complures, suo tamen quæque ordine congerentes. In vno siquidem, flores herbasque coronarias, odoratas, tum & umbelliferas coniungere curæ fuit: in alio radices, κατάρκτικὰς siue purgandi vi præditas, omnes excedentem qualitatem habentes, cuiusmodi sunt deleteriæ & somnificæ, ac alias nonnullas. In frugum historia, præter frumenta, leguminaque, frugum vitia, palustres & aquatiles complexi sumus. Proximus locus oleraceis relictus est: posterior arboribus ac fruticibus. Concessa etiam pars est, inconditæ multitudini, quæ ad prima illa, commodè referri non potuit genera.

SIC autem digestam historiam, & iam olim vernaculo Brabantorum sermone, nec non Gallico idio-

co idiomate editam , dudum in animo fuit Latine conscriptam dare , sed dum impendentia negotia conatus nostros remorantur , nec integram mox absolueri conceditur , proximum fuit per otium particulatim ipsam exhibere ; vt in præfatione, frumentorum , leguminum , &c. historiæ latiùs scripsimus.

ITAQUE & nunc non opus totum , sed denuò partem eius , florum videlicet , & coronariarum , odoratarumque nonnullarum herbarum , historiam legendam communicamus. In qua flores quidem omnes , in coronas ac ferta receptos , tum & reliquos , qui propter eam , qua placent gratiam in hortis feruntur colunturque , contraximus : perpaucis admodum exceptis.

FLORES autem nomino eas stirpes , quæ propter flores commendatæ ac gratæ sunt: veluti radices Theophrastus appellat , quarum præcipuè in radicibus vires sunt ; herbas verò , in folijs eas habentes.

OMISSI autem & præteriti illi modo flores sunt , qui ad alia stirpium genera spectare videbantur : vt quam nostri Rosam Menapiam , siue Geldrensem nuncupant , Rhododendron , Rosa fera siue Hyemalis dicta , & tales pleræque , quæ ad consimiles , quarum species sunt , aptiùs referuntur.

ROSA etenim Menapia Sambuciaquatici siue palustris species est , floribus multiplicibus , & in globum mali magni magnitudine coactis , ab

alia vulgari flores in umbellis faciente solum differens. Appellat hunc fruticem Valerius Cordus *Lycoctaphylum*, & utramque speciem eleganter describit: feminam nuncupat, cui flores in umbellis; marem multiplicibus flosculis, qui sterilis est.

RHODODENDRUM frutex similiter est, quem inter flores numeratum nusquam observare contigit.

ROSA hyemalis aut potius Autumnalis, Malvæ sativa species est, quæ ad oleracea genera pertinet.

ANEMONES simili de causâ prætermissæ; ex
Anemone. acrium etenim herbarum genere sunt, Ranunculis haud multum absimiles. Vnius tamen hîc iconem addidimus, sativæ nempe siue hortensis à Dioscoride nuncupatæ. Depingit Matthiolus tres aut quatuor sativas, radicibus olivis stantibus similes; folijs multis, multifidis. Sed hæc nostra folia habet perpauca, Coriandri & Ranunculi cuiusdam palustris similia: flores verò pulchro quasi diluto rubore purpureos, aspectu gratissimos: radicem unius anni, olivæ supinæ ac iacenti similem, nonnihil geniculatam; vetustiore verò, omnino nodosam, ex multis veluti olivis supinis congestam. Nascitur hæc in Germania nonnullis circa Rhenum locis. Floret non primo Vere, sed serius. Sylvestrem eius speciem Theophrastus *λειμώνιον*, id est, palustrem nominat. Floret hæc statim primo Vere. Fuchsius eam olim pro Ranunculi specie depinxit. Sunt qui Ranunculum phragmitem
 voci-

vocitent . Flores eius aut lutei , aut candidi , aut purpurei .

H V I V S autem historię editionem dum paramus , duarum ecce rarissimarum stirpium , & ad hanc operis partem pertinentium , ad nos icones dantur , Chrysanthemī videlicet Peruniani , & Asphodeli palustris . Chrysanthemī Peruniani nobis communicavit integerrima ac honestissima domina Christina Bertolia , à charissimo coniuge suo , clarissimo ac amplissimo viro D. Ioachimo Hoppero Regis consiliario ex Hispania sibi missam . Asphodeli autem palustris , misit multis modis ornatissimus ac nobilissimus D. Carolus à S. Audomaro , dominus de Dranoutre , vir non modò stirpium , verùm & historię animalium omnium studiosissimus , idemque peritissimus . Vtramque autem huic libro , coronidis vice addendam putauimus . Nequaquam enim tam celebris & admirandę magnitudinis floris imago ; aut tam peregrini Asphodeli , prætermittenda videbatur .

E A D E M verò occasione & aliarum quarundam rarissimarum icones adiunximus prius non editas ; utpote Cirsij , Campanę Lazurę à recentioribus appellatę , Panici Indici , & cuiusdam speciei Panacis ; quas stirpes , licet ad hanc florum historiam non pertineant , in notitiam tamen adduci incommodè accidere non potest . Stirpium siquidem cognitionem augeri non modò pulchrum iucundumque , verùm vtile ac honestum .

Chrysan-
themum
Perunianū.

EST autem Chrysanthemum Perunianum annua quidem, sed admodum procera stirps : flos pulcher & insolitæ magnitudinis . In Peru , alijsque quibusdam Americæ prouincijs repertum fertur . Solum Madritij apud Hispanos in horto Regio , ad pedes vsque 24. adoleuit : caulem promit rectum , brachij crassitudine : folia latissima : florem Chrysanthemum aliquatenus forma similem , sed amplissimum . Medius siquidem eius discus siue orbis pedem latitudine ad duas aut tres uncias excessit , singula verò ipsum orbiculariter ambientia folia , floris Lilij purpurei maioris quodammodo similia , sed maiora , auri luteo colore . Solem Indianum , quòd Solis modo radiatus videatur , appellant . Visa hæc nobis stirps est in horto amœnissimo , ac variarum plantarum generibus refertissimo magnifici ac generosissimi D. Ioannis Brancionis , viri stirpium varietatis studiosissimi , cuius liberalitate ac beneuolentia , non pauci flores huic historiæ accesserunt , qui aliàs non fuissent additi ; vtpote quos temetè alibi , quàm in eius hortis , quærere fuisset . In huius dico horto , Chrysanthemum Perunianum stirps visa est , sed ad 10. aut 11. tantum pedes adoleuit : folia aliquantulum aspera , eius quod in Hispanijs natum fuit multò minora : floris non nisi rudimentum apparuit , idque hyeme imminente , qua de causa ad perfectionem peruenire non potuit . Eadem verò stirps Patuij in Italia multò quàm in Hispania procerior facta fuit ; ad pedes etenim x l. siue palmos Geometricos cxx. adoleuit ; & florem quidem perfecit , sed semen ad maturitatem non perduxit , vt ab
excel-

excellentissimo viro Iacobo Antonio Cortuso Patritio Patauino in simplicium palæstra exercitatissimo ac doctissimo accepimus; in cuius amœnissimo viridario enata fuit; qui etiam facultates huius cognoscere maximè curæ habuit. Nam pediculos foliorum teneros adhuc, pilisq̃ue derasis, in craticula decoctos, sale oleoque prius preparados, esui suauēs, & per quàm gratos esse, euidenti experimento cognouit; & similiter ipsos quibus floribus foliola semenque insident calyces: quos & ipsius Cinatæ conis siue capitibus delicatiores suauioresque in cibo esse scribit, & non minùs, verùm amplius, πρὸς τὰ ἀφροδίσια, ad quæ plurimum possunt, facere. Quā in re industria ac diligentia eius commendari ac laudari satis non potest, dignus certè est, quem omnes docti, ac simplicis Medicinæ studiosi venerentur ac colant: cum propter diligentiam & industriam, quibus in simplicium rariorum & peregrinorum facultatibus perquirendis vtitur: tum vel maximè, quòd conatus multorum, qui circa hanc Medicinæ partem laborant, ingenuè etiam adiuuare conetur, & quàm plurimum non rarò adiuuet, eorumque studia multum promoueat. Veluti ex ipsius P. A. Matthioli commentarijs omnibus notissimum est, qui ipsius Cortusi opera maximum incrementum & haud exiguum splendorem sumpserunt: vti pluribus locis Matthiolus ipse candidè testatum reliquit. Potuissent & idem quoque historiæ nostræ testari, si absolueret & ad finem perducere eas licuisset. Non pauca siquidem ab eo & rarissima & valde peregrina accepimus, quæ reliquis partibus, quibus

seruantur , non exiguum auctuarium conferent , si aliquando eas absoluerè ocium fuerit . Sed ad Chrysanthemum Perunianum excurrrens redeat fermo . Existimari autem posset hic flos Plinij esse Bellio , si credibile foret , illa ætate Romæ vel visum , vel vlllo modo agnitum ; per ambitum siquidem luteus est , & plus quàm quinquaginta folijs , medius eius orbis cingitur . Talem etenim Plinius Bellionem esse , videtur innuere , lib. 21. cap. 8. Luteus, inquit, Bellio patulicantibus quinquagenis quinque barbulis coronatur . Sed verisimilius Bellionem omnino alium & minorem fore , & fortassè eundem cum Bellide ; vt non pauci eruditi suspicantur ; qui hunc Plinij locum corruptum iudicant.

Asphodelus palustris.

ASPHODELVS palustris folia promit pulchrè virentia , aliquantulum striata , Iridis aut Gladioli similia , sed angusta & dodrante breuiora : caulem rectum pedalem, Asphodeli satis similem : flores è senis foliolis , exiguis staminibus in medio , veluti Asphodeli ; minores tamen , colore è luteo pallentes : semen perexiguum in oblongis acuminatis vasculis : radix longa , geniculata ; non absque fibris , serpit Graminis modo . Reperitur huiusmodi Asphodelus locis humidis ac palustribus in Ericetis , haud procul à Brugis Flandriæ . Æstivis mensibus floret . Anonymos vulgo est . Asphodeli esse speciem caulis cum floribus Antherico similis ostendit ; tametsi folia Gladioli sint , aut Iridis.

Cirsion.

CIRSION ex Carduorum generibus est : folia habet oblonga, Lactuæ folijs quasi similia : verum acuminata, Buglossi vulgaris candidiora, per extrema aculeata & aliquantulum crenata : caules rectos duorum cubitorum in plures diuisos, in quorum singulis capitulum eminet hispidum, quod posteaquàm flos emarcuit, deorsum reflectitur, & tandem in lanugines resoluitur : flos ex multis staminibus, pulcher, colore purpureo rubet : semen oblongum, splendens, aliorum carduorum simile, sed quàm multorum minus : radix oblonga, in duas aut tres diuisa. Belgio peregrinum est, & aliundè in hortos illatum. Fertur alicubi in maritimis locis exire. Floret æstiuo tempore, altero à quo satum est anno. Matthiolus Cirsion etiam quoddam depingit, folijs ab isto haud multum differens, sed floribus in exiguis capitulis multis simul congestis ; aliter omnino quàm istius, cuius flores, vt diximus, singulares sunt, & è maioribus capitulis exeunt.

Campana
Lazura.

CAMPANA Lazura Conuolunli species est, Belgio & alijs multis prouincijs peregrina. Folia eius lata, angulosa, vetustis & angulosis hederæ folijs maiora, non læuia, verum aliquantulum hirsuta : cauliculi teneri, qui appositis iuxta pedamentis ac perticis in altum scandentes se circumuoluunt : flores calathi figura, Smilacis læuis ferè similia, sed per oras angulosi, colore in cæruleo purpurei. Plerique Campanam cæruleam ea de causa nominant. Videtur Ligustri non fruticis, sed alterius, cuius veterum nonnulli meminere, species.

cies. Huius etenim Ligustri duæ sunt : vna flore candido , altera nigro.

ALBI Ligustri meminit Vergilius ecloga secunda, hoc carmine:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Item & Martialis Epigrammatôn lib. primo , scribens in Procillum:

Quadam me cupit inuide Procille

Toto candidior puella Cygno,

Argento, niue, Lilio, Ligustro.

Nigri verò mentionem fecit Columella lib. 10. in hortis.

Fer calathis Violam, & nigro permista Ligustro

Balsama cum Casia nectens.

NIGRVM autem istud Ligustrum , Campana putatur esse Lazura siue cærulea . Nam è cæruleo purpureus color , etiam niger subinde nuncupatur : veluti Violæ nigræ . Ligustrum autem album huius generis Smilacis lævis flos est ; qui vilis nulloque colligente perit , quam ob causam eum cadere Virgilius scribit.

NON minus , immo magis peregrinum Panicum Indicum nuncupatum est , culmos id promit crassos 8. aut 9. pedes altos , crebrò geniculatos : folia è singulis nodis arundinacea , magna , lata , spicas siue verius paniculas crassas , densè compactas , breuiores quidem quàm legitimi Panici, sed tamen crassiores ; quæ non è summo tantùm , sed ex sinubus foliorum , breuioribus ac tenuioribus veluti culmis insidentes exeunt : semen oblongum capillaceis glumis implicatur : radices vt similium fibrosæ

fibrosę ac firmę. Sub finem æstatis, etiam si feruens calidaque fuerit, maturitatem semen in Belgio vix consequitur : in calidioribus regionibus melius proficit. Panici speciem esse ipsa densę compacta panicula ostendit.

PANACIS species folia edit nonnihil hirsuta Panacis species.
asperaque, & terrę proxima, ampla & multiplicia, inque plura alia diuisa; circa caules verò contractiora & pauciora; quorum singularia, ex quibus totius folij compositio, oblonga sunt, lapathi folijs quadantenus similia, sed tamen minora : caulem trium aut quatuor cubitorum in ramulares adnascentias superius diuisum : flores in umbellis suprà eminentibus, luteos : semen inde latum, subflauum : radix longa est & candida, quibusdam locis veluti genicula habens. Floruit in Belgij hortis Iulio & Augusto. Panacis esse speciem constare videtur : semen etenim ex quo primum hic enata in Panacis lachryma (Opoponax nuncupatur) repertum fuisse à fidissimo ac diligentissimo pharmacopœo Antuerpiensi Petro Coldenbergo accepimus.

PANACES autem, auctore Theophrasto lib. 9. multiplex est. Quoddam in Syria nascitur : deinde & alia tria sunt, Chironium, Heraclium, & Asclepion, quę à Dioscoride solum describuntur. Præter hæc & vnum est πλατύφυλλον siue latifolium; & alterum λεπτόφυλλον tenuifolium; ita vt in vniuersum sex à Theophrasto Panacis species referantur. Cum primo autem istorum vel cum Chironio conuenire præsens posse videtur, cum reli-

V

quis

quis verò minimè. Heraclium siquidem folio est amplo, magno, ad ficulnea accedente: Asclepium verò Thapsiæ, aut vt Dioscorides ait, fœniculo simili. Istud verò nec huius, nec illius, sed omnino alterius formæ, neque ad ficus, neque ad Thapsiæ, aut fœniculi accedente. Rursus Panaces latifolium Centaurium magnum; tenuifolium verò Centaurium minus non temere esse putatur. Teste siquidem Plinio, Panaces à Chirone repertum, Centaurium cognominatur. Et Theophrastus Centaurij maioris aut minoris non meminit. Ex his apparet, nullum istorum quatuor, hanc Panacis speciem esse. Quòdnam verò ex reliquis duobus sit, certò etiam affirmari non potest; cum propter auctorum breuitatem; tum eorundem varietatem. Syriacum quale sit, Theophrastus non describit: Plinius illud esse ait lib. 12. cap. 26. folijs ampla Plinij error magnitudine rotundis: sed suspicio est, hæc ex Heraclij descriptione desumpta fore. Lib. etenim 25. cap. 4. Heracleoticum Origanum pro eo perperam supposuit. Chironium Theophrasti exemplaria & Plinij, folio tradunt Lapathi; Dioscoridis verò & Nicandri interpretis Amaraci. Expende Lector, & quæ magis lectio probanda veniat, cogita. Si Chironium folio est Lapathi, poterit istud Chironium esse: singularia eius siquidem folia, Lapathi similia esse scripsimus: si verò Amaraci, haud erit; sed Syriacum esse consequetur, quod verisimillimum videtur. Effundit etenim lachrymam, si caulis eius æstiuis mensibus, Sole feruente vulneretur: quod Syriacum facere Plinius apertè scribit, Theophrastus innuit; quam Chironium reddere nusquam

scriptum reperitur. Est autem lachryma hæc Oponaci colore similis, sed nullius aut exigui apud nos odoris, quod propter soli frigiditatem accidit. In calidis siquidem regionibus omnia odoratio-
ra; in frigidis verò minus odorata gignuntur, ut Theophrastus testis. Et de his hæc.

At in florum historia, quid à nobis præstitum sit, qui æquum adhibiturus est iudicium, faciliè æstimabit. Nos ut in aliorum scriptis, sicubi veritati minus nitantur, eleuandis, nullis aut exiguis verbis utimur; ita in nostrarum lucubrationum commendatione non putamus inhærendum. Bene vale, Pridie Cal. Nouemb. Anno 1567.

F I N I S.

*Hic liber nihil habet Romanæ Ecclesiæ fidei con-
trarium, aut Reipub. offensuum.*

*Quod attestor Sebastianus Baer, Delphius, insi-
gnis Colleg. Eccles. S. Mariæ Antuerpiens. Plebanus.*

HVIVS LIBRI

INDEX.

A

A Cinos.
Acoros.
Acroscorodon.
Adonidis flos.
Aegilops.
Ageraton.
Aglaophotis.
Alabastri.
Albucus.
Alisma.
Allium caninum.
Alopecuros.
Amarantum.
Amarantus purpureus.
Amaracus.
Anemone.
Anthemis.
Anthera.
Anthericos.
Antirrhinum.
Antirrhinum sylvestre.
Aphricanus flos.
Aquileia.
Aquilina.
Armerij flores.
Asarum Crateuæ.
Asperugo.
Asphodelus.
Asphodelus bulbosus.
Asphodelus luteus.
Asphodelus palustris.
Astragilitis iris.
Aurelia.

278

155 Baaras.

171 Baccaris.

236 Balsamita.

171 Baptifecula.

289 Barba hirci.

114 Barbarica.

99 Basilicum.

137 Basilicum satyrium.

76.& 220 Bellis.

173 Bellio.

34 Betonica coronaria.

249 Bifolium.

89 Bolbocastanon.

257 Bolbonac.

237.& 292 Bucinum.

227 Bulbine.

99 Bulbus esculentus.

137 Bulbus leucanthemus.

82 Bulbus sylvestris.

84 Bulbus vomitorius.

60 Bupthalmum.

80 Buzeiden.

ibidem

66 Calathiana Viola.

285 Calendula.

132 Callionymos.

135 Caltha.

140 Caltha Alpina.

138 Camomilla.

298 Campana lazura.

150 Campanula.

249 Canina sentis.

B

116

279.& 284

286

51

222

66

275

216

245

298

66

220

129

25

16

171.& 173

169

176

179

187

230.& 237

219

C

34

57

132

17.& 241

59

227

300

36

100

V

Canis

Canis cerebrum	82	Cotula alba	229
Cantabrica	66	Cotula foetida	228
Cassia	264	Cotula lutea	231
Caryophyllei flores	64. & 66	Crocus	164
Caryophyllus Indicus	60	Cuminum sylvestre alterum	
Centrum Galli	279	56	
Cepa agraria	180	Cyanus flos	49
Ceruicaria	31	Cyanus maior	51
Chamaecyparissus	254	Cyx	171
Chamaeiris	149	Cynosorchis	201. & 214
Chamaemelū odoratum	232	Cynosbatos	101
Chamaemelū Romanum	234	Cynospastos	114
Chamaemelum sylvestre	228	Cynorhodon	123
Chamaemelum vulgare	225	Cypirus Plinij	157
Chironium panaces	286	D	
Chrysanthemum	231. & 243	Damaſonium	76
Chrysanthemum odoratum	232	Damaſonium nothum	77
		& 79	
Chrysanthemum Perunia-		Delphinium	55
num	294	Deſiderium	74
Chryſitis	251	Dichomenion	114
Chryſocome	251. & 249	Digitalis	40
Cirſion	300	Digit. citrini	219
Ciſtus	105	Dulciſida	114
Clauellata herba	18	E	
Cleonicon	261	Elichryſon	247
Clinopodion	259	Empetron	171
Cneorum	264	Entaticos	214
Color ferrugineus	125	Equitis calcar	53
Color ſilis Attici	15	Eranthemum	235
Comofandalus	121	Eupatorium Meſuæ	286
Concilium	39	F	
Conſiligo	239	Ferrugineus color	125
Conſolida media	247	Flores Armerij	68
Conſolida minor	246	Flos Adonidis	236
Coſtantinopolitanus flos	72	Flos Aphricanus	60
Cornicis flos	ibid.	Flos caryophylleus	64
Corymbe	45	Flos Conſtantinopolitanus	
Coſtus hortendiſ	286	72	

INDEX.

Flos Cornicis	72	Intybum agreste	47
Flos Cyanus	49.& 51	Iouis flos	44
Flos frumentorum	51	Iris	142
Flos Hierosolymorum	74	Iris Astragalites	150
Flos Iouis	44	Iris bulbosa	163
Flos micancalus	49	Iris Illyrica	149
Flos petilius	62	Iris lutea	153
Flos Pothus	74	Iris sylvestris	152.& 153
Flos regius	53	Iris sylvestris lutea	155
Flos solis	109	Iris tenuifolia	148
		Iunonis Rosa	118
G			
Gallitricum	279	K	
Geminalis	282	Keyri	21
Gilarus	273	L	
Githago	49	Ladanum	108
Gith ex segete	ibidem	Lanaria	74
Giula herba	289	Lassulata herba	286
Gladiolus	157	Lavandula	263
Gratia Dei	109	Laurio	273
		Lectipes	261
H			
Hastula regia	137	Ledon	108
Helianthe	109	Leo	84
Helianthemum	ibidem	Leucanthemum	227
Helleborastrum	240	Leucanthemum odoratū	232
Hemerocallis	121.& 130	Leucoion album	19
Herba casta	114	Leucoion bulbosum	191
Herba clauellata	18	Leucoion luteum	21
Herba D. Mariæ	286	Lilialis	146
Herba lassulata	286	Lilium	118
Herba siminina	82	Lilium caeruleum	36
Herba Trinitatis	18	Lilium conuallium	133
Hieris	146	Lilium non bulbosum	128
Hicobulbus	163	Lilium purpureum	121
Hirci barba	222	Lilium sylvestre	126.& 128
Horminum	282	Linaria	87
		Lingua ceruina	157
I			
Iacea	18	Lunaria	27.& 114
Iafone	39	Lunaria Græca	27
Idæus dactylus	114	Lunaris	114
		V 4	Lupi

Lupi	146	Ocellus Damascenus	ibid.
Lychnis coronaria	42.&44	Ocimastrum	47.&278
Lychnis sylvestris	45.&47	Ocimoides	278
Lychnitis	42	Ocimum	273
Lycopersium	63	Ocimum sylvestre	276
Lycoctaphylos	292	Oculus Christi	44
Lyrion	76	Oculus bouis	230
M		Opalis grata	82
Maiorana	255	Ophris	220
Mariana Rosa	44	Orchies	201.&214
Mariana Viola	27	Orminalis	214
Martagon	128	Ornithogalon	178
Marum	255.&257	Orontium	86
Marum vulgare	259	Oruala	279
Matricaria	230	Osyris	38.&89
Matrifaluia	279	Othonna	62
Medion	29	P	
Melandrium	231	Pæonia	110
Melanthium ex Tritico	49	Palma Christi	219
Menion	114	Panaces Chironium	286
Menogenion	ibidem	Panacis species	305
Mentha corymbifera	289	Panicum Indicum	304
Mentha Græca	286	Panion	214
Mentha Sarracenica	ibidem	Parthenium	230
N		Petilius flos	74
Narcissus	180	Phyteuma	86
Narcissus Iuncifolius	187	Pneumonanthe	36
Narcissus luteus sylvestris	189	Pothus flos	74
Narcissus Marcelli	186	Pseudo acoros	155
Narcissus medio luteus	183	Pseudo iris	153
Narcissus medio purpureus	181	Pseudo Melanthium	49
		Pseudo Narcissus	189
Nardus Italica	264	Pseudo orchis	220
Nardum rusticum	284	Pulegium montanum	269
Naronica radix	146	Pytion	171
Nautica radix	156	R	
Nigellastrum	47	Radix nautica	156
O		Rapum sylvestre	27.&31
Ocellus	66	Rapunculum	33
		Regium	

INDEX.

Regium	275	Setanium	171
Regius flos	53	Silis artici color	15
Rhaphanitis Iris	149	Singentiana	156
Rhizotomos Iris	ibid.	Sinapi perficum	27
Rhododendron	292	Sisynrichium	159.& 161
Rosa	92	Solsequium	59
Rosa canina	100	Spatula	146
Rosa cæli	44	Spatula fœtida	151
Rosa dominarum	ibid.	Spica	264
Rosa fatuina	114	Sticas citrina	251
Rosa Græca	45	Stœcas	265
Rosa hyemalis	292	Stœcas citrina	249
Rosa Iunonis	118	T	
Rosa Menapia	291	Tanacetum Perunianum	60
Rosa syluatica	107	Taura	45
Rosmarinus coronarius	261	Testiculus canis	201
S		Testiculus hirci	210
Salvia Romana	286	Testiculus leporis	208
Sampsychum	255.& 257	Testiculus Morionis	205
Santolina	253	Testiculus odoratus	213
Santonici semen	254	Testiculus Serapias	210
Saponaria	47.& 74	Thlaspi Crateux	27
Saxifragon	271	Thryallis	42.& 44.& 53
Satyrion	199.& 214	Thymum	267
Satyrion basilicum	216	Thymum capitatum	268
Saxifraga	271	Thymum durius	ibidem
Scarlata	70	Thyrfus	78
Scarlea	279	Tinearua	251
Sclarea	ibidem	Tora	45
Scorzonera	222	Tota bona	279
Selenion	114	Tragopogon	222
Selenogonion	ibidem	Tragorchis	208
Semen sanctum	254	Tricolor Viola	16
Semen contra lumbricos,		Trifolium Satyrium	199
ibidem		Trinitatis herba	18
Serapion	114	Tulipa	196
Serpentaria	225	V	
Serpillum	271	Vaccinium	15.& 168
Serpillum vulgare	269	Venerea radix	156
		V 5	Venuſta

INDEX.

Venusta minor	82	Viola Mariana	27
Veratrum nigrum	137	Viola matronalis	23
Vetronica coronaria	66	Viola nigra	13.& 14
Viburnum	99	Viola parietina	23
Victorialis rotunda	157	Viola peregrina	25
Victorialis longa	159	Viola tricolor	16
Viola alba	19.& 21	Violaria	14
Viola alba bulbosa	193	Viperina	225
Viola arborescens	21	Vnguentaria	156
Viola Calathiana	34	Vnifolium	133
Viola flammea	18	Vrinalis	87
Viola hyemalis	25	X	
Viola latifolia	26	Xyris	152

ERRATA.

Pag. 8. lin. 10. palabundos 18. 25. quod φλόγιον.
 19. 20. Micancalum. 51. 5. digestis. ibidem. 7. Cen-
 taurij. 62. 11. Othonnam. 82. 14. ei videlicet cui.
 109. 30. Chironium. 155. 23. amaras. 162. LIRIVM
 MAIVS. 180. 9. nuncupatus. 188. IVNCIFOLIVS.
 202. ALTER. 227. 9. familiare. 236. 13. ἡράνθεμον.
 287. MINOR. 288. MAIOR. transposita siquidem his
 locis imagines sunt. 300. 28. similes.

INDEX GRÆCARVM

VOCVM.

Α

Α Γλαοφωτῖς
ἀγριακάσανον

ἀθάνατος

ἀκίνες

ἄκορος

ἄκυλῶνιον

ἀμάραντον

ἀμέθυτος

ἀνακτόριον

ἀνάρρινον

ἀνεμῶνι

ἀνθεμῖς

ἀνθεμον φυλλῶδες

ἀνθερικός

ἄνθος τῶν ῥόδων

ἀντίρρινον

ἄνυδρος

ἄριον

ἄσφόδελος

ἄτοκιον

αὐτογενές

ἄφροδισίας

Β

Βάκχαρις

βαλλάριον

βασιλικόν

βασιλική

βολβοκάσανον

βολβήνη

βόλβος αἰμαλικός

βόλβος ἐμελικός

& 189

βουκράνιον

114

179 γερανοπόδιον

45 γλυκυσιδή

278 γογγύλη ἄρρη

156

45 διάχυσις

91 διάχυτος

82 δελφίνιον

157 διός ἄνθος

82

237. 292 εἰλειόχρυσον

227 εἰλίχρυσον

49 ἐμπέτρον

137 ἐρυθρόνιον σατύριον

99

82 ἡμεροκαλῖς

184 ἡράνθεμον

157

137 θαυμασός

47 θελωίδη

184 θεοδόνιον

156 θρυαλῖς

θύμος

284 θύμος κεφαλωτός

45 θύμος σκληρότερος

275 θύρσιον

66 θύρσος

179

169. & 171 ἱασιάνη

131 ἱερακοπόδιον

184. ἱέρις

ἱεροβόλβος

82 ἰον πορφυροῦν

Γ

45

114

30

Δ

56

ibid.

55

44

Ε

249

ibid.

271 ἔρπωλλος 273

199

Η

121. & 130. 131

227. & 236

Θ

146

ibid.

114

42. & 44

268

268

ibid.

ibid.

78

Ι

38. & 39

47

146

163

14

ἴρις

ἴρις	146 λευκόιον	21.&169.&193
ἴρις ἄρχεις	151 λευκόιον μήλινον	23
	λήδον	108
καθαίρων	146 λιθανωτὶς τεφανωματική	261
κακίος	152 λιμνική	157
κακός	ibid. λυχνίτις	42.&44
καλλείριον	118 λύκοι	146
κάμαρος	56 λυχνὶς ἄρχεις	47.&82
καρπός	87 λυχνὶς τεφανωματική	44
κέστρον	66 λυχνίτις	ibid.
κίρσιον	300	M
κίττος ἢ κίτθος	107 μαλόιον	45
κλινοπόδιον	261 μάρον	257
κομή	222 μαχαιρόφυλλον	157
κομοσάνθωλος	126 μαχαιρώνιον	ibid.
κορύμβιον	45 μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν	49
κρινάνθεμον	118.&131 μελάνιον	14
κρίνον	118 μονόφυλλον	134
κρίνον ἄρχειον	131	N
κρίνον πορφυροῦν	121 Ναρκίσσος	184
κρινάνθια	118 Νηριάδιον	56
κρόνιον	56 Νήριον	ibid.
κρόκος	165	E
κύϊξ	171 ξίφιον	157
κύμιον ἄρχειον	56 ξυρίς	152
κυανθιμίς	230	O
κυνοβοτανή	ibid. ὄθωννα	62
κυνοκεφάλιον	82 ὄκιμον	275
κυνόροδος	100 ὀπερτρίτις	146
κυνόσβατον	101 ὀρμεινον	282
κυνὸς ὄρχις	201.&204 ὀρνιθόγαλον	178
κύπινος	107 ὄρχις	201.&214
	ὄρχις στεραπίας	212
λάδον	108 ὀσυρίς	89
λάδανον	ibid. οὐράνια	146
λαμπάς	47	Π
λείριον	118. 163.&184 παιόνια	114
λείριον ἔττρον	163 πάγκχαρις	284
λευκάνθεμον	227 παράλυτις	56

INDEX.

πιπιών	169. & 199	τραγοπώνων	222
πιθήκισον	82	τραγορχις	208
πόθος	74	τραχηλίων	31
πορφυρανθές	123. & 131	Υ	
Ρ		υάκινθος	56. & 123. & 168
ρόσηθρον	107	υπόκις	107
ρόδον	98	υσόβριον	257
ρόδώνια	ibid.	Φ	
Σ		φάσγανον	157
σαμψύχον	255	φλόγιον	18
σαξίφραγμα	271	φλόξ	ibid.
σαρξίφαγον	ibid.	φύπωμα	86
σατύριον	199	Χ	
σατύριον βασιλικόν	216	χαμαιμήλον	227
σισυρίχιον	161	χρυσάνθεμον	227. & 243
σκήπτρον	45	& 249	
στίχας	267	χρυσόκομη	251
στοίχας	ibid.	Ψ	
σώσανδρον	56	ψιχότροπον	66
Τ		Ω	
τάυριον	45	ώκιμοειδές	42. & 47
τραγόναιον	47	ώκιμον	275

MAXIMILIANVS II Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus; Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatia & Sclauoniæ, &c. Rex; Archidux Austriæ; Dux Burgundiæ, Styriæ, Carnithiæ, Carniola, & Wirtēbergæ; Comes Tyrolis &c. Recognoscimus & notum facimus tenore presentium vniuersis: inter alia maiorum nostrorum consilia, illud haud postremum fuisse comperimus, vt ad Imperij Romani decus & dignitatē plurimum facere arbitrantur, nō minus rem litterariam, quàm militarem disciplinam propagare: quòd litterarum monumentis, quidquid fortiter & præclare gestum esset, illustrari cognoscerent, & aternæ memoriæ consecratum ad posteros ita transmitti, vt tam exteris quàm domesticis populis, exemplo ad virtutē esse posset: quodque optimarum artium studia, & quidquid ad humanæ vitæ cultum atq; vtilitatem in quaque arte fuisset excogitatum, litteris & contineri & conseruari optimè didicissent. Illorum nos laudatis vestigiis insistere summo studio cupientes, dignum imprimis duximus prudenter & accuratè cauere; vt si quis ad eam rem quidquam vel industria vel laboribus & impensis suis cōtulerit, ne huic fraudi beneficium publicum sit. CVM itaque sincerè nobis dilectus Christophorus Plantinus ciuis & typographus Antuerpiensis nobis humiliter exponi curarit; se veteres nonnullos auctores, vel nunquam antea visos, & raros, vel emendatiores, aliaque opera magni momenti; in primis verò Biblia Hebraica, Nouum Testamentum, Eunapium de vitis Philosophorum, Illustrium de poëtis, Nonium Marcellum, Petronium Arbitrum, omnes veteres Poëtas correctos vel commentariis illustratos: Emblemata Sambuci, Dictionarium Hebraicum, Dictionarium Græcum, L. Iulium Florum de Gestis Romanorum cum Commentario Ioannis StadI, & si quæ huius generis alia, vel antea non edita vel emendatiora, locupletiora, auctiora, & illustriora facta sunt, quacunque in lingua, imprimere cōstituisse: vereri autem, ne, quod sæpenumero vsu venire consueuerit, alij non nulli, qui alieno labore & industria partis, fucorum more inhiare, & frui soleant, ea quæ ille magnis sumptibus & impensis collegit, & typis procuderit, mox ad suum cōpendium, minore sumptu & labore imitentur, atq; effingant, illique labor omnis,

nis, lumpus & impenia, omne quoque lucrum & laboris
præmium, atque adeo (quod dici solet) oleū & opera pereat;
adeoque supplēter à nobis petierit, vt contra huiusmodi im=
probos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem &
iniurias, Priuilegij nostri prærogatiua munire illum digna=
remur. Nos huiusmodi illius precibus æquis & iustis be=
nignè annuentes, & prædicti Christophori Plantini honestos
conatus promouere, atque indemnitati illius quàm maximè
consultum cupientes, hoc publico edicto cautum volumus,
& sancimus, ne quis cuiuscunque status, gradus, ordinis, aut
conditionis fuerit, quacunque sacri Romani Imperij & ditio=
nis nostræ fines patent, deinceps prædicta, aut alia quæcunque
probatorum auctorum opera, quotquot vel hætenus non=
dum impressa, vel ab aliis quidē impressa, nouis autem deinceps
scholiis, annotationibus, aut commentariis aucta & il=
lustrata, præfatus Plantinus primus typis procuderit, intra
proximum sexennium à prima cuiusque operis aut volumi=
nis editione vlllo pacto eiusdem vel diuersi characteris forma
excudat, aut excusa ab aliis intra nostros & Imperij fines ven=
denda importet, seu quouis modo distrahat manifestè vel oc=
cultè, sub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimi=
dia fisco nostro imperiali fraudis vindici, residua verò pars
prænominato Plantino cedat, præter librorum, sicut præmit=
titur, ad imitationem impressorum amissionem; quos idem
Plantinus vbicumque locorum nactus fuerit per se, vel suos,
adiumento magistratus loci, vel citra, propria auctoritate sibi
vindicare inque suam potestatem redigere potest. In cuius
rei fidem præsentī edicto manu nostra subscripsimus & si=
gillum nostrum apponi iussimus. Datum in ciuitate nostra
Vienna Austriæ, die xx i. mensis Februarij, Anno Domini
M. D. Lxv. Regnorum nostrorum, Romani, i i i. Hunga=
rici, i i. Bohemici verò xv i i.

M A X I M I L I A N V S.

Ad mandatum sacræ Cæs.
M. proprium.

Haller.

KSIĘGARNIA

ANTYKWARIAT

1.200,-

Nr 705871

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX